

บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวนคดียาเสพติด

ประเมษฐ์ โพนทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2557

The Role of the Public Prosecutor in Narcotics Investigation

PORRAMATE PONTONG

เลขทะเบียน.....	0231737
วันลงทะเบียน.....	- 3 พ.ย. 2557
เลขเรียกหนังสือ.....	345.052 วพ จ 1571 2 [2557]

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement

for the Degree of Master or Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2014

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

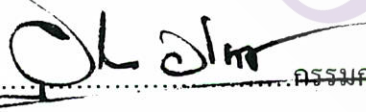
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาชญากรรม
เสนอโดย นายปรเมษฐ์ โพนทอง
สาขาวิชา นิติศาสตร์
หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนันทน์

ได้พิจารณาเห็นชอบ โดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.คณิต วัฒนนคร)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนันทน์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์)

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ รับรองแล้ว

..... รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์วัลย์ สัตยารักษ์วิทย์)

วันที่ 5 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2557

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาชญากรรม
ชื่อผู้เขียน	ปรเมษฐ์ โพนทอง
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนารถ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่สำคัญที่คุกคามความปลอดภัยของสังคมโดยรวมและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ โดยปัจจุบันผู้ค้ายาเสพติดมีวิธีการกระทำความผิดที่ล้ำหน้าและซับซ้อนไปกว่าในอดีตมาก มีรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายคล้ายกับลักษณะงานขององค์กรอาชญากรรม มีลักษณะของการกระทำที่ต่อเนื่อง มีระบบหน้าที่ชัดเจน มีการแบ่งสายงานบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น ซึ่งผู้เป็นหัวหน้าองค์กรหรือนายทุน หรือผู้ที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิด จะมีการกระทำที่เกี่ยวข้องเพียงการวางแผน การสั่งการ หรือมอบหมายให้บุคคลอื่นดำเนินการตามแผนที่ตนวางไว้ โดยจะไม่เข้ามาใกล้กับตัวยาเสพติดเลย และไม่ได้ลงมือกระทำความผิดเอง อีกทั้งมักไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ขณะที่มีกรกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และมีการตัดการเชื่อมโยงไม่ให้สาวถึงตัวหัวหน้าองค์กร นายทุน หรือผู้ที่อยู่เบื้องหลัง จึงมีปัญหาในการดำเนินคดีกับผู้เป็นหัวหน้าองค์กร นายทุน หรือผู้ที่อยู่เบื้องหลังดังกล่าว การสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐาน จึงถือเป็นกระบวนการสำคัญในการดำเนินคดีอาชญากรรม

จากการศึกษาพบว่า การสอบสวนฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกันและเป็นกระบวนการสำคัญในการค้นหาความจริงในคดีอาชญากรรมชั้นเจ้าพนักงาน โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดี แต่ในปัจจุบันคดีอาญาทั่วไปรวมถึงในคดีอาชญากรรม มีการแบ่งแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน ยกเว้นในคดีพิเศษหรือในคดีอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนหรือเข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นการแบ่งแยกความรับผิดชอบค่อนข้างชัดเจน โดยผู้ที่ทำการสอบสวนคือ พนักงานสอบสวนซึ่งดำเนินการสอบสวนคดีได้โดยอิสระและผู้ที่ทำการพิจารณาว่าจะฟ้องคดีต่อศาลหรือไม่ นั่นคือ พนักงานอัยการ และเมื่อการสอบสวนเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว ตั้งแต่เริ่มดำเนินการสอบสวนและการใช้มาตรการบังคับต่างๆ จนสรุปสำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้น พนักงานอัยการจะเข้าไปดำเนินการใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้สรุปสำนวนการสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการแล้วเท่านั้น โดยการแบ่งแยกดังกล่าวทำให้

การสอบสวนฟ้องร้องซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการค้นหาความจริงในคดีอาชญากรรมชั้น
เจ้าพนักงาน ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ขาดความเป็นเอกภาพ ขาดการตรวจสอบการใช้อำนาจและ
มาตรการบังคับต่างๆ ขาดความเป็นภาวะวิสัยเพราะอาจถูกแทรกแซงจากอำนาจอื่นได้ และด้วย
เหตุผลดังกล่าวข้างต้นย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือศรัทธาต่อหลักประกันในสิทธิและ
เสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม

ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะให้พนักงานอัยการซึ่งมีความเชี่ยวชาญในคดีอาชญากรรม
เข้าควบคุมการสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นคดี เพื่อให้การสอบสวนคดีอาชญากรรมมีประสิทธิภาพ โดย
พนักงานอัยการควรเข้ามามีบทบาทในการให้คำแนะนำและปรึกษาในการวางรูปคดี และแนวทาง
ในการดำเนินคดีรวมทั้งกำหนดแนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐาน รวมถึงตรวจสอบหรือ
กลั่นกรองเบื้องต้นในการใช้มาตรการบังคับต่างๆ ในคดีอาชญากรรม เช่น การขอออกหมายค้น
หมายจับ และให้เจ้าพนักงานอื่นตามกฎหมายทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงคดี
ประเภทที่อยู่ในกรอบของการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งจะส่งผลให้การสอบสวนคดี
อาชญากรรมมีความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพที่ดี รวมทั้งยังสามารถป้องกันการแทรกแซงจาก
อำนาจอื่นได้

Thesis Title	The role of the public prosecutor in narcotics investigation
Author	Porramate Pontong
Thesis Advisor	Assistant Dr.Thanee Vorrapatr
Department	Law
Academic Year	2013

ABSTRACT

The problem of narcotic drugs is one of the major problems that threaten social safety and national security. Today, drug dealers have a more complicated and advance theory and run their network as the criminal organization with a constant , well-planned process led by the chief or the investor who is the mastermind of the crime. Most of the time, these leaders are only in charge of the planning, ordering or assigning others to commit, rather than getting themselves involved. They may not appear during the crime scene or sometimes, there has been a disconnection in order to reach the leader of the group which makes it difficult for the authority to arrest them. There for, the investigation and collecting evidences are the important process for drug and narcotic cases.

The study shows that the investigation and prosecution hare the same authority and the most important procedure to discover the truth about drug and narcotic cases during the process of the officers where the public prosecutors are responsible for the cases. However, today many cases, including drug and narcotic cases, separate the investigation from the prosecution except special cases or cases that required public prosecutors to involved in the investigation with the investigators. The responsibilities of the public prosecutors and the investigators are divided quite clearly: the investigators are in charge of the investigation which they can freely investigate the case but the public prosecutors are in charge of considering whether the y should take a legal action in court or not. When the investigations are the responsibility of the investigators alone from the beginning of the investigation, the law enforcement to the conclusion of the case, the public prosecutors can only get involve after the investigators conclude the investigation and pass it to the public prosecutors. The separation of the process makes the investigation and the prosecution, which are the most important procedure of the truth 0finding in drug and narcotic

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์ โดยได้รับความอนุเคราะห์และความเมตตาอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณนารถ ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และให้คำแนะนำ แนวความคิดและข้อมูลเอกสารต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ที่ท่านได้ให้ความเมตตา และห่วงใยผู้เขียนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสมอมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นกร ที่กรุณาสละเวลารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้คำแนะนำและแนวความคิดต่างๆ ขอกราบขอบพระคุณ ดร.อุทัย อาทิวา และรองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่กรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และกรุณาให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ซึ่งมีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณนายชาญชัย โชติเวทธารัง นายชนพล จูฑะเทมีย์ พันตำรวจเอกณรงค์ ยิ้มเจริญ พันตำรวจโทชรัสวิษณุ วันทองพลุศิริ นายวินัย มณฑาทพงษ์ และนายกอบกุล จันทวโร ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ให้ผู้เขียนเข้าสัมภาษณ์สอบถามปัญหาและอุปสรรคอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงจากใจจริงในความช่วยเหลือจากอาจารย์จิรวุฒิ ลิปะพันธ์ พันตำรวจโทนิทัศน์ แก้วพระจันทร์ และร้อยตำรวจโทชาคริต บุญเพิ่ม พี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ สำนักตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติด

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่อาจมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดามารดาที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดูให้การศึกษา และปลูกฝังแนวคิดความยุติธรรมและจริยธรรมที่ดี ตลอดจนครูบาอาจารย์และผู้ที่มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนในการวางรากฐานการศึกษาให้แก่ผู้เขียนและหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ปรเมษฐ์ โปนทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. แนวคิดเกี่ยวกับดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนในคดีอาญา.....	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับดำเนินคดีอาญา.....	7
2.1.1 การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution).....	8
2.1.2 การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution).....	9
2.1.3 การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution).....	11
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสอบสวน.....	12
2.2.1 การสอบสวน.....	12
2.2.2 หลักการสอบสวนและวัตถุประสงค์ของการสอบสวน.....	14
2.2.3 ความเป็นอิสระของพนักงานอัยการ.....	18
2.3 การดำเนินคดีอาญาในคดีอาญา.....	20
2.3.1 สภาพปัญหาอาญาเสพติดและการดำเนินคดีอาญา.....	23
2.3.2 กระบวนการยุติธรรมในคดีอาญา.....	31
2.3.3 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในคดีอาญา.....	35
2.4 เปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาในคดีอาญาเสพติดกับคดีพิเศษ.....	42
2.4.1 อำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ.....	43
2.4.2 อำนาจหน้าที่และการมีส่วนร่วมของพนักงานอัยการในคดีพิเศษ.....	46

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3. บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ในคดีอาเสพติดในต่างประเทศ เปรียบเทียบกับประเทศไทย.....	51
3.1 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ในการสอบสวนคดีอาเสพติดในต่างประเทศ.....	52
3.1.1 บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวนตามมาตรฐานสากล.....	52
3.1.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	55
3.1.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	67
3.2 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในคดีอาเสพติด ในประเทศไทย.....	72
3.2.1 อำนาจสอบสวนคดีอาญาตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา.....	73
3.2.2 อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในคดีอาเสพติด.....	80
3.2.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคการดำเนินคดีอาเสพติด ในส่วน of พนักงานอัยการ.....	82
4. วิเคราะห์บทบาทของพนักงานอัยการในคดีอาเสพติด.....	85
4.1 บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาเสพติด.....	85
4.2 บทบาทของพนักงานอัยการในการตรวจสอบมาตรการบังคับ ในคดีอาเสพติด.....	93
4.3 บทบาทของพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา.....	99
4.4 บทบาทของพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดี.....	101
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	107
5.1 บทสรุป.....	107
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	109
บรรณานุกรม.....	111
ภาคผนวก.....	118
ประวัติผู้เขียน.....	138

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 สถิติจำนวนผู้ต้องหาคดียาเสพติดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2555.....	26

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมได้เปลี่ยนแปลงสถานะจากปัญหาอาชญากรรมที่กระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน เป็นปัญหาความมั่นคงที่คุกคามต่อสังคมของประเทศชาติ โดยส่วนรวม จำเป็นต้องเร่งรัดและควบคุมให้ได้ การวางนโยบายของรัฐด้านอาชญากรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้เห็นว่ารัฐจะนำพากระบวนการยุติธรรมด้านอาชญากรรมของประเทศไปในทิศทางใด รัฐบาลในแต่ละสมัยจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ โดยคำนึงถึงการรื้อถอนและทำลายโครงสร้างอิทธิพลและผลประโยชน์ของการผลิต และการค้าอาชญากรรม ด้วยการปราบปรามผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้มาตรการที่รวดเร็ว เด็ดขาดจริงจังและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ในทางกฎหมายอาญาพบว่าความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมมีผลกระทบต่อคุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgut) ที่เป็นคุณธรรมทางกฎหมายทั้งในส่วนบุคคล (Individualrechtsgut) และส่วนรวม (Universalrechtsgut) มีระดับความชั่ว (Schuld) อันเป็นการกระทำที่สามารถดำเนินได้อย่างมาก ทั้งนี้เพราะผู้กระทำผิดรู้ดีว่าอาชญากรรมนั้นมีผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น เมื่อพิจารณาถึงผลที่เกิดจากการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม ในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าพนักงานตำรวจ มีความยากลำบากในการแสวงหาพยานหลักฐานมาดำเนินคดีกับบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในขบวนการค้าอาชญากรรม โดยเฉพาะผู้ค้าอาชญากรรมรายใหญ่หรือผู้ผลิตอาชญากรรม การใช้มาตรการต่างๆ ก่อนฟ้องคดี การแสวงหาพยานหลักฐานในการทำความผิดประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่เอื้ออำนวยต่อการสืบหาพยานหลักฐานในอาชญากรรม ดังนั้นผู้ผลิต หรือผู้ค้าอาชญากรรมรายใหญ่หลายรายจึงหลุดรอดจากการถูกจับกุมมาดำเนินคดี เพราะโดยสภาพในการดำเนินการบุคคลเหล่านี้ไม่ได้เป็นผู้ลงมือทำความผิดด้วยตนเองโดยตรง แต่จะมอบหมายหรือสั่งการเป็นทอดๆ ด้วยวิธีที่สลับซับซ้อน¹ เนื่องจากลักษณะโครงสร้างของการทำความผิดขององค์กรอาชญากรรมอาชญากรรมนั้น ตัวนายทุนหรือผู้บงการ โดยส่วนใหญ่จะมีการกระทำที่เกี่ยวข้องเพียงการวางแผน การสั่งการ หรือมอบหมายให้บุคคลอื่นดำเนินการตามแผนที่ตนวางไว้ โดยจะไม่เข้ามาใกล้กับตัวอาชญากรรมเลย โดยจะมีการตัดตอน (cutout) การสั่งการ การ

¹ มยุรา วิมลโลหการ. (2553). การแสวงหาพยานหลักฐานในอาชญากรรมโดยการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษ. น. 7.

มอบหมายบุคคลในองค์กรรับผิดชอบในแต่ละช่วงหรือในแต่ละขั้นตอนในการกระทำความผิด โดยบุคคลที่อยู่ใกล้กับตัวยาเสพติดที่สุด โดยส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลในระดับล่างขององค์กร เช่น ผู้ขนส่งลำเลียง หรือผู้ดูแลสถานที่เก็บยาเสพติดซึ่งแทบจะไม่มีทางรู้ว่าใครเป็นนายทุน ผู้บงการ หรือเจ้าของยาเสพติดที่แท้จริง ทำให้การขยายผลการสืบสวนสอบสวนของฝ่ายเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างยากลำบากในการที่จะพิสูจน์ทราบตัวนายทุนหรือผู้บงการบุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กร วิธีการกระทำความผิด โดยการสืบสวน สอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อนำมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง²

ในประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งเป็นหน่วยราชการระดับกรม สังกัดกระทรวงยุติธรรม จึงถูกจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลกำหนด กำกับดูแลและดำเนินการด้านการประสานงานกับองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ในการป้องกันและปราบปรามแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยสำนักงาน ป.ป.ส. ได้จัดทำนโยบายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดไว้ดังนี้ คือการลดปริมาณ (Supply) ของยาเสพติดในท้องตลาด และการลดความต้องการยาเสพติด (Demand) โดยการป้องกันการใช้ยาเสพติดและลดจำนวนผู้ติดยาเสพติด ซึ่งแนวนโยบายดังกล่าวได้ดำเนินการโดยใช้มาตรการหลัก 4 ประการ คือ มาตรการปราบปรามยาเสพติด มาตรการป้องกันยาเสพติด มาตรการควบคุมพืชเสพติด และมาตรการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมาตรการปราบปรามเป็นมาตรการที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ หมายความว่า การปราบปรามยาเสพติดจะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์สูงสุดได้นั้น ย่อมหมายความว่า การดำเนินคดีในชั้นสอบสวนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นเอกภาพ มีความถูกต้อง บริสุทธิ์ยุติธรรมด้วย

โดยการสอบสวนนั้น ต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมชาติบุคคลพึงได้รับในระหว่างมีการดำเนินคดีอาญานั้น มิใช่เริ่มต้นที่การพิจารณาของศาลซึ่งเป็นช่วงปลายของกระบวนการไปแล้ว หากแต่พึงได้รับตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น โดยเฉพาะการสอบสวน เพราะหากการสอบสวนเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรมก็จะสามารถกั้นกรองเอาบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิดหรือบุคคลที่ไม่สมควรจะถูกดำเนินคดีอาญานั้นออกไปจากกระบวนการตั้งแต่ต้น ซึ่งหากรอให้แน่นหนา บุคคลนั้นก็อาจได้รับผลร้ายไปก่อนแล้วซึ่งจะเท่ากับว่าไม่แตกต่างอะไรกับการ

² ชาติชาย สุทธิกลม. (2549). การบังคับใช้กฎหมายในคดียาเสพติด : ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข. น. 1.

ถูกลงโทษโดยไม่เป็นธรรมไปก่อนแล้ว³ และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสียหรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว”

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคสาม ได้บัญญัติว่า ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

เนื่องจากคดีอาชญากรรมมีลักษณะที่แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ คดีอาชญากรรมเป็นคดีที่ไม่มีผู้เสียหายโดยตรง (Victimless Crime) เพราะการกระทำผิดคดีอาชญากรรม ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้เสพ ต่างได้รับผลประโยชน์ตอบแทนกัน ต่างเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายจึงไม่ใช่ผู้เสียหาย ไม่สามารถร้องทุกข์ได้ เพราะการร้องทุกข์เป็นเรื่องที่กล่าวหาว่ามีผู้กระทำความผิดซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องเข้ามาเป็นผู้เสียหายแทนเพราะการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ พนักงานอัยการ ซึ่งหมายความว่า พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้อง อันเป็นหลักเกณฑ์ของระบบอัยการที่สมบูรณ์ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้⁴ การสอบสวนจึงเป็นมาตรการสำคัญอย่างหนึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม การดำเนินการต่างๆ จะต้องมีการประสานงานเป็นอย่างดี การสอบสวนทางคดีจะต้องเป็นไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม มีความรัดกุม เพื่อให้ได้รายละเอียดมาก จะต้องสอบพยานฝ่ายต่างๆ รวมถึงผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับคดี ให้ได้ความกระจ่างชัดไม่ว่าผู้กล่าวหา พยาน ผู้ต้องหา เพื่อความสมบูรณ์ของคดี และเพื่อให้สามารถขยายผลไปถึงตัวการหรือนายทุนที่อยู่เบื้องหลังได้

³ ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. น. 85.

⁴ คณิต ณ นคร. (2555). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8). น. 66.

โดยผู้ที่ทำการสอบสวนจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับตัวบทกฎหมาย ยาเสพติด และระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับต้องทราบด้วยาและชนิดของยาเสพติด สถานการณ์ปัจจุบันของการแพร่ระบาดของยาเสพติด แหล่งที่มาของยาเสพติดและเครือข่ายของผู้กระทำความผิดควบคู่กัน ซึ่งเป็นข้อมูลสถิติที่เอื้ออำนวยต่อการปราบปรามยาเสพติด มิใช่มีความชำนาญเฉพาะด้านการสืบสวนจับกุมแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งอำนาจการสอบสวนคืออำนาจเกี่ยวกับความผิดยาเสพติดในต่างประเทศ นั้น ผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวนคือพนักงานอัยการ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐาน

การดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในปัจจุบัน โดยเฉพาะในเรื่องการสอบสวนคดียาเสพติดนั้น กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อการปราบปรามยาเสพติดเนื่องจากผู้กระทำความผิดมีวิธีการกระทำความผิดที่ล้ำหน้าไปกว่าในอดีตมาก และมีได้ให้อำนาจการสอบสวนแก่พนักงานอัยการโดยครบถ้วนดังเช่น พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะในประเทศไทยมีการแบ่งแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน ซึ่งเป็นการแบ่งแยกความรับผิดชอบค่อนข้างชัดเจน โดยผู้ที่ทำการสอบสวนคือ พนักงานสอบสวนและผู้ทำการฟ้องคดีต่อศาลคือ พนักงานอัยการ ซึ่งเป็นขั้นตอนของกฎหมายไทยที่มีการปฏิบัติมาช้านาน ส่งผลให้การดำเนินคดียาเสพติดที่มีความยุ่งยากซับซ้อน เกิดความล่าช้า ขาดเอกภาพ ขาดการตรวจสอบ ขาดความรอบคอบในการรวบรวมพยานหลักฐาน ทำให้การค้นหาคำความจริงในคดีไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยจะเห็นได้จากในหลายคดีที่ศาลต้องพิจารณาและมีคำสั่งยกฟ้อง โดยต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลยในกรณีที่พยานหลักฐานไม่มีความชัดเจนเพียงพอ ผู้กระทำความผิดจึงสามารถหลุดรอดพ้นจากการตรวจสอบ และทำให้การปราบปรามยาเสพติดไม่ประสบผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้

ดังนั้น หากได้มีการศึกษาถึงอำนาจในการสอบสวนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศไทย เปรียบเทียบกับอำนาจในการสอบสวนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้และหาแนวทางที่เหมาะสมในการสอบสวนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศไทยว่าควรมีวิธีดำเนินการในรูปแบบใด ย่อมจะส่งผลให้การสอบสวนคดียาเสพติดมีความเป็นเอกภาพ มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สามารถเป็นหลักประกันในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมส่วนรวมได้อย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการสอบสวนคดีอาญาเกี่ยวกับยาเสพติด
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรคและข้อบกพร่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดียาเสพติด
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดียาเสพติด
4. เพื่อหาแนวทางปฏิบัติและรูปแบบในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในต่างประเทศที่สอดคล้องและเหมาะสม เพื่อนำมาพัฒนาบทบาทอำนาจหน้าที่และมาตรการรองรับในการสอบสวนคดียาเสพติด เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 สมมุติฐานของการศึกษา

เนื่องจากปัจจุบันคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีรูปแบบการดำเนินการที่ซับซ้อนยากต่อการนำตัวผู้กระทำความผิดทั้งหมดมาลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดียาเสพติดรายสำคัญ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดฐานสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีการดำเนินงานเป็นเครือข่ายหรือเป็นขบวนการหรือเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเจ้าของหน้าของรัฐ หรือนักการเมืองหรือเป็นผู้มีอิทธิพลสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดยังไม่ประสบผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหมายเพราะอำนาจในการสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งมีความซับซ้อนกว่าคดีอาญาทั่วไป กระทำโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีความรู้ความชำนาญในตัวบทกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ขาดการประสานงานระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินคดียาเสพติดไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจอื่น มีความเป็นเอกภาพ ครบถ้วนรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงควรที่จะพิจารณาแก้ไข ตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้พนักงานอัยการซึ่งมีความเชี่ยวชาญในคดียาเสพติด เข้ามามีบทบาทในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานร่วมกับพนักงานสอบสวนตั้งแต่เริ่มคดี

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ในการทำวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์เฉพาะเรื่องอำนาจการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของพนักงานอัยการ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่ได้เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในการดำเนินคดียาเสพติด

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์จากกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความเอกสารอ้างอิงทางกฎหมาย ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและหลักการสอบสวนคดีอาญาเกี่ยวกับยาเสพติด
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและข้อบกพร่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดียาเสพติด
3. ทำให้ทราบถึงอุปสรรคและข้อบกพร่องเกี่ยวกับอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานอัยการในคดียาเสพติด ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานและปราบปรามยาเสพติดทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาบทบาท อำนาจหน้าที่ และมาตรการรองรับการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานอัยการในคดียาเสพติด เพื่อให้การดำเนินคดียาเสพติดเกิดความคล่องตัว รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนในคดีอาญาเสพติด

ปัจจุบันปัญหาคดีข้อพิพาทมีมากมายหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ซึ่งคดีแต่ละรูปแบบจะมีวิธีการดำเนินคดีตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความกำหนดแตกต่างกันไปตามแต่ละประเภท และคดีอาญาก็เป็นหนึ่งในปัญหาคดีข้อพิพาทประเภทหนึ่ง ที่เกี่ยวกับการกระทำผิดตามที่ประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้และมีโทษในทางอาญา ซึ่งการดำเนินคดีอาญาต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก เช่น ตำรวจ พนักงานสอบสวน อัยการ เป็นต้น ซึ่งแต่ละตำแหน่งต่างก็มีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และการดำเนินการตามกฎหมายในคดีอาญาต้องผ่านการสอบสวนก่อนดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไปได้ดังจะเห็นจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในภาค 2 ที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการสอบสวนไว้โดยเฉพาะ อันจะเห็นได้ว่าการสอบสวนเป็นกระบวนการทางกฎหมายอย่างหนึ่งที่จะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลและความจริง ก่อนนำมาพิจารณาถึงคดีและดำเนินการตามกฎหมายตามลำดับ ดังนั้นจึงควรที่จะต้องศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอบสวนในเบื้องต้นก่อนเป็นลำดับแรก

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับดำเนินคดีอาญา

โดยปกติแล้ว การดำเนินคดีอาญามักเริ่มจากกระบวนการที่ตำรวจรับแจ้งเหตุมาจนมีการจับกุม การสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาในชั้นศาลและการอุทธรณ์ฎีกาในท้ายที่สุด ทั้งนี้ เพราะความผิดอาญาเป็นพฤติกรรมที่กล่าวหาว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมด้วยเหตุนี้ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องคุ้มครองสมาชิกในสังคมทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและในฐานะสมาชิกส่วนรวมให้ได้รับความปลอดภัยในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การคุ้มครองดังกล่าวสามารถทำได้โดยการผ่านหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญา (Criminal Proceedings) ที่มีสาระสำคัญแตกต่างจากหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีแพ่ง (Civil Proceedings) เพราะหลักการดำเนินคดีอาญานอกจากจะมุ่งพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ยังเป็นมาตรการคุ้มครองว่ารัฐจะบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยไม่เลือกปฏิบัติและ

จะไม่มี การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามคลองธรรมกับผู้ต้องหาในคดีอาญา ซึ่งเมื่อพิจารณาเฉพาะ หลักเกณฑ์การฟ้องคดีอาญาในปัจจุบัน จะเห็นว่าหลักการฟ้องคดีอาญาที่สำคัญ มีอยู่ 3 หลัก ได้แก่¹

2.1.1 การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution)

การดำเนินคดีโดยผู้เสียหายหรือเอกชนเป็นการดำเนินคดีอาญาซึ่งให้เอกชนผู้ได้รับความเสียหายหรือองค์กรเอกชน (Private Organization) ที่มีใช้พนักงานอัยการสามารถนำคดีอาญา ขึ้นสู่การพิจารณาของศาล² โดยการฟ้องคดีอาญาในระยะแรกแบ่งแยกแนวคิดของกฎหมายอาญา และกฎหมายแพ่งออก จากกัน การดำเนินคดีในสมัยก่อนจึงเป็นเรื่องที่เอกชนผู้ได้รับความเสียหาย หรือผู้ใกล้ชิดผู้เสียหาย ต้องดำเนินการกันเอง กฎหมายในยุคก่อนจึงมีวัตถุประสงค์หลัก ก็เพื่อจัด ระเบียบในการจัดการกับข้อขัดแย้งระหว่างเอกชนสองฝ่ายแทนที่จะให้ทั้งคู่ใช้กำลังแก้แค้นกันเอง บทบาทของรัฐจะจำกัดเฉพาะการเป็นคนกลางตัดสินความถูกต้องให้แก่คู่ความเท่านั้น การฟ้อง คดีอาญาโดยผู้เสียหายจึงเป็นแนวคิดที่ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะเอาผิดแก่ผู้กระทำความผิดกฎหมายโดย เห็นว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสิทธิของผู้เสียหายตามแนวคิดนี้รัฐจึงไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับหาก ผู้เสียหายยังไม่ได้ร้องขอ

อย่างไรก็ตามปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องรักษา ความสงบเรียบร้อย (duty to keep the peace) ผ่านทางเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล³ แต่ในบางประเทศได้ยอมรับหลักการดำเนินคดีโดยเอกชนด้วยเช่นกัน เช่น ประเทศอังกฤษ⁴ เป็นต้น นอกจากนี้ แม้แต่ประเทศอื่นๆ ที่ยอมรับหลักการดำเนินคดีโดยรัฐก็ได้นำหลักการ ดำเนินคดีโดยเอกชนเป็นข้อยกเว้นในการดำเนินคดีอาญาดูด้วย เช่น การดำเนินคดีอาญาในประเทศ ญี่ปุ่น เยอรมัน หรือแม้แต่ประเทศไทย โดยร่องรอยของแนวคิดดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนในหลักเกณฑ์ เรื่องความยินยอมของผู้เสียหายในกรณีความผิดอันยอมความได้ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการ ดำเนินคดี

¹ ชนภัทร วินยวัฒน์, คมวัชร เอียงอ่อง และ เศรษฐบุตร อธิธิธรรมวินิจ. (2553). การศึกษาวิจัยเพื่อ สนับสนุนมาตรการลดปริมาณคดีศึกษาเฉพาะกรณีความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา (รายงาน ผลการวิจัย). ฉบับสมบูรณ์. น. 46.

² *Private Prosecution*. Retrieved October 11, 2013 from http://en.wikipedia.org/wiki/Private_prosecution.

³ Kirchengast, T. (April 2008). *Private Prosecution and the Victim of Crime*. Macquarie Law Working Paper Series. p 1.

⁴ มาตรา 6(1) ของ Prosecution of Offences Act 1985 บัญญัติว่า “nothing ... shall preclude any person from instituting any criminal proceedings or conducting any criminal proceedings to which the Director’s duty to take over the conduct of proceedings does not apply.”

แม้การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายจะมีข้อดีคือ ทำให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้เอง ตามที่ต้องการและเป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐที่อาจบิดเบือนหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่การฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายมีผลเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้เสียหายที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หรือที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายที่ตนเองได้รับ นอกจากนี้หากผู้เสียหายถูกข่มขู่ให้กลัวอาจมีผลต่อรูปคดีอันเป็นเหตุหนึ่งที่น่ามาสู่ความไม่ยุติธรรมในกระบวนการได้

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยอมรับ หลักการฟ้องคดีโดยผู้เสียหายด้วยเช่นกันแต่จะอนุญาตให้เอกชนดำเนินคดีได้เฉพาะบางฐานความผิดที่เอกชนสามารถอยู่ในฐานะที่เป็นผู้เสียหายได้เท่านั้น ประเภทความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับของรัฐว่า บุคคลสามารถเป็นผู้เสียหายในการกระทำความผิดอาญาได้ ไม่ได้จำกัดว่ารัฐเท่านั้นจะเป็นผู้เสียหาย หลักการดำเนินคดีอาญาประเภทนี้จึงสะท้อนให้เห็นการยอมรับของรัฐว่า ผู้เสียหายมีบทบาทในการดำเนินคดีอาญาด้วยเช่นเดียวกับรัฐ

2.1.2 การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

หลักการฟ้องคดีอาญาอีกหลักการหนึ่งคือ การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของประเทศอังกฤษ ที่มีหลักการสำคัญว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นเรื่องของประชาชนทุกคน เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นประชาชนทุกคนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดนั้นโดยตรงหรือเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ เพราะเห็นว่าถ้ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น สังคมย่อมได้รับผลกระทบ เมื่อประชาชนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ประชาชนทุกคนจึงเป็นผู้เสียหายที่ต่างมีหน้าที่ที่จะฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำผิดนั้น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมที่ตนเป็นสมาชิก

หลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนดั้งเดิมที่ถือว่าประชาชนทุกคนต่างมีความรับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ประชาชนทุกคนจึงเป็นผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่นั้น เมื่อประชาชนคนหนึ่งฟ้องคดีอาญาต่อประชาชนอีกคนหนึ่ง ผู้ฟ้องกับผู้ถูกฟ้องจึงมีความเท่าเทียมกัน การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างคู่ความที่ไม่ต่างไปจากการดำเนินคดีแพ่ง⁵ ประชาชนจึงมีสิทธิที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้ เพราะการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของประชาชนที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมมิใช่เรื่องของผู้เสียหายที่จะมุ่งแก้แค้นหรือให้ผู้กระทำทดแทนความเสียหายที่ได้ก่อไว้ ซึ่งเมื่อเป็นเรื่องของประชาชนแล้วประชาชนย่อมสามารถดำเนินคดีได้ต่างหากจากการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

⁵ คณิต ฅ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 65.

โดยหลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนดังกล่าวเกิดจากประชาชนอังกฤษซึ่งเดิมอยู่ในอำนาจการปกครองของรัฐบาลความเชื่อถือในองค์กรผู้ปกครองจึงได้ปฏิเสธอำนาจรัฐที่ปกครองโดยระบบกษัตริย์ และยอมรับระบบรัฐสภาที่ประชาชนเห็นว่าเป็นอำนาจสูงสุดแทนที่ระบบกษัตริย์ ซึ่งถูกเปลี่ยนบทบาทไปเป็นประมุขของรัฐแทน ทำให้แนวความคิดดังกล่าวจึงเป็นที่มาที่สำคัญของหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนซึ่งใช้บังคับในประเทศอังกฤษเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ควบคู่ไปกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ที่ประเทศอังกฤษเพิ่งเริ่มเปลี่ยนมาใช้เมื่อปี ค.ศ. 1986 ภายใต้ องค์กรอัยการ Crown Prosecution Service (CPS)

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของหลักการนี้มีได้แยกความผิดต่อส่วนตัวออกให้ผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินคดี ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่า กฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดระเบียบและคุ้มครองความสงบสุขของสังคมโดยรวม เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น ประชาชนทุกคนจึงมีฐานะเป็นผู้เสียหายเพราะได้รับผลจากการกระทำความผิดดังกล่าว ดังนั้นหากประเทศที่ยึดระบบการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเป็นหลัก ประเทศนั้นอาจจะไม่ยอมรับหลักการให้ผู้เสียหายไปตกลงยอมความกับผู้ต้องหาเพียงลำพังได้ เพราะถือว่าความผิดอาญาเป็นการกระทำที่มีประชาชนและสังคมโดยรวมเป็นผู้เสียหาย

ทั้งนี้ ประเทศไทยไม่ได้ยอมรับหลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะไม่อนุญาตให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้เสียหายและไม่ใช่นักงานอัยการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแทนผู้เสียหายที่แท้จริง ซึ่งแม้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่เดิมจะไม่ยอมรับการฟ้องคดีโดยประชาชน แต่ปัจจุบัน หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้วิวัฒนาการไปมากขึ้น เริ่มมีการยอมรับหลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนด้วยการบัญญัติไว้ในกฎหมายพิเศษบางฉบับด้วย เช่น การกำหนดให้ประชาชนที่เพียงแต่พบเห็นการกระทำความผิดตามกฎหมายฉบับนั้น หรือที่เกี่ยวข้อง ใกล้ชิด หรือความเป็นอยู่ของผู้นั้นจะถูกกระทบกระเทือนจากการกระทำผิดตามกฎหมายฉบับนั้น เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย แม้ความเป็นจริงบุคคลผู้นั้นอาจไม่ใช่ผู้เสียหายตามความหมายในคำนิยามของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(4) หรืออาจไม่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดด้วยก็ตาม เพราะกฎหมายนั้นๆ ประสงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรวมในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายนั้นด้วยเป็นเหตุให้ประชาชนดังกล่าวสามารถดำเนินคดีได้เท่าที่กฎหมายฉบับนั้นๆ กำหนด ตัวอย่างกฎหมายที่ยอมรับหลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน เช่น

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 มาตรา 51 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ประชาชนผู้พบเห็น

อาจแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า และให้ถือว่าประชาชนผู้พบเห็นการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 มาตรา 64 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่าบุคคลผู้ที่อาศัยอยู่ใกล้ชิดหรือติดต่อกับโรงงานที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือบุคคลซึ่งความเป็นอยู่ถูกระทบกระเทือนเนื่องจากการกระทำความผิดเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

2.1.3 การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

หลักการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นมาใหม่ ที่แต่เดิมเป็นของเอกชน โดยพัฒนาจากแนวคิดในทางอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ซึ่งมีคำขวัญที่สำคัญคือ “สร้างความสุขสุดสิ้นให้ประชาชนทั้งหมด” หรือ “the greatest happiness of the greatest number” ดังนั้นกฎหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือของรัฐจึงต้องคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคมและต้องมีการลงโทษเพื่อส่งเสริมความสุขแก่สังคมโดยรวม แม้ว่าการลงโทษ (Punishment) โดยตัวของมันเองเป็นสิ่งเลวร้าย (All punishment is in itself evil) เพราะก่อให้เกิดความทุกข์ยาก (suffering) และความเจ็บปวด (pain) แต่การลงโทษมีประโยชน์ (useful) เพราะผลการลงโทษจะก่อให้เกิดความสุขแก่มหาชนมากกว่าที่จะไม่มีการลงโทษแต่เกิดการกระทำที่สร้างมหุทุกข์ให้แก่มหาชนหลักแห่งอรรถประโยชน์นิยมจึงเป็นหลักการตอบโต้บุคคลที่ไปก่อกรรมทำเข็ญไว้กับผู้อื่น ให้สำนึกในบาปบุญคุณโทษ (pure retribution) ที่ทำให้เหยื่อ (victim) ได้รับความเจ็บปวด และยังอาจนำไปสู่ความทุกข์แก่คนอีกจำนวนมากในสังคมโดยรวม ด้วยเหตุนี้ การกระทำใดที่เป็นการกระทบกระเทือนต่อสังคม รัฐในฐานะผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมย่อมมีหน้าที่เข้าไป ป้องกันการกระทำที่กระทบกระเทือนสังคมนั้น⁶

ทั้งนี้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ให้ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด โดยในบางประเทศอาจมีการผ่อนคลายเป็นเอกชนสามารถฟ้องร้องคดีได้บ้าง เพียงแต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้ ดังนั้นพนักงานอัยการจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญา และเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องด้วย

เมื่อหลักการนี้ให้ความสำคัญแก่รัฐที่จะดูแลและปกป้องคุ้มครองสังคมเมื่อปรากฏว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอาญา โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่ดำเนินคดีดังกล่าว ได้แก่ พนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการได้

⁶ วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. (2547). *ปรัชญาขั้นแนะนำ : กระแสคิดที่ทรงอิทธิพลต่อโลก*. หนังสือชุดนักกิดสะท้านโลกันต์ 1. น. 220-243.

ดำเนินคดีอาญาในนามของรัฐแล้วผู้เสียหายไม่มีสิทธิเข้ามาฟ้องร้องและดำเนินคดีอาญาได้อีก เพราะการดำเนินคดีอาญาเป็นการใช้อำนาจของรัฐคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมมิใช่เพื่อจะคุ้มครองผลประโยชน์ของบุคคลโดยลำพัง ดังนั้น รัฐเท่านั้นจึงจะเป็นผู้มีสิทธิดำเนินคดีได้โดยหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมีการใช้บังคับกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป แต่ปัจจุบันหลายประเทศได้อนุญาตให้เอกชนโดยเฉพาะผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้ด้วยตนเองในความผิดบางฐาน เช่น ในประเทศเยอรมัน แต่ทั้งนี้การฟ้องคดีผู้เสียหายอาจถูกจำกัดสิทธิบางประการแทน

สำหรับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยยึดหลักการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐเป็นสำคัญ แต่ในขณะเดียวกันก็ให้สิทธิแก่เอกชนผู้เสียหายที่จะฟ้องร้องคดีอาญาได้ในความผิดที่ตนเอง ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นความผิดต่อแผ่นดินหรือความผิดต่อส่วนตัว (ความผิดอันยอมความ) ได้ ซึ่งแม้กฎหมายอาญาจะเป็นกฎหมายที่มีเจตนารมณ์รักษาความสงบสุขของรัฐ และถือว่าเมื่อมีการกระทำความผิดอาญา รัฐจะเป็นผู้เสียหาย แต่หลักการฟ้องคดีอาญาดังกล่าวส่งผลถึงการกำหนด ความผิดอันยอมความได้ด้วยเช่นกัน อันแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ดังนั้นรัฐเท่านั้นจึงจะเป็นผู้เสียหาย และสามารถดำเนินคดีได้ แม้ผู้เสียหายที่แท้จริงจะไม่ยินยอมก็ตาม เอกชนผู้ได้รับความเสียหายจึงมีสถานะภาพที่จำกัดในการดำเนินคดีตามแต่ที่รัฐจะกำหนดไว้

อย่างไรก็ตามแม้หลักการดำเนินคดีทั้งสามประเภทจะมีการกำหนดบทบาทของผู้เสียหายที่แท้จริง ต่างกัน แต่หลักการดำเนินคดีทั้งสามประเภทต่างเห็นว่า ในคดีอาญารัฐเป็นผู้เสียหายทั้งสิ้น ส่วนเอกชนจะเป็นผู้เสียหายได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับบริบทของกฎหมายนั้นๆ เป็นผลให้แต่ละประเทศกำหนดบทบาทหรือสิทธิในการดำเนินคดีของผู้เสียหายแตกต่างกันไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสอบสวนในคดีอาญา

2.2.1 การสอบสวน

การสอบสวน⁷ หมายรวมถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (11).

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การสอบสวนครอบคลุมเนื้อหา 2 ประการ⁸ คือ

1. การรวบรวมพยานหลักฐานและ
2. การใช้มาตรการบังคับ

โดยการใช้มาตรการบังคับเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเรียกและหมายเรียก ส่วนมาตรการบังคับที่กระทบถึงสิทธิส่วนบุคคลอย่างมาก เช่น การจับการค้น โดยทั่วไปต้องได้รับอนุญาตจากศาล ซึ่งการรวบรวมหลักฐานนั้นแม้โดยทั่วไปเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแต่พนักงานอัยการก็อาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามเพื่อสั่งได้⁹

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ได้บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกร้องหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” และสาเหตุที่ต้องมีการสอบสวนคดีอาญาก็เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติว่า¹⁰ “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” บทบัญญัตินี้เป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนว่าจะไม่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกลั่นแกล้ง หรือถูกดำเนินคดีใดๆ ต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงนั้นก่อน โดยมีคำพิพากษาของศาลวินิจฉัยในหลักดังกล่าว¹¹ “พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในคดีนั้นก่อน ไม่ได้”

นอกจากนี้การสอบสวนผู้ต้องหาจำเป็นต้องกระทำในกรณีที่จำเป็น ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ยังได้บัญญัติว่า “...พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้” ทั้งนี้ เป็นไปตาม “หลักฟังความทุกฝ่าย” (*audiatur et altera pars*) ซึ่งหมายความว่า จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อกล่าวหาได้¹²

ในเรื่องของการสืบสวนสอบสวนในคดีอาชญากรรม เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดนั้น ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ เทคนิคในการสังเกตและไหวพริบปฏิภาณของพนักงานสอบสวน ความละเอียดรอบคอบในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน สิ่งเหล่านี้

⁸ คณิต ฌ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 439.

⁹ คณิต ฌ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 440.

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 120.

¹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 99/2481. 1314/2513.

¹² คณิต ฌ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 69.

ล้วนเกิดจากการฝึกฝนและการปฏิบัติหน้าที่เป็นระยะเวลาอันยาวนาน จนมีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้นๆ เป็นการเฉพาะทาง ซึ่งการดำเนินคดีอาชญากรรมหากจับกุมผู้กระทำความผิดไม่ได้ของกลางคือ ยาเสพติดซึ่งศาลถือว่าเป็นหลักฐานสำคัญ ถ้าไม่แน่ใจว่ากระทำความผิดจริงก็อาจใช้ดุลยพินิจยกฟ้อง และแม้ปัจจุบันความผิดในข้อหาสมคบ ข้อหาสนับสนุนช่วยเหลือ จะไม่ต้องอาศัยของกลางคือ ยาเสพติด แต่การหาพยานแวดล้อมนั้นต้องสมบูรณ์น่าเชื่อถือ ซึ่งการแสวงหาพยานหลักฐานดังกล่าวต้องพยายามวางแนวทางการสอบสวนและพยานหลักฐาน ให้ศาลเห็นถึงความเชื่อมโยงของการสมคบกันกระทำความผิดในแต่ละเรื่องโดยไม่นำเสนอให้เห็นแต่เพียงฉากเดียวเรื่องเดียว ต้องพยายามพิสูจน์ให้ได้ถึงความเกี่ยวพันของการกระทำทั้งหมดว่ามีลักษณะเป็นการถาวร ทุกคนที่ร่วมกระทำแม้จะไม่รู้จักกันหมด แต่ก็รู้ถึงการกระทำของคนอื่น และแม้แต่ละคนจะไม่ได้ร่วมกันในทุกเรื่องก็มีผลประโยชน์ร่วมกันในความสำเร็จของงาน¹³

2.2.2 หลักการสอบสวนและวัตถุประสงค์ของการสอบสวน

หลักในการสอบสวนคดีอาญานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 บัญญัติว่า “ให้เริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า จะทำการที่ใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย”

ฉะนั้น ในการสอบสวนจึงมีข้อที่จะต้องศึกษาดังนี้¹⁴

1. ให้เริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า

การทำความผิดอาญาทั้งปวง ไม่ว่าในกรณีร้ายแรงหรือหนักหนาหรือเล็กน้อยเพียงใด ก็ตาม ย่อมมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียของชุมชน ซึ่งอาจเป็น โดยทางตรงหรือทางอ้อมและเป็นเหตุกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของประชาชน ซึ่งประชาชนย่อมใคร่ที่จะทราบผลแห่งการกระทำของเจ้าพนักงาน เพื่อทดแทนความเสียหายนั้น โดยด่วน โดยเหตุนี้กฎหมายจึงบัญญัติให้พนักงานสอบสวนซึ่งมีอำนาจเต็มตามกฎหมายให้เริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ส่วนการสอบสวนแล้วเสร็จเพียงใดนั้น ก็สุดแล้วแต่ชนิดของคดี และพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนจะรวบรวมได้รับควรรวดเร็วภายในบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 นอกจากนั้นการสอบสวนถ้าชักช้าจะทำให้เสียผลในทางคดีและเสียความยุติธรรมเพราะพยานหลักฐานอาจหลงลืมหรือลบเลือนเสียได้ การสอบสวนยิ่งกระทำไ้รวดเร็วเท่าใดก็ยิ่งจะได้ความจริงเพียงนั้น

ฉะนั้นเมื่อเกิดคดีอาญา หรือเกิดมีการกระทำผิดขึ้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทราบหรือได้รับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามกฎหมายจึงกำหนดให้พนักงาน

¹³ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. การนำหลักความผิดฐานสมคบมาใช้ในประเทศไทย. น. 120-121.

¹⁴ โรงเรียนสอบสวนเวลากลางคืน. (2497). คำบรรยาย : การสอบสวนคดีอาญา. น. 27.

สอบสวนโดยเหตุที่พยานหลักฐานยังคงอยู่ครบถ้วน ไม่ทันที่จะถูกเคลื่อนย้าย หรือถูกทำลายไปเสีย ในด้านบุคคลก็ยังมีความรู้สึกลงใจในการที่จะให้ความจริง จึงง่ายต่อการสอบสวนเป็นอย่างมาก¹⁵ การที่พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการได้มาซึ่งประจักษ์พยานหลักฐานข้อเท็จจริงแห่งคดีและเป็นการบำรุงขวัญของประชาชนตลอดจนเป็นการป้องกันยับยั้งมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง เนื่องจากเกรงกลัวต่อโทษทัณฑ์ที่ได้รับผลสนองตอบโดยพลัน และประจักษ์ชัดถึงผลกรรมชั่วที่ได้กระทำไปแล้ว¹⁶

นอกจากการดำเนินการสอบสวนจะต้องกระทำโดยมิชักช้าแล้วข้อกำหนดมูลฐานที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ¹⁷ เป็นความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนที่จะต้องทำให้เป็นกลางและแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีจะต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม ดังบทบัญญัติในมาตรา 135 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวงหรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหาเพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา”

หลักปฏิบัติดังกล่าวนี้ เป็นการสอดคล้องกับมาตรา 40 (7) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งได้บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในการบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้...(7) ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว”

2. จะทำการสอบสวน ณ ที่ใดก็ได้ ตามแต่จะเห็นสมควร

สถานที่ทำการสอบสวนนั้นจะเป็นที่ใดก็ได้ ตามแต่จะเห็นสมควร ซึ่งอาจจะเป็นที่ทำการของพนักงานสอบสวนเอง หรือสถานที่เกิดเหตุหรือที่อยู่ของพยาน หรือโรงพยาบาลก็ได้ แต่แต่ละกรณี เพื่อประโยชน์แก่คดี ให้สำเร็จลงโดยรวดเร็ว และให้ได้เป็นไปโดยความเที่ยงธรรมที่สุดและให้ระลึกถึงเวลาของพยานให้มากที่สุด เพราะการมาให้ถ้อยคำเป็นพยานในการสอบสวนถึงสำนักงานของพนักงานสอบสวนนั้น ย่อมเป็นการเสียเวลา อันเป็นช่องทางให้พยานเกิดการเบื่อบริหาราค่าการมาเป็นพยาน ทั้งพนักงานสอบสวนเองก็เสียเวลามาก ฉะนั้น ถ้าหากได้ทำการบันทึกถ้อยคำพยานในการสอบสวนเสียได้ในที่ใด ซึ่งเป็นความสะดวกแก่พยานแล้ว ก็ควรกระทำที่นั่น ซึ่งจะได้ถ้อยคำที่เป็นความจริงแท้มากที่สุด

¹⁵ ยุทธพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. (2513). *คำบรรยายวิชาการสืบสวนสอบสวน*. น. 44.

¹⁶ ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). *ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม*. น. 265.

¹⁷ แหล่งเดิม.

3. ทำการสอบสวนเวลาใดก็ได้แล้วแต่จะเห็นสมควร

เวลาทำการสอบสวนนั้นก็เช่นเดียวกับสถานที่ทำการสอบสวน พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนในเวลาใดๆ ก็ได้ ไม่ว่าจะกลางวันหรือกลางคืน สุดแต่ให้การสอบสวนได้ทำสำเร็จไปโดยรวดเร็วก็เป็นการต้องด้วยความประสงค์ของกฎหมาย ทั้งนี้ย่อมสุดแต่พนักงานสอบสวนจะพิจารณาเห็นสมควร พนักงานสอบสวนไม่ควรจะระลึกลับแต่เพียงว่าจะกระทำการสอบสวนแต่เฉพาะในเวลาที่กำหนดให้ทำงานเท่านั้น คดีใดที่ควรกระทำนอกเวลาราชการ ก็ต้องกระทำเพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้น แต่หากพนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนในเวลากลางวันและผู้นถูกสอบสวนเป็นผู้หญิงแล้วนั้น เพื่อป้องกันการครหานินทาในทางที่ไม่ดีซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ พนักงานสอบสวนควรจัดให้มีบุคคลอื่นมาอยู่ในที่นั้นด้วย หรือสอบสวนในที่เปิดเผยเพื่อให้ผู้อื่นสามารถมองเห็นได้

4. ในการสอบสวนนั้น ผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

การสอบสวนคดีชั้นเจ้าพนักงานนี้ ย่อมมีลักษณะคล้ายกับการไต่สวนมูลฟ้องในชั้นศาล คือ สอบสวนว่ามูลคดีมีหลักฐานพอจะฟ้องร้องผู้ต้องหาขอให้ศาลพิจารณาได้หรือไม่เท่านั้น ไม่เป็นการชี้ขาดความรับผิดชอบของจำเลยและทั้งการสอบสวนไม่เป็นการมัดผู้ต้องหาประการใด อีกประการหนึ่งในบางกรณีถ้าหากให้ผู้ต้องหาอยู่ด้วยในขณะที่ทำการสอบสวนด้วยแล้ว บุคคลผู้เป็นพยานอาจมีความเกรงกลัวอำนาจผู้ต้องหาไม่ยอมให้ถ้อยคำเป็นพยานได้ ซึ่งมักจะมียุุ่งเนื่องๆ ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นนักเลงโตหรือพวกพ้องมากเป็นต้น ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงบัญญัติให้ทำการสอบสวนโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย หรืออีกนัยหนึ่งเรียกว่าทำการสอบสวนลับหลังผู้ต้องหานั่นเอง อีกประการหนึ่งการให้การของผู้ต้องหานั้น หากคดียังไม่ถึงที่สุดก็ยังมีสิทธิจะให้การใหม่ก็ครั้งก็หนก็ได้ จึงไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย¹⁸

นอกจากหลักการสอบสวนที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว พนักงานสอบสวนยังต้องปฏิบัติตามระเบียบของกรมตำรวจโดยต้องจัดทำรายงานคดีและบันทึกย่อการสอบสวนด้วย ซึ่งหน่วยงานตำรวจส่วนใหญ่ กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องส่งรายงานคดีเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งระบุจำนวนเวลาที่ตั้งแต่เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำคดี แล้วต้องส่งรายงานเพิ่มเติม ตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด หรือเมื่อพยานหลักฐานใหม่ๆ สำคัญๆ ได้สืบหน้าจนกระทั่งจบสิ้นคดีความ¹⁹

¹⁸ ยุทธพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. (2513). เล่มเดิม. น. 45.

¹⁹ Col. Maurice J. Fitzgerald, PMC. U.S. Army. (1991). การสืบสวนสอบสวนคดีอาญา. แปลจาก Handbook of Criminal Investigation. โดย ไทพีศรีนิวัตติ ภัคดีกุล. น. 66.

ซึ่งในส่วนของคดียาเสพติดนั้น ได้มีระเบียบ²⁰ที่กำหนดให้หัวหน้าพนักงานสอบสวน รายงานเลขานุการ ป.ป.ส. โดยเร็วและต้องไม่เกิน 3 วัน นับแต่วันจับกุมคดีความผิดตามกฎหมาย เกี่ยวกับยาเสพติดทุกคดี ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนรายงานเลขานุการ ป.ป.ส. เป็นประจำ ทุกเดือน เมื่อมีการจับกุมในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด โดยพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย สมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิด หรือจับได้แต่เฉพาะของกลางซึ่งเป็น

(1) ยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ประเภท 1 ตั้งแต่ 20 กรัม ประเภท 2 ตั้งแต่ 100 กรัม ประเภท 4 หรือประเภท 5 ตั้งแต่ 100 กิโลกรัมขึ้นไป

(2) วัตถุออกฤทธิ์ตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ประเภท 1 หรือ ประเภท 2 ซึ่งมีน้ำหนักตั้งแต่ 15 กรัม หรือ 200 เม็ดขึ้นไป

และในกรณีที่เลขานุการ ป.ป.ส. เห็นสมควรส่งเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ผู้มีอำนาจสอบสวน เข้าฟังการสอบสวน ก็ให้แจ้งหัวหน้าพนักงานสอบสวนพร้อมรายชื่อเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ผู้เข้าฟัง การสอบสวน และในกรณีนี้ให้พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีแจ้งเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ทราบถึงวัน เวลาและสถานที่สอบสวนล่วงหน้าทุกครั้ง โดยคำนึงถึงระยะเวลาเดินทางของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ด้วย ถ้าเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่มาฟังการสอบสวนตามที่ได้แจ้งไว้ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ สอบสวนได้ตามคำฟังเฉพาะในครั้งนั้น และให้พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ในสำนวนการ สอบสวนว่า เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่มาฟังการสอบสวน

วัตถุประสงค์ของการสอบสวน²¹ คือ

1. เพื่อทราบข้อเท็จจริงแห่งพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นว่าการกระทำนั้น เป็นความผิดอาญา หรือ ไม่ เช่น การที่ทรัพย์ของบุคคลหนึ่งหายไปนั้นเป็นเพราะเจ้าทรัพย์เอง หรือเป็นเพราะมีคนร้าย ลักเอาไป

2. เพื่อพิสูจน์ความผิด เช่น เมื่อฟังว่าทรัพย์นั้นถูกลักไป ก็พิจารณาจากพยานหลักฐาน ว่าผู้ต้องหาเป็นคนร้ายรายนี้หรือไม่

3. เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาล เช่นเมื่อฟังว่านายดำเป็นคนร้ายลักทรัพย์ รายนี้จริง ก็จัดการออกหมายเรียกตัวนายดำมาสอบสวนเป็นผู้ต้องหา หากนายดำหลบหนีไป ก็จัดการออกหมายจับเพื่อให้ได้ตัวมาจะได้ส่งตัวให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องร้องต่อศาล ต่อไป

²⁰ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2537 ข้อ 11 ข้อ 13 และข้อ 14.

²¹ คະเนิง ภาไชย. (2548). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. น. 95-96.

โดยจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การค้นหาความจริงในเนื้อหา ซึ่งเป็นการพิจารณาว่าสิ่งใดคือเรื่องจริง สิ่งใดเป็นเรื่องเท็จ โดยไม่ใช่เรื่องของคนที่จะทำให้ผู้ที่ถูกสอบสวนรับสารภาพหรือยอมจำนน แต่เป็นการพยายามที่จะค้นหาความจริงว่าบุคคลซึ่งถูกสอบสวนนั้น ได้กระทำการอย่างไร ในขณะเวลา ณ สถานที่ นั้นๆ

อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์สำคัญในการสอบสวนเป็นการมุ่งประสงค์ต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีของปัจเจกชน ทั้งยังเป็นการสนองตอบต่อวัตถุประสงค์แห่งประสิทธิผลในการลงโทษ และการป้องกันอาชญากรรม²²

2.2.3 ความเป็นอิสระของพนักงานอัยการ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 255 ได้กำหนดให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้โดยมีเจตนารมณ์ที่จะสร้างหลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการและอิทธิพลอื่นใด โดยบัญญัติให้พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม และให้องค์กรอัยการมีหน่วยงานธุรการที่เป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยมีอัยการสูงสุดเป็นผู้บังคับบัญชา นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังบัญญัติให้การแต่งตั้งและการให้อัยการสูงสุดพ้นจากตำแหน่งต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการอัยการ และได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาซึ่งเป็นจุดยึดโยงกับอำนาจของประชาชนเนื่องจากพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน และยังมีกฎหมายอีกจำนวนหลายฉบับได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของอัยการสูงสุดเพิ่มมากขึ้น เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 68 บัญญัติให้อำนาจอัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยกรณีบุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ, การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับพรรคการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง และกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เป็นต้น ความเป็นอิสระขององค์กรอัยการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 255 ในเชิงโครงสร้างทำให้สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญมีความเป็นอิสระ ไม่อยู่ในบังคับบัญชาและกำกับดูแลของฝ่ายบริหารอีกต่อไป ในเชิงเนื้อหาการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมและมีหน่วยงานธุรการที่เป็นอิสระใน

²² ประเสริฐ เมฆมนิ. (2523). *ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม*. น. 265.

การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การสร้างหลักประกันความเป็นอิสระดังกล่าวสอดคล้องกับ บทบาทของอัยการตามกติกาคือความร่วมมือระหว่างประเทศตามแนวทางของสหประชาชาติ กติกาคือความร่วมมือระหว่างประเทศตามแนวทางของสมาคมอัยการระหว่างประเทศ และกติกาคือความร่วมมือระหว่างประเทศตามแนวทางของสหภาพยุโรป เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแล้วเห็นว่ารัฐธรรมนูญต้องการให้องค์กรอัยการมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และอิทธิพลอื่นใด เช่นเดียวกับความเป็นอิสระขององค์กรศาลคือศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม และศาลปกครอง แม้รัฐธรรมนูญจะรับรองความเป็นอิสระขององค์กรอัยการ แต่สถานะขององค์กรอัยการยังถือว่าเป็นส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานทางปกครอง และบุคลากรยังคงเป็นข้าราชการซึ่งถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเช่นเดิม หลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนอกจากจะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้วยังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 21 และมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 21 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอัยการ”²³ นอกจากการพิจารณาสั่งคดีที่เป็นอำนาจอิสระของพนักงานอัยการแล้วยังหมายรวมถึง กรณีที่พนักงานอัยการไม่ยื่นคำร้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนคำร้อง ถอนอุทธรณ์ และถอนฎีกาคด้วย ทั้งนี้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น หากได้แสดงผลอันสมควรประกอบแล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครอง ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 22

การใช้อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลเช่นเดียวกับการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษา อย่างไรก็ตามการพิพากษาคดีของผู้พิพากษากับการสั่งคดีของพนักงานอัยการมีความแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ ในการพิพากษาคดีตามปกติผู้พิพากษามีได้กระทำลำพังคนเดียว แต่กระทำโดยร่วมกับผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะ ความรับผิดชอบในคำพิพากษาจึงเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของบุคคลหลายคน แต่ในการสั่งคดีของพนักงานอัยการนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสั่งคดีของพนักงานอัยการประจำศาลชั้นต้นหรือการสั่งคดี

²³ สายันต์ สุโขพิช. อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด.

ของอัยการสูงสุด เป็นการกระทำของบุคคลเพียงคนเดียว เพราะพนักงานอัยการที่ร้องลงมาเป็นเพียงผู้เสนอความเห็นเท่านั้น ซึ่งหัวหน้าพนักงานอัยการหรืออัยการสูงสุดแล้วแต่กรณีไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยและสั่งเป็นอย่างอื่นได้ ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการผู้สั่งคดีจึงเป็นความรับผิดชอบของบุคคลเพียงคนเดียว โดยแท้และการที่บุคคลคนเดียวต้องดำเนินการที่เป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลนี้ แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบที่ยิ่งใหญ่ของพนักงานอัยการ ในการสั่งคดีของพนักงานอัยการจึงต้องมีโนธรรมกำกับอยู่ด้วยเสมอ แม้พนักงานอัยการเป็นข้าราชการที่ต้องฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชา แต่ในการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาในทางอรรถคดีของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการต้องมีความเป็นอิสระจากภายนอกกล่าวคือ ต้องไม่ผูกมัดกับคำสั่งจากหน่วยงานภายนอกและการเมืองเพราะมิฉะนั้นแล้วการกระทำของพนักงานอัยการอาจขัดต่อมโนธรรม (Conscience) ได้²⁴

2.3 การดำเนินคดีอาญาในคดียาเสพติด

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นเวลานาน และขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งสร้างความเสียหายให้กับประเทศชาติเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุจากที่มีผู้ติดยาเสพติดเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปัญหาเสพติดกระจายเป็นวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ นั้นมาจากหลายๆ ด้านด้วยกัน เช่น ปัญหาด้านตัวบุคคล, ปัญหาครอบครัว, ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมต่างๆ เป็นต้น โดยปัจจุบันยาเสพติดมีหลายประเภท และแต่ละประเภทมีฤทธิ์ความร้ายแรงไม่เท่ากัน แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากซับซ้อน และละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก เนื่องจากระบบวิธีพิจารณาคดีในศาลไทยใช้ระบบกล่าวหา ซึ่งฝ่ายโจทก์ต้องหาพยานหลักฐานมาสืบแสดงต่อศาลให้เห็นความผิดของฝ่ายจำเลยการหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดจึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในหลายคดีผู้กระทำความผิดได้รับการยกฟ้องอันเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของอาชญากรรมคดียาเสพติดที่มีรูปแบบการดำเนินงานเป็นเครือข่ายงานและใช้ประโยชน์เจ้าหน้าที่ของรัฐสร้างอิทธิพลให้ตนเองเพื่อให้หลบรอดจากการถูกจับกุม จึงเป็นไปได้ยากสำหรับการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

โดยการดำเนินการในชั้นของพนักงานสอบสวนในคดียาเสพติดมีดังนี้

1. การนำยาเสพติดของกลางส่งสถานตรวจพิสูจน์ เนื่องจากกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ของกลางในคดีที่สำคัญคือ ยาเสพติดซึ่งศาลถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ศาลเชื่อว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา

²⁴ คณิต ฒ นคร. (2556). อคิดประชาชน คอป.แนะ อสส. ในคดีก่อการร้าย. น. 83-84.

2. การพิจารณาพยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่ที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งหมด ทั้งนี้ เพื่อนำมาพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของบุคคลที่ถูกกล่าวหา โดยพนักงานสอบสวนต้องพิจารณาด้วยว่าพยานหลักฐานในคดีที่มีอยู่นั้นเพียงพอหรือไม่

3. การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม ซึ่งในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าพยานหลักฐานในคดีที่มีอยู่นั้นไม่เพียงพอ พนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่ที่จะต้องแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อให้สำนวนการสอบสวนมีความสมบูรณ์

4. การแจ้งข้อกล่าวหาผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้กระทำความผิดได้ทราบถึงข้อหาที่ถูกกล่าวหา เพื่อให้ผู้ต้องหาได้รู้ตัวก่อนว่าจะถูกสอบสวนในคดีอาญาเรื่องใด

5. การสอบคำให้การฝ่ายผู้ต้องหาและฝ่ายโจทก์ พนักงานสอบสวนต้องสอบคำให้การทั้งฝ่ายผู้ต้องหาและฝ่ายโจทก์ โดยผู้จับกุมอาจจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือ เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดและพฤติการณ์แห่งคดี ซึ่งในการสอบคำให้การผู้ต้องหาหรือพยานในคดีอาชญาเสพติดรายสำคัญ หรือการสอบคำให้การผู้ต้องหาในฐานะพยาน ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการบันทึกภาพและเสียง ซึ่งสามารถนำออกถ่ายทอดได้อย่างต่อเนื่องไว้เป็นหลักฐานเท่าที่สามารถทำได้ โดยแจ้งการบันทึกภาพและเสียงดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือพยานทราบด้วย²⁵ และในกรณีที่ผู้ถูกจับประสงค์จะให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 100/2 ให้พนักงานสอบสวนบันทึกคำให้การเกี่ยวกับการให้หรือเปิดเผยข้อมูลสำคัญของผู้ต้องหารวมถึงบันทึกผลการนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ขยายผลปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษไว้ในสำนวนการสอบสวน โดยให้สอบสวนผู้ต้องหาในฐานะเป็นพยานในคดีที่สามารถขยายผลการจับกุมได้ ในกรณีผู้ต้องหาได้ให้ข้อมูลไว้ในชั้นพนักงานฝ่ายปกครองหรือหรือตำรวจผู้ทำการจับกุมให้ทำการสอบสวนหรือสอบปากคำพนักงานฝ่ายปกครองหรือหรือตำรวจนั้นไว้ในสำนวนการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดในการพิสูจน์ความผิดและพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษไว้ในสำนวนการสอบสวนและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้หรือเปิดเผยข้อมูลของผู้ต้องหาไว้ในสำนวนการสอบสวน แล้วส่งสำนวน

²⁵ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยแนวทางการประสานงานคดียาเสพติด พ.ศ. 2553 ข้อ 11.

การสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป²⁶ และในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือหรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวนได้รับข้อมูลจากการให้หรือเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญของผู้ต้องหาอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการขยายผลปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษได้ในภายหลังจากที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแล้วให้เจ้าหน้าที่ผู้จับกุมหรือขยายผลหรือพนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการทราบเพื่อพนักงานอัยการพิจารณาแจ้งข้อเท็จจริงให้ศาลต่อไป²⁷

6. การสรุปสำนวนการสอบสวนใน 3 ประเด็น คือ

- 1) งดการสอบสวน (กรณีไม่มีตัวผู้ต้องหา)
- 2) ทำความเห็นสั่งไม่ฟ้อง โดยส่งตัวผู้ต้องหาและสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณา
- 3) ทำความเห็นสั่งฟ้อง โดยส่งตัวผู้ต้องหาและสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณา และในกรณีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน หากพนักงานอัยการเห็นว่าควรปล่อยชั่วคราวให้พนักงานอัยการถือปฏิบัติตามกฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ข้อ 3 ลงวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2478 โดยในกรุงเทพมหานครให้เป็นหน้าที่ของพนักงานตำรวจที่จะจัดการแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นคู่สัญญากับนายประกันตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111 และ มาตรา 112 แล้วแต่กรณี แทนพนักงานอัยการ ส่วนจังหวัดอื่นเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ²⁸

แต่ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าผู้ต้องหารายใดไม่ควรได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวให้บันทึกข้อเท็จจริงและเหตุผลรวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์โดยละเอียดไว้ในคำร้องขอฝากขังทุกครั้งเพื่อประกอบการพิจารณาของพนักงานอัยการและศาล ดังนี้²⁹

²⁶ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยแนวทางการประสานงานคดียาเสพติด พ.ศ. 2553 ข้อ 24.

²⁷ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยแนวทางการประสานงานคดียาเสพติด พ.ศ. 2553 ข้อ 26.

²⁸ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยแนวทางการประสานงานคดียาเสพติด พ.ศ. 2553 ข้อ 13.

²⁹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยแนวทางการประสานงานคดียาเสพติด พ.ศ. 2553 ข้อ 17.

1. รายละเอียดของเหตุผลในการคัดค้านการปล่อยชั่วคราว ได้แก่
 - (1) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
 - (2) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
 - (3) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
 - (4) ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่
 - (5) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราว มีเพียงใดหรือไม่
 - (6) ผู้ต้องหาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่
 - (7) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุร้ายประการอื่นหรือไม่
 - (8) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาลหรือไม่

2. ข้อมูลประวัติอาชญากรรมหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องหาในอดีตและปัจจุบัน จากบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เลขประจำตัวประชาชนสิบสามหลัก (ถ้ามี) หรือลายพิมพ์นิ้วมือเป็นหลักฐานในการสืบค้น

การคัดค้านการปล่อยชั่วคราว ให้พนักงานสอบสวนขอให้ศาลพิจารณากำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับผู้ต้องหาหรือเพื่อป้องกันอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เช่น การกำหนดที่อยู่ หรือการให้มารายงานตัวต่อพนักงานสอบสวนตามเงื่อนไขที่กำหนด เป็นต้น

การร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในคดียาเสพติดร้ายสำคัญ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งสำนักงาน ป.ป.ส. ทราบ เพื่อจะได้เสนอข้อมูลอันเป็นประโยชน์ประกอบการคัดค้านการปล่อยชั่วคราว

หากศาลมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาในคดียาเสพติดร้ายสำคัญ ให้พนักงานสอบสวนรายงานให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนและสำนักงาน ป.ป.ส. ทราบเป็นหนังสือ เพื่อให้พิจารณาป้องกันการหลบหนีหรือป้องกันความเสียหาย

2.3.1 สภาพปัญหายาเสพติดและการดำเนินคดียาเสพติด

อาชญากรรมที่มีผลกระทบอันเกิดจากการกระทำผิดในทางอาญาโดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในฐานะเป็นตัวการผู้ผลิต ผู้จำหน่าย หรือผู้เสพ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติอย่างมหาศาล ส่วนในด้านการดำเนินคดียาเสพติดปรากฏว่ามีอุปสรรคและปัญหา เพราะคดียาเสพติดเป็นคดีที่ปราศจากผู้เสียหาย เนื่องจากผู้เสพซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากยาเสพติดและโดยสภาพควรเป็นผู้เสียหายที่มาร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่แต่ตัวผู้เสภก็พึงพอใจต่อการเสพยาเสพติด มิได้ร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ จึงเป็นการยากที่จะสืบสวนจับกุมเพื่อดำเนินคดีต่อผู้ค้าหรือผู้จำหน่ายได้ นอกจากนี้อาชญากรรมยาเสพติดมีลักษณะเป็นองค์กร

อาชญากรรม มีการแบ่งการทำงานและความรับผิดชอบเป็นลำดับชั้น มีเครือข่ายงานที่ซับซ้อนและมีการประสานงานกันทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยมีฝ่ายนายทุน ฝ่ายผลิต ฝ่ายการตลาด และพ่อค้ารายย่อย โดยแต่ละฝ่ายจะไม่รู้จักกัน แต่จะมีผู้วางแผนและประสานงานให้สัมพันธ์กันเมื่อจับกุมส่วนหนึ่งส่วนใด ก็จะไม่กระทบกระเทือนถึงส่วนอื่นๆ ยิ่งกว่านั้น บุคคลซึ่งเป็นระดับหัวหน้าขององค์กรมักมีอาชีพที่ถูกกฎหมาย บังหน้าและจะไม่สร้างหลักฐานซึ่งแสดงว่าเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดังนั้น การจับกุมบุคคลระดับหัวหน้าซึ่งเป็นตัวการสำคัญจึงกระทำได้ยากเพราะขาดพยานหลักฐาน ซึ่งองค์กรอาชญากรรมเหล่านี้มีพฤติกรรมในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังนี้³⁰

1) นายทุนใหญ่ หรือกลุ่มนักค้ารายใหญ่ กลุ่มคนเหล่านี้มิใช่ผู้ที่เข้ามากระทำผิดหรือดำเนินการในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งด้วยตนเอง แต่จะทำหน้าที่หลักๆ คือ เป็นผู้กำหนดเป้าหมายหรือความต้องการผลกำไรจากการค้ายาเสพติดโดยผ่านทางลูกน้องในระดับหัวหน้า ได้แก่ ผู้รับผิดชอบในขบวนการค้าหรือผู้ดำเนินการแทน หากเปรียบเทียบในทางธุรกิจ ก็คือการกำหนดเป้าหมายทางธุรกิจให้กับผู้จัดการ และผู้จัดการก็จะเป็นผู้รับเป้าหมายไปดำเนินการต่อตั้งแต่การผลิต การค้า ไปจนถึงมือผู้เสพ

2) คนกลางระดับผู้จัดการ มีหน้าที่ในการติดต่อประสานงานทั้งระดับนักค้ารายใหญ่หรือเครือข่ายการค้ายาเสพติดขององค์กร เพื่อให้การผลิตและการค้ายาเสพติดดำเนินไปตั้งแต่การผลิต การตกลงซื้อขาย การค้า และการขนส่งไปจนถึงผู้เสพ ซึ่งเป็นการดำเนินงานจัดการแทนนายทุนใหญ่ที่อยู่เบื้องหลัง

3) ผู้รับผิดชอบด้านการเงิน มีหน้าที่จ่ายเงินตามคำสั่งของนายทุนใหญ่ หรือตามที่ผู้ประสานงานต้องการใช้ในการดำเนินงาน

4) กลุ่มคนที่อยู่ในขบวนการผลิตและการค้ายาเสพติด แยกได้ดังนี้

ผู้ผลิต

เครือข่ายการค้า

ตัวแทนนายหน้า

ผู้ค้ารายใหญ่

ผู้ค้ารายกลาง

ผู้ค้ารายย่อย

ผู้ขนส่งหรือลำเลียงยาเสพติด

ผู้เสพ

³⁰ ศีลารรรถ พนม. (2544). *อำนาจในการสอบสวนคดียาเสพติดของเจ้าพนักงานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามยาเสพติด*. น. 28-29.

โดยลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มคนเหล่านี้ในปัจจุบันมักใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการประสานงานและรวมถึงการทำธุรกรรมทางการเงิน เช่นการติดต่อประสานงานผ่านทางโทรศัพท์ Smart Phone โดยใช้ Application หรือ โปรแกรมประยุกต์ เช่น Line หรือ Whatsapp ในการส่งข้อมูลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลสถานที่เวลาในการรับส่งยาเสพติด บัญชีธนาคารที่ใช้ในการโอนเงินเพื่อชำระค่ายาเสพติด เป็นต้น จากลักษณะการดำเนินงานดังกล่าวทำให้การแสวงหาพยานหลักฐานของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างยากลำบากมากยิ่งขึ้น การใช้เทคนิคในการสืบสวนทางการเงินกับกลุ่มบุคคลที่ต้องสงสัย โดยใช้วิธีการติดตามร่องรอยทางบัญชีจึงเป็นวิธีการสืบสวนที่ถูกนำมาใช้ในปัจจุบัน

ในส่วนที่เกี่ยวกับผลตอบแทนจากการกระทำความผิดนั้น อาชญากรรมยาเสพติดได้ให้ผลตอบแทนที่มีมูลค่าสูงต่อผู้กระทำความผิดซึ่งได้แก่ผู้ค้าหรือผู้จำหน่าย ซึ่งผลตอบแทนเหล่านั้นเป็นสิ่งล่อใจให้มีผู้เสี่ยงที่จะก่ออาชญากรรมประเภทนี้ และทรัพย์สินที่ได้จากการค้ายาเสพติดดังกล่าว ยังเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นทุนและขยายขอบเขตในการกระทำความผิดให้กว้างขวางมากขึ้น รวมทั้งใช้ในการก่ออาชญากรรมประเภทอื่นๆ อีกด้วย โดยกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดมักมีวิธีการนำเงินที่ได้จากการค้ายาเสพติดไปทำการแปรรูปและเปลี่ยนแปลงสภาพในการวงการธุรกิจประเภทต่างๆ เพื่อให้เงินดังกล่าวเป็นเงินที่สะอาดและถูกต้องตามกฎหมาย เช่น

1. ทำธุรกิจเงินกู้ หรือซื้อหุ้นในตลาดหลักทรัพย์
2. ลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์
3. จัดตั้งบริษัท หรือกิจการอื่นขึ้นเพื่อบังหน้า
4. ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลจากผู้ถูกรางวัล
5. ซื้อกิจการที่ขาดทุน แต่เป็นกิจการที่มีรายรับประเภทเงินสด เช่น ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ภัตตาคาร หรือร้านค้าปลีก
6. นำเงินไปฝากในสถาบันการเงิน หรือลงทุนในหน่วยลงทุนของสถาบันการเงิน โดยใช้นามแฝงหรือใช้ชื่อปลอมหรือใช้ชื่อบุคคลอื่นในการเปิดบัญชีหรือลงทุนแทน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ไม่สามารถสืบหาต้นตอของเจ้าของเงินที่แท้จริงได้

เป็นที่ได้ทราบกันว่าปัญหายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาใหญ่ในสังคมประเทศไทย เนื่องจากยังมีการผลิตตามแนวชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและนำเข้าสู่ประเทศไทยในหลายช่องทางและกระจายไปสู่ผู้ค้า ผู้เสพทุกส่วนของประเทศนอกจากนี้ผู้เสพในกลุ่มเยาวชนและกลุ่มเด็กมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก ในขณะที่เดียวกันก็มีการลักลอบส่งยาเสพติดออกไปยังต่างประเทศ โดยในปี 2555 มีผลการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ 203,771 คดี ผู้ต้องหา 216,960 คน เป็นคดียาเสพติดรายสำคัญภายใต้เงื่อนไข ปริมาณของกลาง ยาบ้า 200 เม็ดขึ้นไป เอ็กซ์ตาซี 100 เม็ดขึ้นไป

เฮโรอิน 20 กรัมขึ้นไป ไอซ์ คีตามีน โคเคน 100 กรัมขึ้นไป กัญชาแห้ง 10 กิโลกรัมขึ้นไป รวมทั้งฐานความผิด ผลิต นำเข้า ส่งออก สมคบ และสนับสนุนช่วยเหลือ รวม 7,730 คดี ผู้ต้องหา 11,177 คน คิดเป็นร้อยละ 3.79 ของคดียาเสพติดทั่วประเทศ ดังรายละเอียดปรากฏตามสถิติดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 สถิติจำนวนผู้ต้องหาคดียาเสพติดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551-2555

ปี	จำนวนคดีทั่วประเทศ	จำนวนคดีรายสำคัญ	ร้อยละ
2551	140,567	5,963	4.24
2552	173,835	6,955	4
2553	183,110	7,379	4.03
2554	234,760	7,595	3.24
2555	203,771	7,730	3.79

ที่มา: สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงยุติธรรม

คดียาเสพติดรายสำคัญ³¹ หมายความว่า คดียาเสพติดที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

(1) คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นของกลางและมีปริมาณ หรือน้ำหนักอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

1. เฮโรอิน น้ำหนักตั้งแต่ 1 กิโลกรัมขึ้นไป
2. เมทแอมเฟตามีน ตั้งแต่ 10,000 หน่วยการใช้ หรือน้ำหนักตั้งแต่ 1 กิโลกรัมขึ้นไป
3. ไอซ์ น้ำหนักตั้งแต่ 200 กรัมขึ้นไป
4. เอ็กซ์ตาซี (ยาอี) ตั้งแต่ 1,000 เม็ด หรือน้ำหนักตั้งแต่ 250 กรัมขึ้นไป

³¹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยแนวทางการประสานงานคดียาเสพติด พ.ศ. 2553 ข้อ 4.

5. โคลเคน น้ำหนักตั้งแต่ 1 กิโลกรัมขึ้นไป
6. ผื่น น้ำหนักตั้งแต่ 10 กิโลกรัมขึ้นไป
7. กัญชา น้ำหนักตั้งแต่ 100 กิโลกรัมขึ้นไป
8. คีตามีน น้ำหนักตั้งแต่ 1 กิโลกรัมขึ้นไป
9. มิคาโซแลม ตั้งแต่ 500 เม็ดขึ้นไป

(2) คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดฐานสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

(3) คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีการดำเนินงานเป็นเครือข่ายหรือเป็นขบวนการ หรือเป็นองค์กรอาชญากรรมและเป็นเป้าหมายของเจ้าหน้าที่ปราบปรามว่าเป็นรายสำคัญ

(4) คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักการเมืองหรือเป็นผู้มีอิทธิพลหรือเป็นคดีที่ประชาชนให้ความสนใจเป็นพิเศษ

(5) คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอื่นๆ ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นว่าเป็นรายสำคัญ และมอบให้ดำเนินการ

ทั้งหมดจึงเป็นปัญหาสำคัญของภาครัฐที่จะเร่งรัดปราบปรามยาเสพติดด้วยเหตุดังกล่าว รัฐจึงได้มีการตรากฎหมายหลายฉบับขึ้นมาเพื่อควบคุม บำบัดผู้เสพยาเสพติด และลงโทษผู้ค้ายาเสพติด โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่สำคัญทั้งหมด ได้แก่

- 1) กฎหมายที่กำหนดความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่สำคัญมี 2 ฉบับ คือ

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518

- 2) กฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด คือ

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.

2534

3) กฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการกำกับดูแล และรักษาผู้ติดยาเสพติด คือพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

ทั้งนี้ ในเบื้องต้นการที่จะดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดได้นั้น จำเป็นต้องทราบก่อนว่า สิ่งใดถือเป็นยาเสพติดตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 โดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ระบุว่า “ยาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิด

ใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญเช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพเรื่อยๆ มีอาการนอนยาเมื้อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้าน บางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ซึ่งในทางกฎหมายแล้ว สิ่งทีถือว่าเป็นยาเสพติดนั้นจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน หากไม่มีกฎหมายระบุไว้ก็ไม่ถือเป็นยาเสพติด แม้ว่าสิ่งที่เสพนั้นจะมีฤทธิ์ที่ทำให้เกิดการเสพติดได้ก็ตาม เช่น บุหรี่ สุรา เป็นต้น โดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้แบ่งประเภทของยาเสพติดให้โทษไว้ในมาตรา 7 ออกเป็น 5 ประเภทด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิธีควบคุมที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม เนื่องจากแต่ละประเภทมีอันตรายและความจำเป็นในทางการแพทย์ไม่เหมือนกัน ซึ่งประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 135 (พ.ศ. 2539) ได้กำหนดรายชื่อยาเสพติดให้โทษอย่างละเอียด ขยายความในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ดังนี้

ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง มี 39 รายการที่สำคัญ เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน เอ็กซ์ตาซี แอลเอสดีเอโรอีน แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน (หรือยาบ้า ยาไอซ์) เป็นต้น โดยผู้ที่กระทำความผิดโดยการครอบครองเพื่อเสพ หรือเสพสารเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 นี้มีโทษตามกฎหมายคือ โทษจำคุกอย่างสูง 10 ปีและโทษปรับสูงสุด 200,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับและในกรณีที่มีการครอบครองสารเสพติดให้โทษในประเภทนี้เกินกว่า 20 กรัมกฎหมายให้ถือว่าเป็นการครอบครองไว้เพื่อจำหน่าย ซึ่งโทษขั้นสูงสุดคือ ประหารชีวิต

ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป มี 102 รายการที่สำคัญ เช่น ใบโคคา โคลาอิน โโคเดอีน ยาสกัดเข้มข้นของต้นฝิ่นแห้ง เมทาโดน มอร์ฟิน ฝิ่นยา (ฝิ่นที่ผ่านกรรมวิธีปรุงแต่งเพื่อใช้ในทางยา) ฝิ่น (ฝิ่นดิบ ฝิ่นสุก มูลฝิ่น) เป็นต้น โดยการครอบครองสารเสพติดในประเภทที่ 2 นี้อาจทำได้โดยถูกกฎหมายหากเป็นการครอบครองเพื่อวัตถุประสงค์และในจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ถ้าเป็นการครอบครองที่ขัดต่อข้อกำหนดของกฎหมายแล้วนั้นย่อมเป็นความผิด และมีโทษคือโทษจำคุกขั้นสูง 10 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นต้นตำรับยาและมียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่ด้วย ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีกำหนด คือยารักษาโรคที่มียาเสพติดประเภท 2 เป็นส่วนประกอบอยู่ในสูตร (ที่ใช้ในทางการแพทย์) เช่น ยาแก้ไอ ยาแก้ท้องเสีย รวมทั้งสารที่สกัด

ได้จากฝิ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นวัตถุที่ทำให้เกิดความมึนเมา และอาจมีไว้ในครอบครองได้ตามกฎหมาย ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมาย

ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือ 2 มี 32 รายการที่สำคัญ เช่น อาเซติกแอนไฮไดรด์ อาเซติก คลอไรด์ เอทิลีน ไดอะเซตต์ คลอซูโดอีเฟดรีน เออร์โกเมทริน เออร์โกตามีน ไอโซซาฟรอล ไลเซอร์จิคอซิด ไพเพอโรนอล และซาฟรอล เป็นต้น ผู้ที่มีไว้ในครอบครองมีความผิดโทษจำคุก 5 ปี และปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ประเภทที่ 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึง 4 มี 4 รายการ คือ กัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น (ทุกส่วนของพืชกัญชา ทุกส่วนของพืชกระท่อม) และพืชเห็ดขี้ควาย ซึ่งผู้ครอบครอง หรือเสพสารเสพติดในประเภทนี้มีความผิดและมีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 กล่าวถึงวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (Psychotropic Substances) ซึ่งหมายถึงวัตถุที่เป็นยา หรือไม่ใช่ยาที่ออกฤทธิ์เจาะจงต่อระบบจิตและประสาท สามารถเปลี่ยนสภาพอารมณ์และจิตใจของผู้ที่ได้รับวัตถุออกฤทธิ์เหล่านี้ การใช้วัตถุออกฤทธิ์เหล่านี้ควรอยู่ในความดูแลของแพทย์อย่างใกล้ชิด และต้องได้รับการกำกับดูแลอีกระดับหนึ่งจากกระทรวงสาธารณสุข โดยพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ได้ให้นิยามวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างสั้นๆ ว่า “วัตถุออกฤทธิ์” หมายถึง วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติ หรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในพระราชกฤษฎีกา³² ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้ผู้ผลิต จำหน่าย หรือเสพมีความผิดและลงโทษตามกฎหมาย ทั้งยังจัดแบ่งประเภทของวัตถุออกฤทธิ์เป็น 4 ประเภท โดยพิจารณาจากความเสี่ยงของวัตถุออกฤทธิ์นั้นต่อการติดยาของประชากรและประโยชน์ในการรักษาโรค ตามที่ระบุไว้ในรายชื่อตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 97 (พ.ศ. 2539) ดังนี้

วัตถุออกฤทธิ์ประเภท 1 เป็นสารที่มีศักยภาพในการก่อให้เกิดการใช้ในทางที่ผิด (Abuse) มีความเสี่ยงอันตรายต่อสุขภาพสูงและไม่มีการใช้ในทางการแพทย์ ยาส่วนใหญ่มีฤทธิ์หลอนประสาท เช่น Tetrahydrocannabinol, GHB (Gamma-hydroxybutyrate) เป็นต้น

วัตถุออกฤทธิ์ประเภท 2 เป็นยาที่มีศักยภาพในการก่อให้เกิดการใช้ในทางที่ผิดสูง มีอันตรายต่อสุขภาพมาก มีการใช้ในทางการแพทย์อยู่ในวงจำกัด เช่น Amfepramone, Ephedrine, Flunitrazepam, Methylphenidate, Midazolam, Phenthermine เป็นต้น

³² อ้างอิงจาก www.childrenhospital.go.th/main/ph/PEOPLE/MEDICINE/049.htm

วัตถุออกฤทธิ์ประเภท 3 เป็นยาที่มีศักยภาพในการก่อให้เกิดการใช้ในทางที่ผิดปานกลาง มีอันตรายต่อสุขภาพปานกลาง แต่มีใช้ในทางการแพทย์มาก เช่น Buprenorphine, Pentazocine เป็นต้น

วัตถุออกฤทธิ์ประเภท 4 เป็นยาที่มีศักยภาพในการก่อให้เกิดการใช้ในทางที่ผิดต่ำ มีความเสี่ยงอันตรายต่อสุขภาพน้อย มีการใช้ในทางการแพทย์มาก ได้แก่ Alprazolam, Chlordiazepoxide, Clorazepate, Diazepam, Lorazepam เป็นต้น

ทั้งนี้กฎหมายทั้งสองฉบับเป็นกฎหมายหลักเกี่ยวกับยาเสพติดที่กำหนดลักษณะการกระทำที่เป็นความผิดและโทษจากการทำความผิดเกี่ยวกับสารเสพติด เช่น การมีไว้ในครอบครองเสพ และจำหน่ายสารเสพติดที่กฎหมายกำหนดห้ามไว้เป็นต้น โดยความผิดดังกล่าวถือเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาและจะเป็นคดีให้ศาลเป็นผู้พิจารณาต่อไป แต่อย่างไรก็ตามนักโทษคดียาเสพติดอาจได้รับการพิจารณาให้รับการรักษาในสถานบำบัดแทนการจำคุกก็ได้ อีกทั้งกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวยังกำหนดตัวเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบไว้โดยเฉพาะ รวมทั้งกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่สอบสวนด้วย อย่างไรก็ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีโทษในทางอาญาไม่ได้มีเพียงกฎหมายสองฉบับนี้เท่านั้น แต่ยังมีกฎหมายอื่นๆที่กำหนดโทษเรื่องยาเสพติดเอาไว้อีกเช่น พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 เป็นต้น

ในส่วนของการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ได้มีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 เป็นกฎหมายหลัก และมีการตรากฎหมายที่เน้นมาตรการเฉพาะเรื่องในเวลาต่อมาจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ตามลำดับควบคู่กันไป โดยในส่วนของกฎหมายหลัก (พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519) กำหนดให้จัดตั้งองค์กรและกำหนดอำนาจหน้าที่ ขั้นตอนในการดำเนินการกับคดียาเสพติดไว้ และกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และให้มีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) เป็นหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมดูแลเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งยังกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (เจ้าหน้าที่ ป.ป.ส.) มีอำนาจดำเนินการเกี่ยวกับคดียาเสพติดทั้งหมด ได้แก่

1. มีอำนาจเข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่เพื่อตรวจค้น เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติด หรือมีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าหากเนิ่นช้ากว่าจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลหรือทรัพย์สินจะหนีหรือโยกย้ายทำลายไปจากเดิม

2. มีอำนาจค้นบุคคล หรือยานพาหนะใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซ่อนอยู่

3. มีอำนาจยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
4. มีอำนาจค้นตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
5. มีหน้าที่สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด
6. มีอำนาจออกหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ มาให้ถ้อยคำ หรือการอื่นใดที่

เกี่ยวข้อง

2.3.2 กระบวนการยุติธรรมสำหรับคดียาเสพติด

กระบวนการยุติธรรมที่ใช้บังคับสำหรับคดียาเสพติดนั้น นอกจากจะเป็นกระบวนการที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้มีการลงโทษตามกฎหมายแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องใช้ควบคู่กับมาตรการปราบปรามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมด้วย ซึ่งมาตรการปราบปรามเป็นมาตรการที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ว่าการปราบปรามยาเสพติดจะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้นั้นย่อมหมายความว่าความรวมถึงการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีความถูกต้อง และบริสุทธิ์ยุติธรรมด้วย ดังนั้นมาตรการในการปราบปรามยาเสพติดจึงเริ่มต้นที่กระบวนการสืบสวนจับกุมของหน่วยงานที่มีอำนาจ เช่น สำนักงานป.ป.ส. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมศุลกากร และหน่วยงานอื่นๆ ที่มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานป.ป.ส. ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ที่มีอำนาจในการสืบสวนตรวจค้นจับกุมผู้กระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเมื่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจได้จับกุมผู้ต้องหาพร้อมของกลางยาเสพติดแล้วก็จะต้องดำเนินการนำผู้ต้องหาและของกลางที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดส่งพนักงานสอบสวนเพื่อสอบปากคำผู้เกี่ยวข้องพร้อมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานและทำความเข้าใจเสนอพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลต่อไปและเมื่อพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้วจึงถือว่าเป็นการสิ้นสุดกระบวนการสอบสวนและการดำเนินคดีต่อไปจะอยู่ในขั้นตอนของการ พิจารณาคดีในชั้นอัยการและศาลดังนั้นการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดซึ่งถือเป็นขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม จึงหมายความว่าตั้งแต่ขั้นจับกุมชั้นสอบสวนชั้นฟ้องคดี ชั้นพิจารณาและการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยซึ่งถ้าการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องแล้วก็จะนำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดอันเป็นผลสำเร็จของมาตรการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ในระดับหนึ่ง ทางภาครัฐจึงได้จัดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 13 ให้มี

อำนาจและหน้าที่ควบคุมการสืบสวนสอบสวนและการฟ้องคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและพิจารณาอนุมัติการแต่งตั้งเจ้าพนักงานป.ป.ส.เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ในการสืบสวนตรวจค้นจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งดังกล่าวก็เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยกระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ทั้งการจัดตั้งคณะกรรมการป.ป.ส. ยังเป็นการดำเนินการให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย โดยมาตรการที่กฎหมายกำหนดให้มีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่เรื่องมาตรการเพื่อทราบข้อเท็จจริงของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (คณะกรรมการป.ป.ส.) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ขั้นการสอบสวนชั้นฟ้องคดีและชั้นการลงโทษ โดยเฉพาะในขั้นการสอบสวน เจ้าพนักงานป.ป.ส.สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสอบสวนได้ ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานป.ป.ส.เข้าฟังการสอบสวนในคดียาเสพติดและสามารถมีบันทึกความเห็นและเหตุผลให้พนักงานสอบสวนรวมเข้าไว้ในสำนวนคดียาเสพติดนั้นๆ ได้ ซึ่งการกำหนดบทบาทของเจ้าพนักงานป.ป.ส. ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้เกิดความสมดุลและเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการสอบสวนให้ดียิ่งขึ้นและจะมีผลต่อมาตรการบังคับโทษทำให้ผู้ต้องหาได้รับโทษจากการกระทำความผิดที่ปรากฏในคดีนั้นๆ อีกทั้งเจ้าพนักงานป.ป.ส. ยังมีภารกิจที่จะต้องประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมคือสำนักงานอัยการสูงสุด,สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น ในกรณีดังต่อไปนี้³³

1. สำนักงานอัยการสูงสุด ได้มีการจัดตั้งสำนักงานคดียาเสพติดขึ้น โดยมีอำนาจหน้าที่³⁴

(ก) รับผิดชอบการดำเนินคดีทั้งปวงอันเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ หรือสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาชญาธนบุรี

(ข) ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัด เนื่องจากเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดตามกฎหมาย ว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(ค) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องนอกจากนั้นสำนักงานอัยการสูงสุดยังต้องประสานงานกับสำนักงานป.ป.ส. ในเรื่องการแจ้ง

³³ คู่มือประสานงานและการรวบรวมพยานหลักฐานคดียาเสพติด. สำนักกฎหมาย สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงยุติธรรม. น. 9.

³⁴ กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. 2546

รายละเอียดความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเกี่ยวกับความเห็นในการสั่งคดีว่าสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องชื่อศาลหมายเลขคำพิพากษาและโทษที่ลงเป็นประจำทุกเดือนตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2537 แล้วเจ้าพนักงานป.ป.ส. ยังได้ประสานงานกับพนักงานอัยการในการรวบรวมพยานหลักฐานประสานงานกับพยานบุคคลและร่วมวางแผนทางในการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของศาลทำให้การดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพด้วย

2. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีจัดตั้งกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด โดยส่วนของพนักงานสอบสวน จะสังกัดกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 1-4 โดยแต่ละหน่วยงานมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้³⁵

- 1) ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทั่วราชอาณาจักรตามที่ได้รับมอบหมาย
- 2) ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาทั่วราชอาณาจักร
- 3) สืบสวนสอบสวนคดีเกี่ยวกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 4) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดพ.ศ. 2537 ต้องรายงานการจับกุมคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้ความร่วมมือในการจับกุมหรือตรวจค้นให้ความร่วมมือในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือของกลางไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามคำร้องขอของเจ้าพนักงานป.ป.ส.และในระหว่างการสอบสวนเจ้าพนักงานป.ป.ส.ก็สามารถเข้าร่วมฟังการสอบสวน และช่วยพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทำให้คดีนั้นมีพยานหลักฐานที่มั่นคงก่อนส่งพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องต่อศาลต่อไปด้วย

3. กรมราชทัณฑ์เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการบังคับโทษเมื่อมีคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายและเป็นแหล่งที่รวบรวมรายละเอียดการต้องโทษของผู้ต้องโทษจึงต้องมีการประสานงานกันระหว่างกรมราชทัณฑ์กับสำนักงานป.ป.ส. ในการส่งแบบรายงานการรับตัวนักโทษ และส่งแบบรายงานการปล่อยตัวนักโทษ รวมถึงการที่

³⁵ กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการเป็นกองบังคับการหรือส่วนราชการอย่างอื่นในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556

เจ้าพนักงานป.ป.ส. เข้าไปสอบปากคำผู้ต้องขังในเรือนจำหรือในสถานที่คุมขังใดของกรมราชทัณฑ์ ได้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการขยายผลในการสืบสวนสอบสวนหรือจับกุมในคดียาเสพติดอื่นๆ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับการปราบปราม

ทั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมสำหรับคดียาเสพติดไม่ได้หมายความรวมถึงเฉพาะ การจับกุม สอบสวน และดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึง การบำบัดฟื้นฟูผู้ผู้ติดยาเสพติดด้วย ซึ่งการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นมาตรการทางกฎหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งดังที่ภาครัฐให้ความสำคัญจากการตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการติดยาเสพติดก่อให้เกิดโทษทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้เสพยาเสพติดรวมทั้งยังอาจส่งผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ภาครัฐจึงเล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องให้การบำบัดรักษาให้หายจากสภาพของการเสพยาเสพติด ซึ่งระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 ระบบ ดังนี้³⁶

1. ระบบสมัครใจการบำบัดแบบสมัครใจเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดที่ต้องการจะเลิกเสพยาเสพติดโดยสมัครใจ สามารถขอรับการบำบัดรักษาในโรงพยาบาลของภาครัฐ โรงพยาบาลเอกชน และศูนย์ฟื้นฟูฯ ของรัฐร่วมกับเอกชน ตามที่กำหนดได้ โดยรูปแบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด เป็นการบำบัดแบบผู้ป่วยนอก กาย จิต สังคมบำบัด โดยมีหลักการปฏิบัติคือ ไม่ต้องนอนในสถานบำบัด แพทย์ให้การบำบัดตามสภาพปัญหาและอาการของผู้ป่วย มารับการบำบัดตามเวลานัด โดยมีญาติมาด้วยทุกครั้งเพื่อประโยชน์แก่ผู้ป่วยให้ประสบผลสำเร็จในการบำบัด และใช้ระยะเวลาการบำบัดประมาณ 4 เดือน (16 สัปดาห์) รวมทั้งนัดติดตามผลการรักษาเป็นระยะๆ เป็นเวลา 1 ปี

2. ระบบบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยผู้ติดยาเสพติดที่ถูกจับในฐานะผู้เสพยาจะถูกรับการบำบัดในระบบนี้ และหากผู้เข้ารับการบำบัดมีผลการรักษาเป็นที่น่าพอใจ ก็จะถูกลบปล่อยตัวโดยไม่ถูกดำเนินคดี ซึ่งการนำผู้เสพยาเข้าบังคับบำบัด เริ่มจากการที่ผู้เสพยาถูกจับกุมตามฐานความผิดที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 หมวด 3 การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มาตรา 19, 20 และเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย จากนั้นศาลจะสั่งให้พนักงานคุมประพฤติตรวจพิสูจน์ว่าเป็นบุคคลที่เป็นผู้เสพยาจริง โดยผู้เสพยาจะถูกกักกันไว้ในสถานที่รอตรวจพิสูจน์และพนักงานคุมประพฤติจะต้องจัดทำข้อมูลให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน (หากไม่เสร็จสามารถขยายได้

³⁶ ระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2557, จาก

อีก 15 วัน แต่รวมแล้วไม่เกิน 45 วัน) และเสนอข้อมูลดังกล่าวต่อคณะอนุกรรมการฟื้นฟูเพื่อวางแผนการฟื้นฟูสำหรับผู้เสียหายเป็นรายบุคคล ทั้งนี้รูปแบบการฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

การฟื้นฟูสมรรถภาพแบบไม่ควบคุมตัวมีหลักการปฏิบัติเช่นเดียวกับการบำบัด แบบผู้ป่วยนอกของระบบสมัครใจในสถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข (ดังที่กล่าวมาในข้อ 1) หรืออาจให้การฟื้นฟูในรูปแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ค่าวิทยุพุทธ หรือโปรแกรมสำนักงานคุมประพฤติ

การฟื้นฟูสมรรถภาพแบบควบคุมตัวเน้นการฟื้นฟูแบบพักค้างในสถานที่จัดหาเป็นศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นระยะเวลา 4-6 เดือน และสามารถขยายระยะเวลาการฟื้นฟูได้ครั้งละ 6 เดือน (แต่รวมแล้วต้องไม่เกิน 3 ปี)

3. ระบบต้องโทษการบำบัดในระบบต้องโทษเป็นการให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่ได้กระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดและถูกคุมขังซึ่งต้องได้รับการรักษาพยาบาลภายใต้ขอบเขตข้อบังคับของกฎหมาย เรือนจำหรือทัณฑสถาน ได้จัดให้มีการบำบัดฟื้นฟู ขึ้นภายในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ในกรณีที่เป็นเยาวชนอายุไม่เกิน 18 ปี สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนต้องจัดให้มีการบำบัดฟื้นฟูสำหรับผู้ติดยาเสพติดสำหรับเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเช่นกัน

2.3.3 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในคดียาเสพติด

เจ้าหน้าที่ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.) เป็นผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายวิธีพิจารณาความผิดคดียาเสพติด และเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่สำคัญทั้งในด้านการสืบสวน ตรวจสอบ จับกุมผู้กระทำความผิด รวบรวมและแสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและประสานงานร่วมกับหน่วยงานราชการอื่นในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. ไว้ ดังนี้

มาตรา 14 “เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจสอบเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่า

เนื่องจากการเน้นซ้ำว่าจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

(2) ค้นบุคคล หรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติด ซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(3) จับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(5) ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(6) สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(7) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใดๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี เอกสาร หรือวัตถุใดๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบพิจารณา

การใช้อำนาจตามวรรคหนึ่ง (1) ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดและแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป และบันทึกเหตุอันควรสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองเคหสถาน หรือสถานที่ค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้เจ้าพนักงานผู้ค้นส่งมอบสำเนาหนังสือนั้นไว้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวในทันทีที่กระทำได้ และหากเป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก เจ้าพนักงานผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นต้องเป็นข้าราชการพลเรือนตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไป หรือข้าราชการตำรวจตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือข้าราชการทหารตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับกองร้อยหรือเทียบเท่าขึ้นไป

เจ้าพนักงานตำแหน่งใดหรือระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการ ให้เป็นไปตามที่เลขาธิการกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการ โดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายนั้น

เจ้าพนักงานผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องแสดงเอกสารมอบหมายนั้นต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง...”

โดยสรุปแล้ว อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานป.ป.ส. ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ได้แก่

1. อำนาจในการเข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่เพื่อตรวจค้น เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติด หรือมีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบกับมี

เหตุอันควรเชื่อได้ว่าหากเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลหรือทรัพย์สินจะหนีหรือโยกย้าย ทำลายไปจากเดิม

2. อำนาจในการค้นบุคคล หรือยานพาหนะใดๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติด ซ่อนอยู่
3. อำนาจในการยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
4. อำนาจในการค้นตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
5. อำนาจหน้าที่สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด
6. อำนาจในการออกหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดๆ มาให้ถ้อยคำ หรือการอื่นใด ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด ตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ยังให้ถือว่าเจ้าพนักงานป.ป.ส. ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจในการจับกุมบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร และให้มีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับ ตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกินสามวัน และเมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้นตามที่เห็นสมควร ให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ โดยมีให้ถือว่า การควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นอกจากอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1)-(7) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แล้ว เจ้าพนักงานป.ป.ส. ยังมีอำนาจหน้าที่อื่นๆ ในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คือ

1. ในกรณีที่จำเป็นและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใด เสพยาเสพติด ในสถาน สถานใดๆ หรือยานพาหนะ เจ้าพนักงานป.ป.ส. มีอำนาจตรวจ หรือทดสอบ หรือสั่ง ให้รับการตรวจ หรือทดสอบว่าบุคคล หรือกลุ่มบุคคลนั้นมีสารเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่
2. การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป.ป.ส. ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าพนักงานป.ป.ส. สามารถขอให้บุคคลใดช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ได้โดยให้ถือว่าบุคคลนั้นมีอำนาจช่วยการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานป.ป.ส. ได้
3. เจ้าพนักงานป.ป.ส. มีอำนาจในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เอกสาร หรือข้อมูลข่าวสารอื่นใด ซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์

เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยี สารสนเทศ ถูกใช้ หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้

4. เจ้าพนักงานป.ป.ส.มีอำนาจในการจัดทำรายงานเสนอคณะกรรมการกั้นกรองการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานประกอบการ ในกรณีที่ตรวจพบว่ามีกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเกิดขึ้นในสถานประกอบการ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นก่อนที่จะนำเสนอคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พิจารณาว่าควรมีคำสั่งปิดชั่วคราว หรือสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบการของสถานประกอบการนั้นหรือไม่

นอกจากนี้เจ้าพนักงานป.ป.ส. ผู้ที่มีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ต่างมีอำนาจไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับตำแหน่งและระดับของเจ้าหน้าที่รายนั้นๆ ซึ่งเป็นไปตามที่เลขานุการป.ป.ส. กำหนดด้วยความเห็นชอบของสำนักงานป.ป.ส. โดยทำเอกสารระบุมอบหมายให้ไว้ประจำตัวเจ้าพนักงานป.ป.ส. ผู้นั้น โดยอำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (7) สำหรับเจ้าหน้าที่ป.ป.ส. แต่ละนายมีไม่เท่ากันตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่รองผู้บังคับการขึ้นไป ให้มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1)-(7) ส่วนข้าราชการตำรวจอื่นให้มีอำนาจตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1)-(6)

1. ข้าราชการทหารให้มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1)-(6)
2. ข้าราชการสำนักงานป.ป.ส. ซึ่งมีหน้าที่ในการสืบสวนและปราบปรามยาเสพติดให้มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1)-(6) เว้นแต่ผู้บังคับบัญชาเห็นว่าจำเป็นและเลขานุการป.ป.ส. เห็นว่ามีเหตุอันเหมาะสม ก็ให้มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (7) ด้วยก็ได้
3. ข้าราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ให้มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้
 - 1) ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1) - (7)
 - 2) ปลัดจังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอและหัวหน้ากิ่งมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1)-(6)
4. ข้าราชการในสังกัดส่วนราชการอื่นๆ เช่น กรมศุลกากร กรมสรรพสามิต ให้มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (1)-(6)
5. กรณีตามข้าราชการตำรวจตามข้อ 1 หรือข้าราชการในสังกัดส่วนราชการอื่นๆ ตามข้อ 5 เมื่อผู้บังคับบัญชาเห็นสมควรและแสดงเหตุผลอาจขอให้มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (7) ด้วยก็ได้ ทั้งนี้อยู่ในดุลยพินิจของเลขานุการป.ป.ส. เมื่อเห็นว่าบุคคลผู้นั้นมีความเหมาะสมและจำเป็นจะต้องใช้อำนาจตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (7)

2) การครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุมหมายความว่า การครอบครองชั่วคราวซึ่งยาเสพติดเพื่อส่งต่อแก่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับคำสั่งหรือสะกดรอยติดตามของเจ้าพนักงานทั้งนี้การส่งต่อนั้นให้รวมถึงการนำเข้าหรือส่งออกเพื่อการส่งต่อในหรือนอกราชอาณาจักรด้วย (เช่น การขยายผลในกรณีสืบทราบข่าวว่านายจะลักลอบขนยาเสพติดไปส่งให้แก่ผู้ซื้อคือชายไม่ทราบชื่อณร้านอาหารแห่งหนึ่งเจ้าพนักงานก็เฝ้านายและสะกดรอยติดตามนายตั้งแต่ออกจากที่พักจนไปถึงร้านอาหารและเฝ้าดูพฤติการณ์จนพบว่า มีนาย ข มา นั่งร่วมรับประทานอาหารด้วยโดยขากลับก่อนที่ทั้งคู่จะแยกจากกันนายขได้ส่งมอบถุงใส่ของให้แก่ นายข เจ้าพนักงานจึงเข้าจับกุม)

อีกทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดยังได้บัญญัติให้การกระทำและพยานหลักฐานที่ได้มาจากวิธีการสืบสวนทั้ง 2 กรณีดังกล่าวของเจ้าพนักงาน ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ซึ่งถือได้ว่ากฎหมายได้บัญญัติรับรองวิธีการสืบสวนดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนอันมีผลทำให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติหน้าที่มีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้

2. กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจขอให้บุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษเฉพาะในเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติด โดยบุคคลนั้นไม่ต้องรับผิดทางแพ่งเป็นส่วนตัวในความเสียหายที่เกิดขึ้น (เช่น กรณีเจ้าพนักงานอยู่ในระหว่างปฏิบัติงานสืบสวนจำเป็นจะต้องเปิดรถยนต์ของเป้าหมายเพื่อตรวจสอบบางอย่างแต่ไม่มีความชำนาญในระบบกันขโมยจึงต้องอาศัยบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญให้มาช่วยเหลือเปิดล็อคลงประตูรถยนต์โดยไม่ให้มีเสียงสัญญาณเตือนภัยดังขึ้นเป็นต้น) ซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการจะขอให้บุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะเรื่องหนึ่งเรื่องใดเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานไว้

3. กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจขอให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานเนื่องจากในปัจจุบันในการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดผู้กระทำความผิดได้ใช้ประโยชน์จากระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเช่นคอมพิวเตอร์ ทำให้การสืบสวนติดตามข้อมูลทางระบบคอมพิวเตอร์ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งเจ้าพนักงานที่มีความเชี่ยวชาญในระบบคอมพิวเตอร์มีน้อยประกอบกับได้มีการแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์อยู่แล้วการกำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ดังกล่าวดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ ก็จะเป็นการสะดวกและสอดคล้องกับกฎหมายเฉพาะที่มีอยู่ซึ่งตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดอำนาจในส่วนนี้ของเจ้าพนักงานไว้

4. ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่จำเลยมีทนายความถ้าจำเลยจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนีเพื่อไม่ให้พยานหลักฐานสูญหาย หรือยากแก่การนำมาสืบภายหลังศาลมีอำนาจสืบพยานลับหลังจำเลยได้ เป็นหลักการใหม่ในส่วนของวิธีพิจารณาในศาลที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติขึ้นซึ่งแตกต่างจากหลักการที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ว่าการพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย(มาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

5. สิทธิของการอุทธรณ์ และการฎีกาในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติระบบการพิจารณาคดีของศาลไว้ 2 ชั้นศาลได้แก่ศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์กล่าวคือในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นสิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์จะมีเพียง 1 ชั้นศาลคือ มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์เท่านั้น ไม่มีสิทธิที่จะฎีกาคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เหมือนระบบการดำเนินกระบวนการในคดีอื่นๆ ที่มีหลักความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปกติแต่คู่ความสามารถยื่นคำขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกาได้ ซึ่งหากศาลฎีกาพิจารณาคำขออนุญาตแล้วมีคำสั่งอนุญาตคดีก็จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา ตรงกันข้ามหากศาลฎีกาไม่อนุญาตตามคำขอก็ถือว่าคดีถึงที่สุดนับแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์

6. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดอายุความในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ถึง 30 ปี ได้แก่ ในคดียาเสพติดที่มีระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตถ้ามิได้ฟ้องหรือได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายใน 30 ปีจะขาดอายุความ คดียาเสพติดที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ถ้ายังมิได้รับโทษหรือรับโทษยังไม่ครบเพราะหลบหนี ถ้ายังไม่ได้ตัวผู้นั้นมารับโทษเกินกำหนด 30 ปีนับแต่มีคำพิพากษาถึงที่สุดหรือนับแต่วันที่หลบหนีจะลงโทษผู้นั้นไม่ได้ ซึ่งอายุความ 30 ปีสำหรับกรณีขาดอายุความและสำหรับอายุความล่วงเลยการลงโทษตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานับว่ากำหนดจำนวนปีไว้สูงกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าความแตกต่างระหว่างการดำเนินคดียาเสพติดและคดีอาญามีข้อแตกต่างอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหนึ่งในความแตกต่างคืออำนาจของพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ที่มีอำนาจมากกว่าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไป เช่น มีอำนาจในการเข้าไปตรวจ ค้น ยึด หรืออายัดใดๆ ได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากเจ้าพนักงานสอบสวนที่ต้องมีหมายค้น หรือหมายอื่นใดก่อนดำเนินการ ดังจะเห็นได้ว่าคดียาเสพติดเป็นคดีที่มีความสำคัญและมีปัญหาในการดำเนินคดีเป็นอย่างมาก จึงต้องมีการกำหนด

อำนาจให้เจ้าหน้าที่เป็นการเฉพาะ เพื่อที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จะได้สามารถดำเนินการสืบสวนสอบสวน และแสวงหาข้อเท็จจริง มาพิสูจน์การกระทำความผิดได้ง่ายขึ้น

2.4 เปรียบเทียบการดำเนินคดีอาญาในคดียาเสพติดกับคดีพิเศษ

สืบเนื่องจากสถานการณ์ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการพัฒนาด้านเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคมการเมืองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการก่ออาชญากรรม ซึ่งพัฒนาจากการใช้ความรุนแรง เป็นอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่ามหาศาล ส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก การใช้เทคโนโลยีคุณภาพสูงและช่องว่างของกฎหมายปิดบังความผิดของตน มีอิทธิพลและเครื่องข่ายองค์กร โยงใยทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้ยากต่อการสืบสวนสอบสวนดำเนินคดี จึงต้องมีการจัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้น โดยอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงยุติธรรม ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “DEPARTMENT OF SPECIAL INVESTIGATION” มีชื่อย่อว่า “DSI” ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในด้านต่าง ๆ พัฒนารูปแบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ เป็นองค์กรหนึ่งซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการปฏิรูประบบราชการ ทำให้ประชาชนและประเทศชาติได้รับความเป็นธรรมและประโยชน์สูงสุด โดยกรมสอบสวนคดีพิเศษ มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

- 1) รับผิดชอบงานเลขานุการของคณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 2) ป้องกัน ปรามปราม สืบสวน และสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ และตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการคดีพิเศษประกาศกำหนดหรือตามมติของคณะกรรมการคดีพิเศษ ตลอดจนปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นอันเกี่ยวกับความผิดทางอาญาที่เป็นคดีพิเศษ
- 3) ศึกษา รวบรวม จัดระบบ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ และเพื่อป้องกัน ปรามปราม สืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ
- 4) จัดให้มีการศึกษา อบรม และพัฒนาระบบงานการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ การพัฒนาความรู้และการประเมินสมรรถภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างของกรม และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะมิฐานะเป็นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษหรือไม่

5) ดำเนินการเกี่ยวกับงานกฎหมายและระเบียบที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมและงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

2.4.1 อำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23 กำหนดให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจึงต้องดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนการสอบสวนตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ และเมื่อสอบสวนเสร็จแล้ว จึงสามารถส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140-142

การดำเนินการสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับ ในบางกรณีเมื่อมีความจำเป็นตามเหตุผลและตามความจริงของเรื่อง อันเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ต้องสงสัย หรือสถานที่ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่างๆ รวมถึงเพื่อให้เกิดความสะดวก และเพื่อให้ได้ซึ่งตัวของผู้ต้องหา ตลอดจนเพื่อให้พยานหลักฐานยังคงสภาพเดิมไม่ถูกทำให้สูญหายหรือถูกทำให้สภาพเปลี่ยนแปลงไป

ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษนั้น กฎหมายยังได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ และเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วแต่กรณี³⁸

ในการดำเนินการสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้น นอกจากจะต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจ³⁹ ดังนี้

1. เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้น เมื่อมีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุสงสัยว่ากระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเนื่องจากการเน้นซ้ำกว่า

³⁸ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, มาตรา 23.

³⁹ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, มาตรา 24.

จะเอาหมากันมาได้บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลายหรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม ซึ่งการใช้อำนาจนี้ นอกจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องดำเนินการเกี่ยวกับวิธีการค้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น พร้อมทั้งต้องรายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป และบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองเคหสถานหรือสถานที่ค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษส่งมอบสำเนาหนังสือนั้นให้แก่ผู้ครอบครองดังกล่าวในทันทีที่กระทำได้ และหากเป็นการเข้าค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก พนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นต้องเป็นข้าราชการพลเรือนตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไปด้วย และให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้เป็นหัวหน้าในการเข้าค้นส่งสำเนาบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อตามวรรคสาม และสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดต่อศาลจังหวัดที่มีอำนาจเหนือท้องที่ที่ทำการค้น หรือศาลอาญาในเขตกรุงเทพมหานครภายในสี่สิบแปดชั่วโมงหลังจากสิ้นสุดการตรวจค้น เพื่อเป็นหลักฐาน

2. ค้นบุคคล หรือยานพาหนะที่มีเหตุสงสัยตามสมควรว่ามีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

3. มีหนังสือสอบถามหรือเรียกให้สถาบันการเงิน ส่วนราชการ องค์กร หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือ หรือส่งบัญชีเอกสาร หรือหลักฐานใดๆ มาเพื่อตรวจสอบ หรือเพื่อประกอบการพิจารณา

4. มีหนังสือสอบถาม หรือเรียกบุคคลใดๆ มาเพื่อให้ถ้อยคำ ส่งคำชี้แจงเป็นหนังสือ หรือส่งบัญชีเอกสาร หรือหลักฐานใดๆ มาเพื่อตรวจสอบ หรือเพื่อประกอบการพิจารณา

5. ยึด หรืออายัดทรัพย์สินที่ค้นพบ หรือที่ส่งมาดังกล่าวไว้ใน (1) (2) (3) และ (4)

การใช้อำนาจตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษปฏิบัติตามข้อบังคับที่ กคพ. กำหนด โดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษระดับใดจะมีอำนาจหน้าที่ที่จะกระทำการใดไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการให้เป็นไปตามที่อธิบดีกำหนดโดยทำเอกสารให้ไว้ประจำตัวพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้ได้รับอนุมัตินั้นและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษผู้นั้นต้องแสดงเอกสารดังกล่าวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

6. ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า เอกสารหรือข้อมูลข่าวสารอื่นใดซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการสื่อสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศใด ถูกใช้หรืออาจถูกใช้ เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดที่

เป็นคดีพิเศษพนักงานสอบสวนคดีพิเศษซึ่งได้รับอนุมัติจากอธิบดีเป็นหนังสือจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารดังกล่าวก็ได้⁴⁰

โดยการอนุญาตดังกล่าวนั้น อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาจะเป็นผู้พิจารณา โดยจะพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิอื่นใดประกอบกับเหตุผลและความจำเป็นดังต่อไปนี้

1. มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ
2. มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ

จากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

3. ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพมากกว่าได้และเมื่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาสั่งอนุญาต โดยอาจกำหนดเงื่อนไขใดๆ ก็ได้ โดยให้ผู้ให้เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารในสิ่งที่สื่อสารตามคำสั่งดังกล่าว จะต้องให้ความร่วมมือเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งหากภายหลังที่มีคำสั่งอนุญาต ถ้าปรากฏข้อเท็จจริงว่า เหตุผลและความจำเป็นไม่เป็นไปตามที่ระบุหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาอาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งอนุญาตได้ตามที่เห็นสมควร และเมื่อพนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตแล้วต้องรายงานการดำเนินการให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาทราบด้วย นอกจากนี้ ข้อมูลข่าวสารที่ได้มาจากการใช้มาตรการนี้ กฎหมายกำหนดให้เก็บรักษาและให้ใช้ประโยชน์ในการสืบสวน หรือใช้เป็นพยานหลักฐานเฉพาะในการดำเนินคดีพิเศษเท่านั้น ส่วนข้อมูลข่าวสารอื่นให้ทำลายเสียทั้งสิ้น

เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลอนุญาตให้ได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสาร และเป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ หรือตามกฎหมาย หรือตามคำสั่งศาล⁴¹

7. จัดทำเอกสาร หรือหลักฐานขึ้นใดๆ หรือเข้าไปแฝงตัวในองค์กร หรือกลุ่มคนใด เพื่อประโยชน์ในการสืบสวนสอบสวน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามข้อบังคับที่อธิบดีกำหนด โดยกฎหมายให้ถือว่าเป็นการกระทำโดยชอบ⁴²

8. ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ มีอำนาจเก็บรักษาของกลางหรือมอบหมายให้ผู้อื่นเป็นผู้เก็บรักษา ในกรณีที่ของกลางนั้น ไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษา หรือเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่

⁴⁰ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, มาตรา 25.

⁴¹ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, มาตรา 26.

⁴² พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, มาตรา 27.

ทางราชการ ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งให้นำของกลางนั้น ออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ โดยอาจหักค่าใช้จ่ายได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด⁴³

9. กรมสอบสวนคดีพิเศษได้รับการยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์เช่นเดียวกับราชการทหารและตำรวจตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้ การมีและการใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง สิ่งเทียมอาวุธปืน และยุทธภัณฑ์ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด⁴⁴

2.4.2 อำนาจหน้าที่และการมีส่วนร่วมของพนักงานอัยการในคดีพิเศษ

เนื่องจากคดีพิเศษเป็นคดีที่มีความซับซ้อน พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 32 จึงกำหนดให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารเข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งเจตนารมณ์ในการให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนตามมาตรา 32 นั้น เพื่อให้การปราบปรามการกระทำความผิดคดีพิเศษเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพมีการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างถูกต้องและรอบคอบรัดกุม เนื่องจากพนักงานอัยการเป็นผู้นำข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล จึงทราบว่าพยานหลักฐานใดที่เป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีประกอบกับการที่พนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนแต่แรกทำให้รู้ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งคดีอย่างละเอียด ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในชั้นการพิจารณาสั่งคดีให้เป็นไปด้วยความรวดเร็วและถูกต้องทำให้การสอบสวนคดีพิเศษมีประสิทธิภาพมากขึ้น

โดยคดีพิเศษที่ต้องมีพนักงานอัยการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษคือ

1) คดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) (ค) (ง) คือ ความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติและความผิดที่เป็นองค์รอาชญากรรมและคดีความผิดอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ทุกคดี

2) คดีพิเศษอื่นๆ ที่ กคพ. มีมติให้พนักงานอัยการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

การมีส่วนร่วมในการสอบสวนระหว่างพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 32 แบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

⁴³ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, มาตรา 28.

⁴⁴ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, มาตรา 29.

1. การสอบสวนร่วม หมายความว่า⁴⁵

(1) การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ ที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษร่วมดำเนินการกับพนักงานอัยการ

(2) การสอบสวนตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารและกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ ที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษร่วมดำเนินการกับอัยการทหาร

และได้กำหนดวิธีการสอบสวนร่วมกันดังนี้⁴⁶

(1) ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษแจ้งพนักงานอัยการหรืออัยการทหารเพื่อหารือร่วมกันตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นคดี ในการวางแผนงานเกี่ยวกับการสอบสวน

(2) ในการสอบปากคำพยานหรือผู้ต้องหา และการตรวจสอบพยานหลักฐานให้ดำเนินการร่วมกัน โดยพนักงานอัยการหรืออัยการทหารต้องลงลายมือชื่อร่วมในบันทึกคำให้การพยานบุคคลหรือผู้ต้องหา หรือบันทึกการเข้าร่วมตรวจสอบการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นด้วย

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน หรือกรณีที่เป็นเรื่องเล็กน้อย พนักงานอัยการหรืออัยการทหารอาจมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษดำเนินการ โดยทำเป็นหนังสือหรือวาจาก็ได้ และให้บันทึกไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

(3) กรณีที่พนักงานสอบสวนต้องใช้มาตรการบังคับแก่บุคคลโดยจะขอยกค้ำหรือหมายจับ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานอัยการหรืออัยการทหารเห็นชอบร่วมกัน ก่อนดำเนินการตามกฎหมาย

ซึ่งจากข้อบังคับของ กคพ. ดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ว่า พนักงานอัยการที่ทำหน้าที่สอบสวนร่วมมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวน โดยมีอำนาจสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ อีกทั้งยังกำหนดให้มีการสอบสวนร่วมกัน โดยพนักงานอัยการจะต้องเข้าร่วมทุกขั้นตอนของการสอบสวนและทำหน้าที่เป็นหนึ่งในคณะพนักงานสอบสวน โดยมีบทบาทตั้งแต่เริ่มคดี ช่วยกำหนดแนวทางในการสอบสวน สอบปากคำพยานหรือผู้ต้องหาและการตรวจสอบพยานหลักฐาน โดยพนักงานอัยการต้องลงลายมือชื่อร่วมในบันทึกคำให้การพยานบุคคลหรือผู้ต้องหา หรือบันทึกการเข้าร่วมตรวจสอบการรวบรวมพยานหลักฐานอื่นด้วย นอกจากนี้ในการขอยกค้ำหรือหมายจับ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร ต้องให้ความเห็นชอบร่วมกัน

⁴⁵ ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร ข้อ 3.

⁴⁶ ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร ข้อ 6.

ก่อนเนื่องจากการค้น การจับเป็นมาตรการทางกฎหมายที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงจำเป็นต้องให้พนักงานอัยการช่วยกลั่นกรองการใช้ดุลยพินิจในการขออนุญาตหมายของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษด้วย ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามกระบวนการยุติธรรม

สำนักงานอัยการสูงสุดได้กำหนดวิธีการในการที่พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 25 ไว้ดังนี้

(1) ให้คำแนะนำปรึกษาในการสืบสวนสอบสวน การเข้าร่วมสอบสวนตามที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร้องขอ เพื่อให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพ เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและรักษาผลประโยชน์ของรัฐ

(2) ในกรณีหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา ได้ขอความร่วมมือพนักงานอัยการให้คำแนะนำปรึกษาเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนและสอบสวนและขอให้เข้าร่วมการสอบสวนนั้น พนักงานอัยการพึงให้คำแนะนำปรึกษาหรือเข้าร่วมในการสอบสวนแล้วทำบันทึกเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงอัยการสูงสุดเพื่อทราบ

(3) ถ้าพนักงานอัยการไม่ได้รับความร่วมมือหรือพบข้อบกพร่องของพนักงานสอบสวนอันอาจทำให้คดีเสียหาย พนักงานอัยการอาจให้คำแนะนำพนักงานสอบสวนโดยตรงหรือทำหนังสือชี้แจงข้อบกพร่องและวิธีแก้ไขหรือป้องกัน โดยทำความเห็นเสนอไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดหรือสำนักงานอัยการสูงสุดเพื่อแจ้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติแล้วแต่กรณี

ซึ่งจากระเบียบดังกล่าวพนักงานอัยการ พึงมีหน้าที่ในการให้คำแนะนำปรึกษาในการสืบสวนสอบสวนและเข้าร่วมสอบสวนตามที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องร้องขอ โดยการให้คำแนะนำปรึกษาและการเข้าร่วมในการสอบสวนพนักงานอัยการต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบด้วย และหากกรณีที่พนักงานอัยการพบว่าไม่ได้รับความร่วมมือหรือพบข้อบกพร่องของพนักงานสอบสวนอันอาจทำให้คดีเสียหาย พนักงานอัยการสามารถให้คำแนะนำพนักงานสอบสวนโดยตรงหรือทำหนังสือชี้แจงข้อบกพร่องและวิธีแก้ไขหรือป้องกันได้

2. การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกัน⁴⁷ หมายความว่า การมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ขั้นเริ่มการสอบสวนคดีพิเศษ โดยให้เริ่มดำเนินการนับแต่โอกาสแรกเท่าที่จะพึงกระทำได้ โดยคดีพิเศษที่ต้องมีพนักงานอัยการมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษคือ คดีพิเศษที่ไม่ใช่คดีความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติและความผิดที่เป็นองค์รอาชญากรรมและคดีความผิดอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่

⁴⁷ ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร ข้อ 3.

สำคัญเป็นตัวละคร ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ที่กฎหมายบังคับให้ต้องมีพนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมด้วย และกคพ. มีมติเห็นชอบให้มีพนักงานอัยการมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมและได้กำหนดวิธีการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันดังนี้⁴⁸

“การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน โดยให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานเว้นแต่ ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่อาจเกิดความเสียหายแก่การสอบสวน พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะดำเนินการ ไปก่อน แล้วแจ้งให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารทราบโดยเร็ว

ในกรณีที่ต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการสอบสวนหรือฟ้องคดีให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษแจ้งให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารทราบเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพิจารณาและตรวจสอบว่าพยานหลักฐานเหล่านั้นเป็นประโยชน์ในการสอบสวนหรือการฟ้องคดีหรือไม่ ในกรณีนี้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารจะทำความเห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานเสนอไปพร้อมกับสำนวนการสอบสวนนั้นด้วยก็ได้”

จากข้อบังคับกคพ. ดังกล่าว พนักงานอัยการจะมีบทบาทในคดีพิเศษที่ไม่ใช่คดีความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติและความผิดที่เป็นองค์กรอาชญากรรมและความผิดอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวละคร ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน เฉพาะในการให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานว่าพยานหลักฐานเหล่านั้นเป็นประโยชน์ในการสอบสวนหรือการฟ้องคดีหรือไม่เท่านั้น โดยไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวนและหน้าที่ในการสอบสวนทั้งหมดเป็นของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษฝ่ายเดียว

3. การสรุปสำนวนสอบสวนและทำความเห็นทางคดี

เมื่อการสอบสวนเสร็จแล้วจะต้องสรุปสำนวนการสอบสวนและทำความเห็นสั่งคดีเพื่อส่งพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 ถึงมาตรา 142 ในกรณีคดีพิเศษที่มีการสอบสวนร่วมกันนี้

ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนร่วมกันหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร พ.ศ. 2547 ข้อ 8 กำหนดว่า

“ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้ทำความเห็นในรายงานความเห็นทางคดีและลงลายมือชื่อ

⁴⁸ ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร ข้อ 5.

เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้รับผิดชอบส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการหรืออัยการทหารในท้องที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป”

ดังนั้น เมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ข้อบังคับ กคพ. ดังกล่าว กำหนดให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้ทำความเห็นในรายงานความเห็นทางคดีและลงลายมือชื่อแต่เพียงฝ่ายเดียวแล้วจึงส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการในท้องที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาสั่งคดีต่อไป⁴⁹ โดยที่พนักงานอัยการที่ทำหน้าที่สอบสวนร่วมหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้น ไม่มีอำนาจในการสรุปสำนวนการสอบสวนและมีความเห็นทางคดีแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่าในคดีพิเศษที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนร่วมหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็เนื่องมาจากคดีพิเศษมีความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป โดยเป็นความผิดคดีอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติและความผิดที่เป็นองค์กรอาชญากรรมและคดีความผิดอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ซึ่งการดำเนินสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานต้องกระทำด้วยความละเอียดรอบคอบ พนักงานอัยการในฐานะผู้มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพด้านกฎหมายและเป็นบุคคลที่ต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล อีกทั้งมีหน้าที่ในการเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพแก่บุคคลทั่วไปในกระบวนการยุติธรรม จึงต้องเข้าไปมีบทบาทในคดีเพื่อให้การค้นหาความจริงในคดีนั้นมีความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์และสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

⁴⁹ พรทิพย์ ล. วีรพรรค. (2551). การสอบสวนร่วมกันระหว่าง การสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547. น. 84.

บทที่ 3

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในคดีอาญา ในต่างประเทศเปรียบเทียบกับประเทศไทย

การสอบสวนนั้น นอกจากประเทศไทยแล้วในต่างประเทศก็มีลักษณะ และวิธีการสอบสวนและสำนวนของการสอบสวนคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันบ้างตามบทบัญญัติของกฎหมายแต่ละประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแตกต่างกันไป เนื่องจากประเทศไทยใช้กฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ตามแบบอย่างประเทศแถบภาคพื้นยุโรป ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้มีการนำลักษณะและวิธีการสอบสวนมาจากประเทศในแถบภาคพื้นยุโรปมาเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน เป็นต้น ในการสอบสวนคดีต่างๆ โดยปกติเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายตำรวจ แต่บางประเทศก็ให้อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสอบสวนแก่พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนด้วยเช่นกัน อย่างเช่น¹ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน อัยการเป็นผู้รับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ เมื่อรับไว้แล้วจะทำการสอบสวนเอง หรือให้ตำรวจฝ่ายคดีสอบสวนให้ก็ได้

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการสอบสวนเริ่มต้นที่พนักงานสอบสวน สิ้นสุดลงที่พนักงานอัยการ โดยปกติกระบวนการงานของพนักงานอัยการจะเริ่มขึ้นก็ต่อเมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว กล่าวคือเมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ โดยถูกต้องครบถ้วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 แล้ว พนักงานอัยการก็จะทำหน้าที่ตรวจสอบสำนวนและสั่งคดีตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย คดีอาญาประเภทหนึ่ง ดังนั้นการตรวจสอบสำนวนและสั่งคดีอาญา จึงไม่น่าจะมีข้อแตกต่างไปจากการตรวจสอบสำนวนและสั่งคดีอาญาทั่วไป แต่ในความเป็นจริงแล้วหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะการตรวจสอบสำนวนและสั่งคดีอาญายังมีข้อที่แตกต่างและมีข้อที่พึงระวังมากกว่าการตรวจสอบสำนวนและสั่งคดีอาญาโดยทั่วไป เช่น เรื่องการพิจารณาขอหา การริบของกลาง การเพิ่มโทษ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 ออกมาบังคับใช้มีผลให้วิธีการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญาแตกต่างออกไปจากเดิม²

¹ โทเมน ภัทรภรณ์ ก (2512). งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม. น. 487-488.

² สำนักงานคดีอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด. (2555). คู่มือมาตรฐานการดำเนินคดีอาญาพิเคราะห์ว่าด้วยการตรวจสอบสำนวนและสั่งคดีอาญา. น. 1.

3.1 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญาในต่างประเทศ

จากหลักการในการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนที่รวมเอาอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน การฟ้องร้อง และการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ในองค์กรตุลาการเพียงองค์กรเดียวขนาด การตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรอื่น จึงมีแนวคิดในการแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้องและ หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดยให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรในการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมนั้น รับผิดชอบเฉพาะการพิจารณาพิพากษาคดี ในส่วนการสอบสวนฟ้องร้องให้จัดตั้งองค์กรในการ ดำเนินคดีอาญาขึ้นใหม่เป็นผู้รับผิดชอบ คือองค์กร “อัยการ” และเจ้าพนักงานของรัฐผู้ทำหน้าที่นี้ก็คือ “พนักงานอัยการ” โดยเรียกระบบการดำเนินคดีอาญาที่แยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่ พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกันนี้เรียกว่า “การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนโดยการกล่าวหาของ รัฐ” องค์กรอัยการจึงมีความเป็นมาจากการตั้งองค์กรขึ้นเพื่อทำหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้อง ดำเนินคดีที่แยกออกมาจากหน้าที่ของฝ่ายตุลาการ³ การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ จะเป็นไปตามหลักการดำเนินการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ซึ่งถือว่ารัฐเป็น ผู้เสียหาย รัฐจึงมอบให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวน ฟ้องคดี อันเป็นหลักเกณฑ์ของระบบอัยการที่สมบูรณ์ โดยถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็น กระบวนการเดียวกันที่ไม่อาจแบ่งแยกได้⁴

3.1.1 บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวนตามมาตรฐานสากล

บทบาทของอัยการในการกระบวนกรยุติธรรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเรื่องหนึ่ง โดยที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิดครั้งที่ 8 (Crime Congress) ณ กรุงฮาวานา ประเทศคิวบา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ถึง กันยายน ค.ศ. 1990 ได้วาง Guidelines on the Role of Prosecutors ไว้ ในเรื่องแนวทางว่าด้วยบทบาทของ อัยการ⁵ ในข้อ 2 (ข) โดยกำหนดแนวทางในเรื่องบทบาทของอัยการในการคุ้มครองสิทธิเอาไว้ว่า “อัยการเป็นผู้ที่มีความตระหนักถึงคุณธรรมและอุดมคติในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการตลอดจน ต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิทั้งของผู้ถูกกล่าวหา และผู้เสียหายตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย รวมถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกฎหมายของประเทศและกฎหมาย

³ คณิต ฌ นคร. (2525, พฤษภาคม). “กรมอัยการ: การปฏิรูปโครงสร้างและระบบงาน.” *วารสาร อัยการ*, 5(50). น. 46-54.

⁴ John H. Langbein. (1977). *Comparative Criminal Procedure*. p. 4.

⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ซาดิ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. (2547). *มาตรฐานองค์การ สหประชาชาติว่าด้วยกระบวนกรยุติธรรมทางอาญา*. น. 152-156.

ระหว่างประเทศ” และนอกจากนั้นในเรื่องแนวทางว่าด้วยบทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา ได้กำหนดไว้ในข้อ 11 และ 12 ว่า

ข้อ 11 อัยการพึงดำเนินบทบาทเชิงรุกในการดำเนินคดีอาญาและการดำเนินงานอื่นๆ ในสถาบันอัยการตลอดจนในกรณีที่ถูกหมายหรือทางปฏิบัติกำหนดให้อัยการมีบทบาท หรือควบคุมในการสอบสวนคดีอาญา การควบคุมบังคับคดีตามคำพิพากษาลงโทษของศาล ตลอดจนการดำเนินบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้เกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ของสาธารณชน

ข้อ 12 อัยการพึงปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม ต่อเนื่องและประหยัดจนเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ โดยเป็นไปตามกฎหมายซึ่งในการนี้อัยการจะต้องส่งเสริมมาตรการที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในหลักนิติธรรมและประสิทธิภาพของระบบในกระบวนการยุติธรรม

ข้อ 14 อัยการต้องไม่สั่งฟ้องหรือดำเนินการฟ้องร้องในกรณีที่จากการสอบสวนโดยชอบพบว่าข้อกล่าวหาอันนี้ยังไม่มียุติเพียงพอ หากแต่อัยการจะต้องใช้ความพยายามให้มีการค้นหาความจริงหรือสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ความแน่ชัด

ข้อ 15 อัยการพึงให้ความใส่ใจในการดำเนินคดีกับอาชญากรรมที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการทุจริตหรือประพฤตินิชอบในวงราชการ การใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงและอาชญากรรมอื่นๆ ที่เป็นความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการตามกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนให้ความใส่ใจกับการสอบสวนคดีดังกล่าว

ข้อ 16 ในกรณีที่อัยการได้รับพยานหลักฐานที่ใช้ในการดำเนินคดีกับผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกกล่าวหา และอัยการได้รู้หรือมีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีการได้มาโดยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายกล่าวคือมีการใช้วิธีล่วงละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกกล่าวหาอันอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีการกระทำความรุนแรง หรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนในรูปแบบอื่นๆ อัยการนั้นจะต้องปฏิเสธไม่ใช้พยานหลักฐานเช่นว่านั้นในการดำเนินคดีกับบุคคลใดๆ นอกเหนือจากจะใช้สำหรับดำเนินคดีกับผู้กระทำการล่วงละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้ หรือแจ้งเหตุดังกล่าวให้ศาลได้ทราบกับจะต้องดำเนินการทุกอย่างที่จำเป็นเพื่อให้มีการดำเนินคดีกับบุคคลที่กระทำล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้ตามกระบวนการยุติธรรม

ข้อ 17 ในประเทศที่อัยการมีอำนาจดำเนินคดีโดยใช้ดุลยพินิจ จะต้องมีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่เปิดเผยกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความยุติธรรมและความถูกต้องแน่นอนในการสั่งคดี ซึ่งรวมถึงทั้งการฟ้องและไม่ฟ้องคดีด้วย

ข้อ 24 ในกรณีที่อัยการผู้ใดมีเหตุผลอันควรเชื่อว่าจะได้มีการล่วงละเมิดหลักเกณฑ์ที่กล่าวไว้ในแนวทางฉบับนี้เกิดขึ้นหรือมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้น จะต้องรายงานเหตุนี้ต่อผู้บังคับบัญชาและในกรณีที่จำเป็นก็ให้แจ้งต่อองค์กรหรือหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบหรือแก้ไขเหตุนั้นด้วย

หลักการทั่วไปว่าอำนาจหน้าที่ของอัยการในทางคดีอาญานั้นเป็นอำนาจอิสระ เป็นบทบาทในการกลั่นกรองคดีอาญา โดยที่ศาลไม่มีอำนาจเข้ามาครอบครองเพราะเป็นการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power) ที่ให้อัยการเป็นผู้ใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในการวินิจฉัยว่าคดีควรจะฟ้องต่อศาลหรือไม่ ส่วนศาลเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี การสั่งฟ้องของอัยการเป็นตัดสินใจแทนฝ่ายบริหารว่าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นสมควรถูกลงโทษ เนื่องจากการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา จึงเป็นกติกาสัญญาที่สำคัญของบ้านเมือง และจะมีผลทำให้บุคคลนั้นตกเป็นจำเลยจนกว่าการดำเนินคดีจะถึงที่สุด การสั่งไม่ฟ้องคดีจะทำให้บุคคลที่ถูกกล่าวหาหลุดพ้นจากการถูกฟ้องคดีอาญา⁶

ความเป็นอิสระของพนักงานอัยการ ไม่ได้หมายความว่า พนักงานอัยการมีอิสระอย่างผู้พิพากษา ความเป็นอิสระเช่นนั้นของพนักงานอัยการไม่ได้ ความเป็นอิสระของพนักงานอัยการเป็นความอิสระในฐานะหน่วยงาน คือไม่มีผลผูกพันกับหน่วยงานอื่น และนักการเมือง พนักงานอัยการต้องฟังคำบังคับบัญชาของหัวหน้าพนักงานอัยการ แต่ไม่ผูกมัดพนักงานอัยการ โดยคำพิพากษาของศาล การไม่ผูกมัดโดยคำพิพากษาของศาลนี้สืบเนื่องจากการแยกหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาตามระบบกล่าวหา⁷

องค์กรสหประชาชาติ (United Nation) ได้มีการกำหนดหลักการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการไว้ดังต่อไปนี้⁸ คือ

1. ทำหน้าที่อย่างเที่ยงธรรมปราศจากการเลือกปฏิบัติในด้านการเมือง สังคม ศาสนา เชื้อชาติ วัฒนธรรม เพศหรืออื่นๆ
2. รักษาเรื่องราวที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ไว้เป็นความลับ เว้นแต่จะเป็นการปฏิบัติหน้าที่หรือเป็นความต้องการของศาลที่ต้องการให้เปิดเผย

⁶ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2541). การควบคุมดุลยพินิจอัยการ ตามร่างรัฐธรรมนูญ สสร มาตรา 46 กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. น. 2.

⁷ คณิต ฅ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 103-104.

⁸ วัชรินทร์ ภาณุรัตน์. (2544). บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา. น. 29-37.

3. คุ้มครองประโยชน์สาธารณะด้วยการปฏิบัติตามภาวะวิสัย และขึ้นอยู่กับระหว่างการรักษาผลประโยชน์ทั้งของผู้ต้องหาและเหยื่ออาชญากรรม และยังคงใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับคดีที่เป็นผลดี และเป็นผลร้ายต่อผู้ต้องหา

4. พิจารณาด้านที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของเหยื่อด้วย และต้องมั่นใจว่าเหยื่อต้องได้รับการบอกเล่าถึงสิทธิของเขา ตามที่มีในประกาศหลักเกณฑ์ความยุติธรรมพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรมและเหยื่อจากการใช้อำนาจ (Declaration of basic Principle of Justice for Victims of Crime and abuse of power)

ซึ่งจากบทบาทของพนักงานอัยการตามมาตรฐานสากลจะเห็นได้ว่า อัยการเป็นองค์กรที่มีบทบาทอย่างมากในการคุ้มครองสิทธิทั้งของผู้ถูกกล่าวหา และผู้เสียหาย ทั้งมีบทบาทในการควบคุมในการสอบสวนคดีอาญา การควบคุมบังคับคดีตามคำพิพากษาลงโทษของศาล บทบาทหน้าที่ในฐานะผู้เกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ของสาธารณชนและมีหน้าที่ทำให้บุคคลทั่วไปเกิดความเชื่อมั่นในหลักนิติธรรมและประสิทธิภาพของระบบในกระบวนการยุติธรรม โดยพนักงานอัยการสามารถใช้ดุลยพินิจในสังกัดได้อย่างอิสระ และเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปอย่างถูกต้อง พนักงานอัยการจะต้องใช้ความพยายามให้มีการค้นหาความจริงหรือสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ความแน่ชัดในพยานหลักฐาน

3.1.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่อยู่ในทวีปยุโรป และเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมายหรือ Civil law กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสจึงอยู่ในรูปแบบของประมวลกฎหมาย ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสฉบับเดิมใช้มาตั้งแต่ ค.ศ. 1808 หรือที่เรียกว่าประมวลกฎหมายว่าด้วยการไต่สวนคดีอาญา ค.ศ. 1808 ในปัจจุบันเพิ่งมีการยกเลิกและมีการนำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1959 มาใช้แทน แต่หลักการส่วนใหญ่ก็ยังคงเหมือนกับประมวลกฎหมายฉบับเดิม นอกจากนี้หลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสนี้ยังถือเป็นแบบฉบับของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปอีกหลายประเทศ เช่น เยอรมนี เบลเยียม สวิต อิตาลี สเปน กรีซ อิสราเอล และเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น⁹

⁹ เมธา วาดีเจริญ. บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา “ทฤษฎีกับปฏิบัติทำได้แต่ไม่ค่อยจะตรงกัน.” น. 213.

ในประเทศฝรั่งเศสได้แบ่งแยกประเภทความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยความผิดฐานค้ายาเสพติดบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 222-34 ถึง 222-40 ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นความผิดอุกฤษฏ์โทษและมัจฉิมโทษ และความผิดฐานเสพยาเสพติดบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3421-1¹⁰ นั้นเป็นความผิดมัจฉิมโทษ

ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาของฝรั่งเศสก็มีแนวคิดพื้นฐานมาจาก “ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง” ที่ได้จัดทำขึ้นในปี ค.ศ. 1789 โดยระบบการดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศสนั้นได้แยกกระบวนการพิจารณาความอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอน เช่นเดียวกับประเทศต่างๆ ที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ซึ่งขั้นตอนทั้ง 2 ดังกล่าว ก็คือ ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา และขั้นตอนภายหลังการฟ้องคดีอาญา การแบ่งการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอนนั้นเป็นไปเพื่อมิให้ศาลเป็นผู้ใช้อำนาจฝ่ายเดียวในการดำเนินคดีอาญา เช่น ระบบการดำเนินคดีอาญาในสมัยก่อนที่ใช้ระบบไต่สวน โดยการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา จึงมีการแบ่งการดำเนินคดีออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีองค์กรที่ทำหน้าที่แตกต่างกันไป ซึ่งในระบบวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีจะมีองค์กรตำรวจ และอัยการเป็นผู้ทำหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริง และนอกจากนั้นในระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสยังมีระบบผู้พิพากษา (judge's instruction) ซึ่งจะทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน แต่ก็มีหลักสำคัญที่ว่าผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สอบสวนในคดีใดแล้ว ก็จะทำกรนั่งพิจารณาในคดีเดียวกันนั้นอีกไม่ได้ ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลทำการตรวจสอบตนเอง ในขั้นตอนของการสอบสวนคดีอาญา ตำรวจที่จะสามารถทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาได้นั้นจะต้องเป็นตำรวจสอบสวน เพราะการสอบสวนคดีอาญานั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยสอบสวนคดีอาญาที่เรียกว่า "Police Judiciaire" ซึ่งเป็นองค์กรตำรวจซึ่งมีอำนาจเฉพาะในการสอบสวนคดีอาญา¹¹ และการสอบสวนของตำรวจจะอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการหรือผู้พิพากษาสอบสวน ในกรณีที่อัยการนำคดีเสนอต่อผู้พิพากษา

¹⁰ Code de la santé publique article L. 3421-1 L'usage illicite de l'une des substances ou plantes classées comme stupéfiants est puni d'un an d'emprisonnement et de 3750 d'amende.

¹¹ ตำรวจที่ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยทั่วไปนั้น แยกออกได้เป็น 2 หน่วยคือ ตำรวจของรัฐที่เป็นเจ้าหน้าที่พลเรือนที่เรียกว่า "Police Nationale" ดำเนินการภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงมหาดไทยและตำรวจที่มาจากเจ้าหน้าที่ทหารที่เรียกว่า "Gendarmerie" ซึ่งดำเนินการภายใต้การดูแลของกระทรวงกลาโหม

สอบสวนซึ่งกฎหมายบังคับในกรณีที่เป็นความผิดอาญา¹² โดยการสอบสวนของผู้พิพากษาสอบสวนในฝรั่งเศสก็ยังคงอาศัยความร่วมมือ และถูกตรวจสอบโดยองค์กรอัยการด้วย เพราะเมื่อผู้พิพากษาสรุปสำนวนการสอบสวนแล้ว ก็ต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการทำการฟ้อง และดำเนินคดีต่อไปตามระบบกล่าวหา¹⁶ โดยระบบการสอบสวนของประเทศฝรั่งเศสถือว่าคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐ ดังนั้น จึงต้องให้พนักงานของรัฐ (อัยการ) เป็นผู้ฟ้องร้องเท่านั้น (ยกเว้นคดีความผิดเล็กน้อยจำพวกลหุโทษและมัจฉิมโทษบางประเภท ประชาชนผู้เสียหายจึงจะฟ้องร้องได้) ดังนั้น กลไกของรัฐเกี่ยวกับอำนาจฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานของรัฐจึงต้องรัดกุมเพื่อมิให้มีการกระทำผิดอาญารอดพ้นไปจากการถูกฟ้องร้องได้ ซึ่งพอจะเห็นวิธีการตามลำดับชั้น ได้ดังนี้¹³

1) คำร้องเรียน (คือการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ) ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจะเปิดโอกาสให้กระทำอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ อาจร้องเรียนต่อตำรวจท้องถิ่น (เทศบาล) ก็ได้ ตำรวจส่วนกลางก็ได้ อัยการก็ได้ และผู้พิพากษาสอบสวนก็ได้

2) เมื่อมีคำร้องเรียนแล้ว กฎหมายที่วางกลไกควบคุมให้มีการปฏิบัติตามคำร้องเรียนนั้น คือ บังคับให้ส่งคำร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำผิดอาญาที่ตำรวจท้องถิ่น ตำรวจส่วนกลาง ฯลฯ ได้รับ ไปยังอัยการโดยเร็ว

3) อำนาจสอบสวนของฝรั่งเศสอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการ ซึ่งมีระบบบริหารงานของตนเองและมีรัฐมนตรีรับผิดชอบงานในงานด้านนี้โดยเฉพาะต่อสภานิติบัญญัติรัฐธรรมนูญนี้ได้แก่ รัฐมนตรียุติธรรม (อัยการของฝรั่งเศสขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม)

¹² ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสได้แยกความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภท ตามลำดับโทษที่จะลงได้แก่

1. ความผิดอาญาโทษ (crime) ซึ่งมีโทษคุก (reclusion criminelle) และ โทษจำคุก (detention criminelle) มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีถึงตลอดชีวิต

2. ความผิดมัจฉิมโทษ (delit) ซึ่งมีโทษคุก (emprisonnement) มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปี หรือโทษปรับตั้งแต่ 3,750 ยูโร

3. ความผิดลหุโทษ (contravention) ซึ่งมีอัตราโทษปรับไม่เกิน 3,000 ยูโรดูรายละเอียดใน ฌองส์ โจแฮน และคณะ (2549) รายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่องศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปใช้ในประมวลกฎหมายอาญา (รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม). น. 158-178.

¹³ อมร จันทรสมนุญต์ ก (2533). อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ในรวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ. น. 171-172.

อำนาจการสอบสวนคดีเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ยังเป็นอำนาจของพนักงานอัยการเหมือนเช่น คดีอาญาทั่วไป พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยมีพนักงานตำรวจเป็นผู้ช่วย จะมีบ้างในบางคดีที่เป็นคดียาเสพติดและมีบทลงโทษเข้าข่ายลงโทษหนักจะถือเป็นคดีอุกฉกรรจ์ตามมาตรา 222-34-222-40 ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งจะเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาไต่สวน ลักษณะการใช้อำนาจในการสอบสวนของอัยการนอกจากอำนาจในด้านอำนาจทั่วไปแล้วนั้น เช่น ออกคำสั่งแก่พนักงานตำรวจแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจในการค้น หรือยึดยาเสพติดที่พบได้ หรืออาจค้นหลังจากที่ได้รับแจ้งจากพนักงานตำรวจว่าอาจมีบุคคลครอบครองยาเสพติดในที่พักของบุคคลนั้นๆ ได้รวมไปถึงอำนาจในการขยายเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ ซึ่งอำนาจในการจับและควบคุมผู้ต้องหานั้นเป็นอำนาจของพนักงานตำรวจตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจไว้ ส่วนอำนาจในการขยายเวลาการควบคุมตัวไว้เพื่อประโยชน์แห่งคดีแล้วพนักงานอัยการมีอำนาจขยายเวลาได้ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ไม่จำกัดอำนาจของทนายความของผู้ต้องสงสัยที่จะใช้สิทธิคัดค้านการขยายระยะเวลาควบคุมตัวของผู้ต้องสงสัย¹⁴

การสอบสวนคดีอาญานั้นจะเริ่มเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งก็มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยทั่วไปแล้วอัยการจะมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการสอบสวนและใช้มาตรการบังคับร่วมกับตำรวจฝ่ายคดีตั้งแต่เริ่มคดี และการสอบสวนของตำรวจนั้นอาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ การสอบสวนเบื้องต้นและการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า

1) การสอบสวนเบื้องต้น (enquete preliminaire)

การสอบสวนเบื้องต้นมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างกับการสอบสวนแบบอื่น ที่ใช้วิธีการนุมนวลปราศจากพิธีรีตอง และเจ้าพนักงานผู้สอบสวนไม่มีอำนาจบังคับ (ยกเว้นการควบคุมตัวบุคคลซึ่งก็จะควบคุมไว้ได้เพียง 24 ชั่วโมงเท่านั้น) ผลของการสอบสวนเบื้องต้นจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวนที่จะทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือด้วยเป็นส่วนสำคัญ

การสอบสวนเบื้องต้น แม้จะเป็นเรื่องที่อาศัยความสมัครใจของผู้ที่ถูกสอบสวนเป็นใหญ่ ก็มีส่วนสำคัญอยู่มากในการดำเนินคดีอาญาในประการแรกการสอบสวนเบื้องต้นนี้ทำให้พนักงานอัยการสามารถพิจารณาคำร้องทุกข์ และคำกล่าวโทษที่ได้รับไว้ว่าสมควรจะดำเนินการต่อไปอย่างไรหรือไม่ ถ้าเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจฟ้องร้องได้ เช่น ข้อกล่าวหาไม่เป็นความจริง การกระทำที่กล่าวหาไม่เป็นความผิดอาญา หรือไม่อาจทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นเรื่องที่ไม่สมควรฟ้องร้อง พนักงานอัยการก็จะสั่งยุติเรื่อง (Classement sans suite) ถ้าเป็นเรื่องเล็กๆ

¹⁴ ธนันท์รัฐ ธนกิจนิรันดร์. (2555). การควบคุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด. น. 52.

น้อยๆ ที่ผู้ต้องหาไร้สารภาพ หรือยอมจำนนต่อพยานหลักฐาน พนักงานอัยการก็อาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลโดยตรง ถ้าเป็นเรื่องยุ่งยาก สลับซับซ้อน หรือเรื่องที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำการสอบสวนโดยผู้พิพากษา ก็จะส่งต่อไปให้ผู้พิพากษาสอบสวน ทำการสอบสวนต่อไป¹⁵

(1) ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเบื้องต้น คือ

ก. ตำรวจฝ่ายคดี (La police Judiciaire)

ข. หัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้น (Procureur de la Republique)

ค. อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ (Procureur General)

ก. ตำรวจฝ่ายคดี (La police Judiciaire) ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภทมีอำนาจหน้าที่ไม่เท่ากัน คือ

ประเภทที่ 1 นายตำรวจฝ่ายคดี (Les Officiers de la Police Judiciaire) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่อย่างสมบูรณ์โดยได้รับมอบอำนาจจากอธิบดีกรมอัยการศาลอุทธรณ์แล้ว ได้แก่ นายกเทศมนตรีและผู้ช่วย (ไม่ค่อยได้ทำหน้าที่นี้นัก เว้นแต่จะเป็นเมืองที่ไม่มีตำรวจอื่น)

นายตำรวจภูธรชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน (Les Officiers de grades de la Gendarmerie Nationale) ซึ่งความจริงเป็นนายทหารฝ่ายรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ และสังกัดอยู่กระทรวงกลาโหมที่เรียกว่าตำรวจภูธร ก็เพื่อเปรียบเทียบและให้เข้าใจง่าย

นายตำรวจชั้นสารวัตร (Commissaire de Police) และนายตำรวจสังกัดกองรักษาความมั่นคงแห่งชาติ

นายตำรวจชั้นสารวัตรและผู้ช่วย (Commissaire Adjoint) และนายตำรวจของกองกำกับการตำรวจนครบาล (La Prefecture de Police)

นายตำรวจที่ไม่ใช่ชั้น Commissaire แต่ได้รับการแต่งตั้งจากบรรดานายตำรวจซึ่งรับราชการมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ในตำแหน่ง (Offier de Police Adjoint) โดยคำสั่งของรัฐมนตรียุติธรรมร่วมกับรัฐมนตรีมหาดไทย

ประเภทที่ 2 พนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les Agents de la Police Judiciaire) แบ่งออกเป็นสองชั้นด้วยกันคือพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ (Les Agents Superieurs de la Police Judiciaire) และพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย

พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ ได้แก่ ตำรวจภูธรที่มีได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดี และพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจทำการสอบสวนได้เองหรือตามคำสั่งของอัยการเช่นเดียวกับนายตำรวจฝ่ายคดี แต่มีอำนาจน้อยกว่าที่ไม่อาจควบคุมตัวบุคคลไว้ได้

¹⁵ วรจิต แสงสุก. (2529). *มาตรการกักขังบุคคลที่อาญาก่อนการพิจารณาของศาล*. น. 126.

พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย ได้แก่ ตำรวจประจำการทุกคนที่ไม่ได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดี และไม่ได้เป็นพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ และตำรวจของเทศบาลพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย มีหน้าที่ช่วยเหลืองานตำรวจฝ่ายคดี และแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาทราบการกระทำผิดและทำการสืบสวนหาตัวผู้กระทำผิดตามคำสั่งของผู้เป็นหัวหน้า

อำนาจของพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ต่างกับพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยในข้อสำคัญ คือ พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้นั้นกฎหมายให้อำนาจไว้โดยตรง จึงอาจทำการสอบสวนได้เอง แต่พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา อีกประการหนึ่งพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจทำการสอบสวน ซึ่งลงลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำได้ ส่วนพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยจะทำได้เพียงรายงานที่ลงลายมือชื่อตนเอง ซึ่งมีน้ำหนักให้การรับฟังน้อยกว่าอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี¹⁶

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 14 และ 17 ประกอบกันแล้วเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจดังต่อไปนี้

1. รับคำร้องทุกข์ (Les plaints) และคำกล่าวโทษ (Les denonciations)
2. ทำการสอบสวนในเบื้องต้น
3. อำนาจการสอบสวนมีขอบเขตที่กว้างขวาง ในกรณีที่ทำการสอบสวนความผิดอุกฤษโทษและความผิดมัจฉิมโทษซึ่งหน้า
4. ร้องขอความช่วยเหลือจากกองกำลังสาธารณะ
5. ปฏิบัติการตามคำร้องขอส่งประเด็นการสอบสวน (Commissions rogatoires)
6. อำนาจควบคุมตัว

ประเภทที่ 3 พนักงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดี ได้แก่ ข้าราชการบางประเภทที่กฎหมายกำหนดไว้ให้มีอำนาจปฏิบัติการอย่างตำรวจฝ่ายคดีได้เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตน เช่น นายช่างและช่างเทคนิคของการป่าไม้และการชลประทาน เจ้าพนักงานสรรพากร ผู้ตรวจการแรงงาน เจ้าหน้าที่บางตำแหน่งในกิจการไปรษณีย์ การรถไฟ การชั่งตวงวัด ฯลฯ เจ้าพนักงานเหล่านี้มีอำนาจบางอย่างในการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตนตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ข. หัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้น (procureur de la Republique) เป็นผู้อำนวยการกิจการตำรวจฝ่ายคดีทั้งหมด

¹⁶ อุทัย อาทิวา (2549, ธันวาคม). ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย. น. 47.

ค. อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ (Procureur General) เป็นผู้ควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง¹⁷ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเหนืออัยการและผู้ว่าคดีศาลแขวงทั้งหมดในเขต และยังเป็นผู้แต่งตั้งนายตำรวจประจำท้องที่ให้เป็นผู้ว่าคดีในศาลแขวง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลนายตำรวจฝ่ายคดีและตำรวจฝ่ายคดีทั้งหมดในเขตอีกด้วย¹⁸

2) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (enquête de flagrant delit)

การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้ามีวิธีการรวบรัดเป็นพิเศษเพื่อรวบรวมร่องรอยหลักฐานซึ่งยังใหม่ๆ สดๆ และสามารถพิสูจน์ความจริงได้ โดยมีความผิดพลาดน้อย กฎหมายจึงได้ให้อำนาจผู้สอบสวนและอัยการมากขึ้น

การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้าที่ใช้เฉพาะในความผิดอุกฉกรรจ์ (ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปหรือหนักกว่า) และความผิดปานกลาง (จำคุกเกินกว่า 2 เดือนถึง 10 ปีและโทษปรับ) และความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษปรับ¹⁹ และความผิดลหุโทษนั้นแยกออกเป็น 5 ชั้นตามลำดับความหนักเบาของโทษ โทษชั้นที่ 5 เป็นโทษระดับสูงสุดของความผิดลหุโทษ²⁰

ความผิดซึ่งหน้าหมายถึง ความผิดซึ่ง

(1) กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น

(2) เพิ่งกระทำลงสดๆ

(3) ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำ ผู้ต้องหาสงสัยถูกประชาชนไล่ตามจับ และกล่าวหาด้วยเสียงร้องเอะอะ

(4) ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำผิด ได้พบผู้ต้องสงสัยมีสิ่งของหรือร่องรอยพิรุชซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าผู้นั้นได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด

(5) ความผิดซึ่งแม้จะไม่เข้าลักษณะดังกล่าวข้างต้น แต่ได้กระทำลงภายในบ้านเรือนและผู้เป็นเจ้าของบ้านได้แจ้งความแก่อัยการ หรือนายตำรวจฝ่ายคดีขอให้ไปทำการสอบสวน

เมื่อพบการกระทำผิดซึ่งหน้าหรือได้รับแจ้งว่ามีการกระทำผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น นายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งให้อัยการ (Procureur de la Republique) ทราบทันทีถ้าอัยการ

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 38 บัญญัติว่า “นายตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้ความควบคุมดูแลของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์อาจสั่งให้เจ้าพนักงานดังกล่าว รวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานยุติธรรมได้”

¹⁸ โกเมน ภัทรภรณ์มัย (2526). *อัยการฝรั่งเศส*. ในระบบอัยการสากล. น. 61.

¹⁹ สถาบันกฎหมายอาญา. (2540). *สารานุกรมและกระบวนกรยุติธรรมนานาชาติ*. น. 360.

²⁰ สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2549, มิถุนายน). “โครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ประมวลกฎหมายอาญา.” น. 176.

เห็นสมควรจะไปยังที่เกิดเหตุเพื่อสอบสวนด้วยตนเองก็ได้²¹ และออกคำสั่งต่างๆ ตามสมควร หรือไม่แล้วนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบไปยังที่เกิดเหตุโดยไม่ชักช้า และการกระทำตามที่จำเป็น เพื่อรักษาพยานหลักฐานที่จะสามารถแสดงข้อเท็จจริง หรืออาวุธและเครื่องที่ได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ ในการกระทำผิด และที่เป็นผลจากการกระทำผิดรักษาร่องรอยต่างๆ ไว้ นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจ ห้ามมิให้บุคคลทุกคนออกไปจากที่เกิดเหตุจนกว่าจะทำการเสร็จ มีอำนาจตรวจสอบชื่อที่อยู่ของ บุคคลทุกคนในทันทีนั้น อาจถ่ายภาพหรือพิมพ์ลายนิ้วมือไว้ได้ อาจทำการตรวจค้นเอกสารต่างๆ และ ยึดสิ่งที่ยึดพบ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของเจ้าของสถานที่ไปยังบ้านเรือนของผู้ต้องสงสัย หรือผู้ที่มีวัตถุหรือเอกสารที่เกี่ยวกับการกระทำผิด และทำการตรวจค้น (พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้น ผู้ใหญ่และชั้นผู้น้อยไม่มีอำนาจดังกล่าวนี้) แต่ในการนี้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องค้น คือ ต้องค้นระหว่างเวลา 06.00-21.00 นาฬิกา การค้นและการยึดอาจทำในเวลาใดก็ได้ ถ้าเป็นการ กระทำในคดีความผิดเกี่ยวกับความปลอดภัยแห่งรัฐหรือในสถานที่ต่อไปนี้ คือ โรงแรม หอพัก ร้าน เครื่องดื่ม สยามคม โรงเดินรำ สถานมหรสพ และสาธารณสถาน การตรวจค้นต้องกระทำต่อหน้า บุคคลที่อยู่ในบ้านนั้น แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่สามารถหาได้ เช่น ป่วย หรืออยู่ห่างไกลจะต้องทำ ต่อหน้าของผู้แทนของบุคคลดังกล่าวถ้าไม่มีผู้แทนก็ให้กระทำต่อหน้าบุคคลสองคนซึ่งนายตำรวจ ฝ่ายคดีเชิญมาเป็นพยาน และจะต้องเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในบังคับบัญชาของนายตำรวจฝ่ายคดี

การยึดสิ่งของที่เห็นว่าจะจะเป็น ประโยชน์แก่การสอบสวนจะต้องทำบัญชีและ ประทับตราไว้ทันทีต่อหน้าผู้เป็นพยานในการค้น และการทำการยึดไว้ได้เฉพาะสิ่งของหรือเอกสาร ที่จะประโยชน์ในการแสดงความจริงและโดยอนุมัติของอัยการเท่านั้น ถ้าหากเอกสารที่ยึดมี ลักษณะเป็นเอกสารส่วนตัว นายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้นมีอำนาจตรวจดูเอกสารนั้นก่อนยึด พนักงาน ตำรวจฝ่ายคดีที่ช่วยในการตรวจค้นจะต้องส่งมอบเอกสารที่ค้นพบให้นายตำรวจฝ่ายคดีทันที นายตำรวจฝ่ายคดีผู้ค้นจะต้องจัดการตามที่จำเป็นเพื่อรักษาความลับเนื่องในอาชีพและเพื่อสิทธิใน การสูคดี เช่น การค้นบ้านทนายความ เป็นต้น เพื่อพิจารณาว่าอัยการควรจะไปทำการค้นด้วยตนเอง หรือไม่ หรืออย่างน้อยก็เพื่อให้อัยการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการตรวจค้นและออกคำสั่งต่างๆ ซึ่ง นายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องปฏิบัติตามบันทึกการตรวจค้นจะต้องกระทำในทันที และให้นายตำรวจ ฝ่ายคดีและผู้ที่เป็นพยานในการค้นลงลายมือชื่อไว้ทุกแผ่น ถ้าไม่ยอมลงลายมือชื่อก็ให้หมายเหตุไว้ นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจเรียกบุคคลใดๆ ที่เชื่อว่ารู้เรื่องเกี่ยวกับการกระทำผิด หรือสิ่งของเอกสาร ที่ยึดได้มาให้ถ้อยคำได้ การเรียกไม่มีแบบพิธีอย่างไร อาจสั่งด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือให้ตำรวจ นำไปให้ก็ได้ ผู้ที่ถูกเรียกจะต้องมาและให้การถ้าหากไม่มา นายตำรวจฝ่ายคดีจะแจ้งให้อัยการทราบ

²¹ โภเมน ภัทรภิรมย์ฯ เล่มเดิม. น. 66.

อัยการอาจบังคับให้ผู้นั้นมาให้การ โดยขอกำลังตำรวจบังคับนำตัวบุคคลมานี้ คล้ายกับหมายสั่งให้ส่งตัวบุคคล คำขอนี้ทำให้ตำรวจมีอำนาจเข้าไปในบ้านบุคคลนั้นได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม ผู้ที่มาให้การไม่ต้องสาบานตัว นายตำรวจฝ่ายคดีจะทำการบันทึกคำให้การและลงชื่อไว้ทุกๆ แผ่นแล้วให้ผู้ให้การอ่านเอง ผู้ให้ถ้อยคำอาจแก้ไขเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลงได้ แล้วลงชื่อไว้ ถ้าผู้นั้นอ่านหนังสือไม่ออก ให้นายตำรวจอ่านให้ฟังก่อนให้ผู้นั้นลงชื่อ ถ้าไม่ยอมลงชื่อให้หมายเหตุไว้ในคำให้การผู้ที่ให้ถ้อยคำนี้มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ และค่าพาหนะเดินทางตามระเบียบที่กำหนดไว้²²

ผู้ต้องสงสัยแม้จะอ้างสิทธิของตน หรือมีร่องรอยหลักฐานหนักแน่นก็ยังคงต้องให้ถ้อยคำเช่นเดียวกับพยาน โดยวิธีการดังกล่าวข้างต้น โดยไม่มีหลักประกันอื่นใดเป็นพิเศษ

การจับกุมผู้กระทำผิดอุกฉกรรจ์และความผิดปานกลาง ซึ่งมีโทษจำคุกนั้น ทุกๆ คนมีอำนาจจับกุมได้ และนำตัวไปมอบให้แก่นายตำรวจฝ่ายคดีที่อยู่ใกล้ที่สุด แม้ผู้ถูกจับจะเป็นสมาชิกรัฐสภาก็ไม่อาจอ้างเอกสิทธิ์ได้ ในกรณีความผิดซึ่งหน้าถ้าปรากฏภายหลังว่าผู้ถูกจับช่วยเหลือเจ้าพนักงานจับกุมได้รับบาดเจ็บเนื่องในการจับกุมผู้นั้นยังมีสิทธิได้รับค่าเสียหายจากการดื้อ

ถ้าหากผู้ต้องสงสัยหลบหนี อัยการมีอำนาจออกหมายให้นำตัวผู้นั้นมาได้ ถ้าเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ เจ้าพนักงานผู้จัดการหมายที่มีอำนาจเข้าไปในบ้านของผู้ที่มีหมายจับตัวมาได้ถ้าพบตัวผู้นั้นให้นำตัวไปยังอัยการ อัยการจะสอบปากคำผู้นั้นทันที แต่ถ้าผู้นั้นเข้ามาขอตัวพร้อมด้วยทนายความ การสอบสวนจะต้องทำต่อหน้าทนายความ (ถ้าเป็นการจับโดยไม่มีหมาย การสอบปากคำไม่ต้องทำต่อหน้าทนายความ)

เพื่อความจำเป็นในการสอบสวน นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจควบคุมตัวบุคคลที่อาจให้ความรู้เกี่ยวกับการกระทำผิด หรือซึ่งเห็นว่าเป็นต้องควบคุมได้ เพื่อตรวจสอบว่าผู้นั้นเป็นใครแต่ผู้ที่ส่งควบคุมได้ต้องเป็นนายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น พนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจการควบคุมไว้ ณ ที่ใดก็ได้ เช่น ที่ทำการเทศบาล ที่องที่เกิดเหตุ โรงทหาร สถานีตำรวจหรือแม้กระทั่งกลางแจ้งและอาจย้ายตัวผู้นั้นไปที่ใดๆ ก็ได้ เช่น นำตัวไปที่บ้านของผู้นั้นเพื่อดูการค้นบ้าน ไปโรงพยาบาลเพื่อเผชิญหน้ากับผู้เสียหาย ไปยังที่เกิดเหตุเพื่อทำแผนประทุษกรรม ฯลฯ ผู้ถูกควบคุมจะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม ได้รับอาหารและการพักผ่อนที่จำเป็นระยะเวลาควบคุมมาได้ 24 ชั่วโมงเมื่อพ้นกำหนดนี้ ถ้าหากมีพยานหลักฐานหนักแน่นน่าเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิด นายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปยังอัยการ ระยะเวลาในการเดินทางนี้ไม่นับในกำหนดระยะเวลาการควบคุมตัว ดังนั้น จะเริ่มนำตัวไปเมื่อใกล้จะครบกำหนด 24 ชั่วโมงก็ได้

²² แหล่งเดิม. น. 347-348.

กำหนดเวลาควบคุม 24 ชั่วโมง อาจขยายไปได้อีก 24 ชั่วโมง ถ้ามีพยานหลักฐานหนักแน่นน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด การขยายกำหนดการควบคุมต้องได้รับอนุมัติเป็นหนังสือจากอัยการ แต่ไม่จำเป็นต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปพบอัยการ การอนุมัติให้ขยายเวลาควบคุมอาจกระทำทางโทรเลขหรือทางโทรศัพท์แล้วแจ้งเป็นหนังสือส่งไปเพื่อรวบรวมทันที

ระยะเวลาควบคุมนี้เริ่มต้นนับ ถ้าเป็นกรณีถูกจับในความผิดซึ่งหน้า ตั้งแต่ขณะถูกจับ สำหรับผู้ที่ถูกนายตำรวจห้ามมิให้ออกไปจากสถานที่ เวลาควบคุมรับแต่ละขณะที่ผู้ต้องหาได้รับคำสั่งห้ามนั้น ถ้าเป็นพยานที่นำตัวมาโดยกำลังตำรวจ นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกนำมาถึงนายตำรวจฝ่ายคดีผู้ต้องหาให้หน้าตัวผู้ต้องหา มาหา ถ้าหากตำรวจได้ส่งควบคุมตัวผู้ใดหลังจากฟังถ้อยคำของผู้ต้องหาแล้ว เวลาควบคุมนับย้อนไปตั้งแต่ครั้งแรกที่เริ่มการสอบสวนปากคำ ถ้าหากพยานไม่ได้ถูกควบคุมตัว หลังจากการสอบปากคำแล้ว การควบคุมจะกระทำในภายหลังก็ได้ และเริ่มนับตั้งแต่ขณะที่แจ้งให้ทราบว่าเขาจะต้องถูกควบคุม ถ้าพยานถูกควบคุมไว้แล้วควบคุมใหม่ระยะเวลาที่ถูกควบคุมต้องไม่เกินกำหนดดังกล่าวข้างต้น

การควบคุมมีพิธีการละเอียดมาก เพื่อป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขต กล่าวคือ ในการให้การของผู้ถูกควบคุมจะต้องบันทึกเหตุที่ควบคุม วันและเวลาเริ่มควบคุม ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของการสอบสวนแต่ละครั้ง ระยะเวลาเริ่มและสิ้นสุดการพักผ่อนวันเวลาที่ปล่อยตัวหรือนำตัวไปยังอัยการ รายการเหล่านี้ทุกรายการจะต้องให้ผู้ถูกควบคุมเซ็นชื่อรับรอง ถ้าหากไม่ยอมก็ให้บันทึกไว้แล้วต้องมีสารบบการควบคุมไว้ ณ ที่ควบคุมซึ่งต้องลงรายการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นไว้ และถ้าเห็นว่าจำเป็นอัยการอาจสั่งเอง หรือสั่งตามที่ถูกควบคุมหรือญาติของผู้ต้องหาให้แพทย์ทำการตรวจสุขภาพของผู้ต้องหาได้ ถ้าควบคุมไว้เลย 24 ชั่วโมง การแพทย์ตรวจเป็นสิทธิของผู้ถูกควบคุม ซึ่งจะขอได้และนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมทราบถึงสิทธิอันนี้²³

แต่อย่างไรก็ตาม การสอบสวนความผิดซึ่งหน้าซึ่งกระทำโดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีนั้นถือว่าเป็นการชั่วคราว และมีขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการไต่สวนคดีซึ่งจะตามมาในภายหลัง²⁴

ในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้านี้หากอัยการไปยังที่เกิดเหตุอำนาจในการสอบสวนของตำรวจก็สิ้นสุดลง และเป็นอำนาจของอัยการที่จะทำการสอบสวนต่อไป แต่อัยการอาจมอบหมายให้ตำรวจดำเนินการต่อไป ซึ่งโดยปกติอัยการอาจมอบหมายให้ตำรวจเสมอ นอกจากนี้อัยการยังมีอำนาจต่างออกไปจากตำรวจฝ่ายคดี คือ

²³ แหล่งเดิม. น. 350.

²⁴ อุทัย อาทิวา (2549, ธันวาคม). ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย. น. 49.

(1) อัยการอาจออกไปทำการสอบสวนในเขตที่อยู่ติดต่อกับเขตซึ่งคนมีอำนาจหน้าที่อยู่ก็ได้ ถ้าเห็นว่าจำเป็น (อำนาจเช่นนี้ นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่และนายตำรวจภูธรก็มีเช่นเดียวกัน แต่ นายตำรวจฝ่ายอื่นๆ ไม่มีอำนาจนี้)

(2) อัยการมีอำนาจออกหมายให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังอัยการได้ หมายนี้ใช้จับผู้ต้องหาได้ทั่วประเทศและนำตัวผู้ต้องหาไปให้อัยการ อัยการมีอำนาจสอบถามปากคำผู้ที่ถูกนำตัวมาไว้เพื่อทราบว่าเป็นใคร ตลอดจนการกระทำของผู้นั้นด้วย ต่อจากนั้นอัยการจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลทันที หรืออย่างช้า 24 ชั่วโมง อัยการมีอำนาจออกหมายขังผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ถ้าหากจะขังต่อไปต้องขอให้ศาลขัง

ถ้าหากผู้พิพากษาสอบสวนไปยังที่เกิดเหตุ อำนาจหน้าที่ของอัยการก็สิ้นสุดลงและเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนที่จะทำการต่อไป อาจทำเองหรือมอบให้ตำรวจฝ่ายคดีทำการต่อไปก็ได้

ถ้าหากทั้งอัยการและผู้พิพากษาสอบสวนไปยังที่เกิดเหตุ อัยการอาจขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนได้ทันที ซึ่งถ้าอัยการขอดังนี้การสอบสวนของตำรวจก็ยุติและเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนต่อไป

อย่างไรก็ตาม อัยการมิได้ขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการสอบสวนต่อไป ณ ที่เกิดเหตุ แต่เพียงในกิจการที่เป็นหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไป แต่ไม่มีอำนาจสั่งให้อัยการสอบสวนในกรณีเช่นนี้ เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนเสร็จแล้วจะต้องมอบเอกสารต่างๆ ในการสอบสวนให้แก่อัยการเพื่อส่งต่อไป อัยการอาจส่งยุติเรื่องหรือฟ้องคดีนั้น โดยไม่ต้องขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนทำการสอบสวนหรือขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนไปตามปกติแต่อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้²⁵

การที่กฎหมายให้ผู้พิพากษาสอบสวน ซึ่งมีได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดีเข้าทำหน้าที่ นายตำรวจฝ่ายคดี ในกรณีความผิดซึ่งหน้านี้ ก็เพราะความจำเป็นในทางปฏิบัติซึ่งในเมืองที่มีอัยการเพียงคนเดียวไม่มีผู้ช่วย ผู้พิพากษาสอบสวนจะได้เข้าทำหน้าที่แทนอัยการได้ในกรณีอัยการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

การกำหนดอัตราโทษและขยายเวลาคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนั้นในประเทศฝรั่งเศส ถือว่าเป็นคดีที่มีโทษปานกลางถึงร้ายแรงบทกำหนดโทษขั้นต่ำจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือปรับ 3,750 ยูโร ไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิตและปรับถึง 7 ล้าน 5 แสนยูโร การกำหนดโทษนั้นจะขึ้นอยู่กับ

²⁵ โกเมน ภัทรภิรมย์ ค เล่มเดิม. น. 351.

ลักษณะของการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 222-34 ถึง 222-43 เช่น มาตรา 222-35²⁶ ในกรณีที่เป็นผู้ผลิตยาเสพติดต้องห้ามตามกฎหมายอาญาต้องระวางโทษจำคุก 20 ปี และปรับ 7 ล้าน 5 แสนยูโร และถ้าทำเป็นขบวนการต้องระวางโทษเพิ่มเป็น 30 ปี ส่วน มาตรา 222-36²⁷ จะระวางโทษจำคุก 10 ปี และปรับ 7 ล้าน 5 แสนยูโร ถ้าเป็นผู้กระทำความผิดฐานนำเข้าและส่งออกยาเสพติด และถ้าทำเป็นขบวนการต้องระวางโทษจำคุกเพิ่มเป็น 30 ปี ในกรณีที่²⁸ เป็นผู้ขนส่ง หรือมีไว้ในครอบครองจัดหาหรือมีไว้เพื่อจำหน่าย ก็จะถูกลงโทษจำคุก 10 ปี และปรับ 7 ล้าน 5 แสนยูโร ส่วนโทษสำหรับ²⁹ ผู้ที่มาซื้อเพื่อมีไว้เสพ หรือซื้อเพื่อไว้ใช้เองนั้นจะต้องระวางโทษจำคุก 5 ปี และโทษทั้งหลายจะเพิ่มขึ้น 1 เท่าถ้าได้จำหน่ายให้แก่เยาวชน

จะเห็นได้ว่า ประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้คดียาเสพติดนั้นเป็นคดีร้ายแรง ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการกำหนดโทษปรับ ซึ่งในคดีอาญานี้ศาลสามารถพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยควบคู่ไปกับโทษจำคุกได้จากการกำหนดโทษปรับสำหรับคดียาเสพติดนั้น เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้กระทำความผิดจะได้รับผลตอบแทนจากการกระทำความผิดนั้นอย่างมากมาจากการกำหนดโทษนี้จึงไม่เป็นสัดส่วนสัมพันธ์กันกับโทษจำคุก ซึ่งหากไม่สามารถชำระค่าปรับตามคำสั่งศาลได้นั้น ศาลสามารถใช้วิธีการบังคับเข้ากับเนื้อตัวของผู้กระทำความผิดได้ซึ่งก็คือการจำคุกนั่นเอง ซึ่งเทียบได้กับ 5 วัน ถ้าค่าปรับเป็นจำนวนตั้งแต่ 150 ยูโร-450 ยูโร ซึ่งจะเห็นได้ว่าจะต้องมีระยะเวลาที่สูงถึงหลายปี³⁰ และอำนาจการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส นั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบในการสืบสวนคดีอาญาโดยเฉพาะการรวบรวมพยานหลักฐานและแสวงหาตัวผู้กระทำความผิด โดย

²⁶ Article 222-35 La production ou la fabrication illicites de stupéfiants sont punies de vingt ans de réclusion criminelle et de 7,500,000 euros d'amende.

Ces faits sont punis de trente ans de réclusion criminelle et de 7,500,000 euros d'amende lorsqu'ils sont commis en bande organisée.

²⁷ L'importation ou l'exportation illicites de stupéfiants sont punies de dix ans d'emprisonnement et de 75,000,000 euros d'amende.

Ces faits sont punis de trente ans de réclusion criminelle et de 7,500,000 euros d'amende lorsqu'ils sont commis en bande organisée.

²⁸ La transport, la detention, l'offre, la cession, l'acquisition ou l'empoli illicites de stupéfiants sont punies de dix ans d'emprisonnement et de 75,000,000 euros d'amende.

²⁹ La cession ou l'offre illicites de stupéfiants à une personne en vue de sa consommation personnelle sont punies de cinq ans d'emprisonnement et de 75,000,000 euros d'amende.

³⁰ ชนินทร์รัฐ ชนกิจนรินทร์. (2555). เล่มเดิม. น. 59.

ระหว่างการสอบสวนพนักงานอัยการจะทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 54³¹ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบถึงการสอบสวนทุกการกระทำผิดที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการสอบสวนอยู่ โดยเฉพาะการดำเนินการที่สำคัญในระหว่างการดำเนินการสอบสวน และในคดีที่มีความยุ่งยากการสืบสวนจะนำโดยพนักงานอัยการหรือมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ และถึงแม้ว่าพนักงานอัยการจะมีอิทธิพลต่อกระบวนการสืบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 41³² บทบาทของพนักงานอัยการก็จะอยู่ในรูปแบบการควบคุมดูแลมากกว่าที่จะควบคุมการดำเนินการสืบสวนโดยตรง

3.1.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในประเทศเยอรมันมีบทบัญญัติกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด คือ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด (Betäubungsmittelgesetz) ซึ่งบัญญัติจำแนกลักษณะการกระทำที่เป็นความผิดกฎหมายอาญาเกี่ยวกับยาเสพติดและบัญญัติโทษที่บังคับใช้ในแต่ละฐานความผิดเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎหมาย นอกจากนั้นกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดประเทศเยอรมันได้บัญญัติจำแนกประเภทยาเสพติดไว้ 3 กลุ่มดังนี้³³

ประเภทที่ 1 ยาเสพติดที่ไม่ออกพาณิชย์ เช่น กัญชา เฮโรอีน

ประเภทที่ 2 ยาเสพติดที่ทางพาณิชย์ซึ่งมิใช่ยารักษาโรค เช่น ทีเสดซี

ประเภทที่ 3 ยาเสพติดที่ทางพาณิชย์และจัดเป็นตำรับยารักษาโรค เช่น เมทาแอมเฟตามีน โคเคอีน โคเคอีน เมทาโดน มอร์ฟิน และฝิ่น

กฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้เฉพาะในส่วนที่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและโทษเท่านั้น ซึ่งการกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดกฎหมายยาเสพติดนอกเหนือจากการเสพแล้วเกือบทุกการกระทำที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดถือเป็นข้อห้าม ตามกฎหมายยาเสพติดของเยอรมัน ใครก็ตามที่ซื้อขายถือเป็นการละเมิดกฎหมายและมากไปกว่านั้นคนที่เพาะปลูก ผลิต นำเข้า ส่งออก ซื้อ หรือเพียงครอบครองยาเสพติดถึงไม่ได้ซื้อขายก็ถือว่าเป็นการละเมิดเช่นกัน³⁴

ซึ่งในการดำเนินคดียาเสพติดในเรื่องของการสอบสวนนั้นเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

³¹ Code de procédure pénale Art 54.

³² Code de procédure pénale Art 41.

³³ ธรรมนูญรัฐ ธนกิจนรินทร์. (2555). เล่มเดิม. น. 65.

³⁴ Rechtsanwalt Dr. Klaus Malek. What you should know about German Narcotics Law.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี (StPO) แยกการดำเนินคดีออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ³⁵ คือ

(1) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นต้น (Vorverfahren)

อันเป็นกระบวนการในการหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญาหน้าที่ในขั้นนี้เป็นหน้าที่ของอัยการ ซึ่งการดำเนินคดีในขั้นนี้ แม้ที่จริงเป็นการดำเนินการเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาอันเป็นการชี้ขาดเรื่องที่มีการกล่าวหา การที่จะชี้ขาดได้จะต้องมีการพิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่ได้มาจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยการชี้ขาดคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน หากข้อเท็จจริงที่ได้มาพอฟังได้ว่าผู้กล่าวหาได้กระทำความผิดจริง ก็จะดำเนินการฟ้องศาลเพื่อทำการชี้ขาดคดีอาญาโดยศาล ซึ่งก็คือขั้นตอนการพิจารณาพิพากษานั่นเอง

(2) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นกลาง (Zwischenverfahren)

เมื่ออัยการสอบสวนเสร็จและสั่งให้มีการดำเนินคดีแล้วก่อนที่จะถึงขั้นตอนสุดท้ายเพื่อพิจารณาพิพากษา จะต้องมีการดำเนินการกระบวนการในขั้นกลางก่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลยพินิจในการสั่งในฟ้องคดีของอัยการ โดยศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องนี้ โดยศาลอาจสั่งให้คดีมีมูล หรือ ไม่มีมูลก็ได้ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

(3) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นหลัก (Hauptverfahren)

การดำเนินคดีอาญาในขั้นนี้เป็นกระบวนการชี้ขาดคดีโดยศาล ซึ่งก็คือการพิจารณาและพิพากษาคดีนั่นเอง ซึ่งในแต่ละขั้นตอนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนีได้กำหนดองค์ต่างๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทที่แตกต่างกัน โดยภาระหลักขององค์กรทั้งหลายก็คือ การช่วยกันตรวจสอบค้นหาความจริง (Untersuchungsgrundsatz) เพื่อบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา

ในวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันได้อิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน ทั้งนี้เพราะเหตุว่าหลังจากที่ราชอาณาจักรโรมันถึงแก่กาลอวสาน เพราะมีคนป่าเผ่าเยอรมันเข้ายึดครอง แต่ระบบของกฎหมายโรมันที่จัดทำขึ้นยังอยู่ในความทรงจำและเป็นแบบอย่างได้กฎหมายโรมันจึงถูกดัดแปลงให้เข้ากับกฎหมายจารีตประเพณีของชนเผ่าเยอรมัน ดังกล่าวเรียกว่า Vulgarized Roman Law³⁶ ต่อมาในศตวรรษที่ 19 เยอรมันได้รับอิทธิพลทางกฎหมายจากฝรั่งเศส ที่ต้องการให้การ

³⁵ Alfred RIEG. Introduction au droit allemande. (République fédérale). Tome II. Titre II. Procédure Pénale. Paris. Editions Cujas, 1984. p. 365 อ้างใน ณรงค์ ใจหาญ. น. 96.

³⁶ อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2524). ผู้เสียหายในคดีอาญา. น. 42.

สอบสวนฟ้องร้องอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรใหม่นั้นคือ “อัยการ” เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอำนาจของศาลกับอัยการ (to create a balance of power between court and prosecutor) และเพื่อเสริมให้การพิจารณาพิพากษาคดีเกิดความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงได้มีการแบ่งแยกอำนาจของอัยการและศาลในส่วนของ การสอบสวนฟ้องร้อง ให้แก่อัยการเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นของศาลตามเดิมซึ่งเป็นผลทำให้การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนและฟ้องร้องในเยอรมันพิพากษาคดีเป็นของศาลตามเดิม ซึ่งเป็นผลทำให้การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนและฟ้องร้องในเยอรมันเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยมีอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินอาญาในชั้นนี้ ในประเทศเยอรมันอัยการจึงมีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีเองได้ หรืออาจให้ตำรวจดำเนินการให้³⁷ และตำรวจในเยอรมันนั้นไม่ได้เป็นหน่วยงานที่ขึ้นอยู่กับอัยการ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่ถูกกฎหมายกำหนดให้เป็น “เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการ” (Hilfsbeamte der Staatsanwaltschaft) ซึ่งการกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจส่วนหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการนี้เป็นเรื่องที่มีแบบอย่างของฝรั่งเศส เจ้าพนักงานตำรวจพวกนี้จึงมีผู้บังคับบัญชา 2 ฝ่าย คือ ผู้บังคับบัญชาฝ่ายตำรวจโดยตรงของตนฝ่ายหนึ่งกับอัยการอีกฝ่ายหนึ่ง

โดยการดำเนินคดีในชั้นพนักงานอัยการเป็นการดำเนินการเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาอันเป็นการชี้ขาดในเรื่องที่มีการกล่าวหาซึ่งการจะชี้ขาดได้จะต้องมีการพิจารณาจากข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่ได้มาจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยการชี้ขาด ในชั้นนี้จึงเป็นการชี้ขาดคดีอาญาชั้นเจ้าหน้าที่ หากข้อเท็จจริงที่ได้มาพอฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงก็จะดำเนินการฟ้องศาลเพื่อทำการชี้ขาดคดีอาญาโดยศาล ซึ่งก็คือขั้นตอนการพิจารณาพิพากษานั้นเอง³⁸

โดยองค์กรที่ทำหน้าที่ค้นหาความจริงเพื่อชี้ขาดคดีมี 2 องค์กร คือ

(1) องค์กรอัยการและผู้ช่วย (die Staatsanwaltschaft und ihre Gehilfen)

องค์กรอัยการจะทำหน้าที่ชี้ขาดคดีชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งนอกจากการรับคำร้องทุกข์แล้วหน้าที่สำคัญ ก็คือ การสอบสวนคดีอาญาด้วย

(2) องค์กรศาลอาญา (Strafgerichte)

องค์กรศาลอาญาจะทำหน้าที่ชี้ขาดคดีชั้นศาล ซึ่งเป็นการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณาพิพากษาคดีนั่นเอง

³⁷ อรุณี กระจ่างแสง ก (2532). อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. น. 36-37.

³⁸ วรทัต ตูลยธำรง. (2553). บทบาทอัยการในการป้องกันความผิดพลาดจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นเจ้าพนักงาน. น. 70.

ซึ่งหน้าที่ในการค้นหาความจริงขององค์กรต่างๆ เหล่านี้ จะต้องทำการค้นหาความจริงในเนื้อหาโดยเฉพะอย่างยิ่งไม่ว่าข้อความจริงที่ได้มานั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้ต้องหาก็ตาม รูปแบบของการดำเนินคดีอาญาของเยอรมนีในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและจำเลยมีหลักสำคัญ 3 ประการ อันจะมีผลต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา และจำเลย

หลักสำคัญ 3 ประการ ดังกล่าว ได้แก่

(1) หลักการดำเนินคดีโดยวจา

(2) หลักการดำเนินคดีโดยเปิดเผยในชั้นพิจารณาคดี

(3) หลักการดำเนินคดีโดยรวดเร็ว ซึ่งแม้จะไม่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยตรงก็ตาม แต่ก็กล่าวไว้ในบทบัญญัติต่างๆ เช่น การบัญญัติให้นำตัวผู้ถูกจับส่งผู้พิพากษาโดยเร็ว ตามมาตรา 115 มาตรา 128 StPO. หรือมาตรา 229 ซึ่งกำหนดว่าการเลื่อนนัดการพิจารณาออกไปให้เลื่อนได้ไม่เกิน 10 วัน เป็นต้น³⁹

การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) ในเยอรมนีเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียว ผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาในชั้นนี้คืออัยการ แม้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 163 วรรคหนึ่งของประเทศเยอรมนี ตำรวจมีหน้าที่ต้องติดตามการทำความผิดอาญาและต้องกระทำการทุกอย่างโดยไม่ชักช้าเพื่อป้องกันมิให้คดีมีฉนวนไปก็ตาม แต่ตำรวจก็มีฐานะเป็นเพียงมือของอัยการเท่านั้น⁴⁰ ทั้งนี้ไม่ว่าการที่ตำรวจกระทำไปนั้นจะเป็นการต้องกระทำไปก่อนตามกฎหมายหรือทำตามคำสั่งของอัยการ ในกรณีที่กระทำไปก่อนตำรวจต้องส่งเรื่องราวให้อัยการโดยไม่ชักช้า (มาตรา 163 วรรคสอง) กล่าวโดยสรุปก็คือว่า ในเยอรมนีการเริ่มคดีก็ดี การดำเนินคดีต่อไปก็ดี และการวินิจฉัยสั่งคดีก็ดี อัยการเป็นผู้พิจารณาตัดสินใจเองทั้งสิ้น⁴¹ หลักการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันคือหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อทราบและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า ได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น อัยการมีหน้าที่ต้องดำเนินคดีนั้น (มาตรา 152 วรรคสอง) ในการดำเนินคดีอาญาอัยการเยอรมันต้องสอบสวนไม่เฉพาะแต่ข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหากแต่ต้องสอบสวนข้อเท็จจริงที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย (มาตรา 160 วรรคสอง) ยิ่งกว่านั้นพฤติกรรมแวดล้อมต่างๆ ที่มีความหมายต่อการที่จะกำหนดโทษก็ชอบที่จะได้รับการสอบสวนด้วย (มาตรา 160 วรรคสาม) ถึงแม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี จะยึดหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Persecution)

³⁹ ณรงค์ ใจหาญ. (2538). สิทธิของผู้ต้องหา จำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา. น. 96-97.

⁴⁰ อรุณี กระจ่างแสง. (2533, กันยายน). “บทบาทอัยการในการสอบสวนคดีอาญา ศึกษาเปรียบเทียบเยอรมัน สหรัฐอเมริกา และประเทศไทย.” *วารสารนิติศาสตร์*, 20(3). น. 62.

⁴¹ แหล่งเดิม. น. 63.

ซึ่งหมายความว่าอัยการมีหน้าที่ต้องฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาทั้งปวงที่มีพยานหลักฐานเพียงพอให้ฟ้องร้องต่อศาลได้ แต่อย่างไรก็ตามได้มีแนวโน้มอย่างมากที่จะนำหลักการผ่อนผัน (expediency principle) มาใช้ซึ่งตามหลักการนี้พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีได้

ทั้งนี้การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการย่อมไม่อาจถูกตรวจสอบได้ไม่ว่าโดยหน่วยงานใด ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน ได้บัญญัติการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีของอัยการไว้ 3 ประการคือ⁴²

1. การฟ้องคดีโดยประชาชน (Private Prosecution)

ความผิดอาญาที่ประชาชนซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้เสียหายในคดีสามารถฟ้องได้คือความผิดที่มีโทษปานกลางบางฐานความผิด ซึ่งเกี่ยวข้องเอกชนหรือประโยชน์ในด้านทรัพย์สินเป็นส่วนตัวตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 374 สำหรับความผิดเหล่านี้พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีก็ต่อเมื่อเห็นว่าการฟ้องนั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ผู้เสียหายยังคงมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลเองได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการจากภายนอก อย่างไรก็ตามหากอัยการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้อง ผู้เสียหายไม่สามารถอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อศาลได้ แต่อาจยื่นคำร้องต่ออัยการสูงสุดแห่งรัฐนั้นเพื่อคัดค้านคำสั่งไม่ฟ้องดังกล่าว (Departmental Complaint)

2. การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการโดยศาล (Mandamus Action)

ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน บัญญัติให้ศาลตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีได้ แต่มีได้หมายความว่าหากอัยการเจ้าของเรื่องสั่งไม่ฟ้องคดีแล้ว ศาลจะเข้ามามีบทบาทตรวจสอบได้ทันทีกฎหมายยังได้กำหนดเงื่อนไขและกระบวนการที่จำกัดอำนาจของศาลอีกหลายประการ

3. การตรวจสอบการดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการโดยอัยการสูงสุด (Department Review)

ในคดีความผิดที่มีโทษปานกลางที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องเนื่องจากผู้ต้องหามีความชั่วน้อยและการฟ้องคดีไม่เป็นประโยชน์สาธารณะนั้น ประชาชนคนใดก็ตามที่ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการเจ้าของเรื่องมีสิทธิยื่นคำร้องต่ออัยการสูงสุดประจำมลรัฐเพื่อคัดค้านคำสั่งดังกล่าว ซึ่งกรณีนี้เป็นการตรวจสอบภายในของอัยการ หลักการนี้ไม่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี แต่เป็นหลักเกณฑ์ในกฎหมายปกครองของเยอรมนีที่ยึดถือปฏิบัติตลอดมาว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิร้องคัดค้านการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ หรือการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งรวมถึงพนักงานอัยการด้วย

⁴² อติสร ไชยคุปต์. (2542). ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา. น. 159-161.

ในการปฏิบัติหน้าที่พนักงานอัยการมีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น เนื่องจากเยอรมนี มีรูปแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐ การบริหารงานยุติธรรมในประเทศจึงแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับสหพันธรัฐ และระดับมลรัฐ (หรือในภาษาเยอรมนีเรียกว่า landers) โดยปกติแต่ละมลรัฐจะรับผิดชอบการบริหารงานยุติธรรมในรัฐของตนเอง โดยมีสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (landergericht) แต่ละศาลในมลรัฐ และสำนักงานอัยการนี้ยังรับผิดชอบในการฟ้องคดีอาญาต่อศาลแขวง (amtgerichte) อีกทั้งยังมีสำนักงานอัยการประจำศาลสูงมลรัฐ (oberlandesgericht) ในแต่ละมลรัฐ ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรมแห่งมลรัฐ ซึ่ง 16 มลรัฐนี้ได้รวมกันเป็นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นอกจากนี้ในระดับสหพันธรัฐ ยังมีสำนักงานอัยการกลางที่เรียกว่า อัยการประจำศาลสูงสุดของสหพันธรัฐประจำศาลสูงสุดของสหพันธรัฐ (bundesserrichtshof) ซึ่งเป็นศาลชั้นฎีกาคด้วย ศาลจะทำหน้าที่เป็นผู้ไต่สวนมูลฟ้องนี้ โดยศาลอาจสั่งให้คดีมีมูล หรือไม่มีมูลก็ได้ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

เห็นได้ว่าในประเทศเยอรมันนั้นตำรวจเป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานอัยการในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นการปฏิบัติงานของตำรวจย่อมอยู่ในความรู้เห็นของพนักงานอัยการมาตั้งแต่ต้น ทำให้การตรวจสอบมาตรการบังคับต่างๆ ในทางอาญา ตลอดจนในชั้นพิจารณาของศาล พนักงานอัยการยังมีหน้าที่ หรือบทบาทในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลโดยการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย พนักงานอัยการจึงมีบทบาทในการตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานของตำรวจ และศาลซึ่งจะทำให้การดำเนินคดีต่อไปมีความถูกต้องแน่นอนและเป็นธรรมขึ้น

3.2 บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในคดีอาชญากรรมในประเทศไทย

กรมอัยการที่ก่อตั้งแต่เดิมนั้น ได้อยู่สังกัดในกระทรวงยุติธรรมมาจนถึงปี พ.ศ. 2465 จึงได้ถูกโอนไปสังกัดกระทรวงมหาดไทย ครั้นปี พ.ศ. 2534 กรมอัยการได้แยกตัวออกจากกระทรวงยุติธรรมไปเป็นหน่วยงานอิสระที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีและใช้ชื่อใหม่ว่า สำนักงานอัยการสูงสุด และเรียกผู้บังคับบัญชาว่า อัยการสูงสุด⁴³ แม้ว่าองค์กรอัยการของไทยจะมีการเปลี่ยนชื่อเรียกและเปลี่ยนสังกัดจากเดิม แต่บทบาทอัยการของไทยในยุคที่ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อัยการยังคงไม่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนหรือไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญา ดังนั้นก่อนการสอบสวนเสร็จสิ้นอัยการจึงเกือบไม่มีบทบาทที่จะคุ้มครองสิทธิของบุคคลได้แต่อย่างใด เนื่องจากอัยการทำงานตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น และแม้จะมีมาตรการบางอย่างที่กฎหมายให้อัยการสามารถทำได้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่น่าจะถูกต้องกับความเป็น

⁴³ คณิต ฒ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 95.

จริง เช่น มีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถาม⁴⁴ แต่กรณีดังกล่าวก็ยังไม่
เป็นหลักประกันเพียงพอในการที่อัยการจะสามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างสมบูรณ์ตาม
ภารกิจของอัยการ⁴⁵ โดยที่อัยการไม่อาจเป็นหลักประกันที่เพียงพอในการอำนวยความสะดวกและ
โดยที่อัยไม่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนหรือไม่มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญานั้นเอง ในทางความ
เป็นจริงอัยการจึงอาจนำบุคคลขึ้นสู่การพิจารณาของศาล โดยปฏิเสธความรับผิดชอบในการดำเนินคดี
ได้ เพราะอัยการทำงานตามตัวอักษรหรือตามสำนวนการสอบสวนเท่านั้น แต่ในทางทฤษฎีแล้ว
อัยการจะปฏิเสธความรับผิดชอบในการดำเนินคดีของตนไม่ได้โดยเด็ดขาด เพราะอัยการต้อง
รับผิดชอบในการสอบสวน⁴⁶ ซึ่งจากบทบาทของอัยการที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีอาญา
นี้เองทำให้องค์กรอัยการละเลยต่อบทบาทในเรื่องของการตรวจสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ
ตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนซึ่งการตรวจสอบดังกล่าวไม่ใช่แต่เพียง
เป็นการตรวจสอบการทำงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาเท่านั้นแต่การตรวจสอบ
ดังกล่าวยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับองค์กรอื่น ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้

ตามระบบการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน พนักงานอัยการเป็นองค์กร “ชั้นไต่ตรองคดี”
สำหรับผู้ต้องหาและรัฐ กล่าวคือ เป็นผู้ดูแลการบังคับใช้กฎหมาย และเป็นผู้อำนวยความสะดวก
แก่ผู้ต้องหา ทั้งนี้เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐ
ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและในขณะเดียวกันก็เป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ
ของบุคคลด้วย⁴⁷

เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด พ.ศ. 2550 มิได้บัญญัติเรื่องอำนาจ
การสอบสวนไว้โดยเฉพาะจึงต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้
บังคับ⁴⁸

3.2.1 อำนาจสอบสวนคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การสอบสวนเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งในคดีอาญา เพื่อให้ศาลมีคำวินิจฉัยได้
ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ตามหลักที่ว่าต้องพิสูจน์ความผิดให้สิ้นสงสัย หากยังไม่สามารถ
พิสูจน์ความผิดได้ชัดก็จะไม่มีการลงโทษผู้กระทำผิด ซึ่งการสอบสวนเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์
ความผิดในคดีอาญา โดยการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ก่อนที่จะสรุปให้พนักงานอัยการ

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 143.

⁴⁵ คณิต ฌ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 99.

⁴⁶ คณิต ฌ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 99-100.

⁴⁷ อัยการนิเทศ เล่มที่ 57 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2538. น. 165.

⁴⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด พ.ศ. 2550, มาตรา 3.

พิจารณาฟ้องคดีอาญาตามลำดับต่อไป การสอบสวนจึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่ต้องศึกษาพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ

ความหมายของการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ได้ให้คำนิยามของคำว่า “การสอบสวน” ว่าหมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ” ซึ่งการสอบสวนเป็นวิธีการหนึ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากการสืบสวน ข้อเท็จจริง หรือแม้แต่พยานหลักฐาน เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ มารวบรวมเป็นความเห็นในทางคดีให้พนักงานอัยการพิจารณา ก่อนตั้งฟ้องคดีต่อศาล หรือสั่งเป็นประการอื่นๆ เช่น สอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งไม่ฟ้องคดีต่อไป โดยหน้าที่ในการสอบสวนเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น การสอบสวนผู้ต้องหาจำเป็นต้องกระทำในกรณีที่ฟ้อง ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่ายและแม้ในชั้นพนักงานอัยการก็เช่นกัน ในกรณีที่ผู้ต้องหายังไม่เคยให้การไว้เลยเมื่อจับผู้ต้องหาได้ก็จะต้องมีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ก่อนที่พนักงานอัยการจะสั่งหรือ ดำเนินการต่อไป กล่าวคือ ความสำคัญหรือหัวใจของบทบัญญัติมาตรา 120 คือ การสอบสวนผู้ต้องหา⁴⁹

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการสอบสวนจึงหมายถึงความถึง การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ ซึ่งเกี่ยวกับความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด อีกทั้งยังหมายรวมถึงการดำเนินการอย่างอื่นนอกเหนือไปจากการรวบรวมพยานหลักฐานนั้น คือ การใช้มาตรการบังคับ เช่น การเรียก การจับกุม การค้น การควบคุม การขัง และการนำตัว เป็นต้น⁵⁰ และเนื่องจากการสอบสวนเป็นการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อนำข้อเท็จจริงมาประยุกต์ พิสูจน์ความผิด ก่อนที่จะให้พนักงานอัยการพิจารณาส่งฟ้องศาลเป็นผู้พิจารณาลงโทษตามกฎหมายต่อไป ซึ่งการสอบสวนโดยทั่วไปนี้มีหลักในการสอบสวนอยู่ 2 กรณี ได้แก่⁵¹

1. หลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย (Legality Principle) คือ หลักที่บังคับให้เจ้าพนักงานของรัฐทำหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง ต้องดำเนินการสอบสวนคดีซึ่งทราบว่ามีกระทำความผิด

⁴⁹ คณิต ฌ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 454.

⁵⁰ คณิต ฌ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 271.

⁵¹ การสอบสวน. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2557, จาก www.law.cmu.ac.th/law2011/journal/39255.ppt

เกิดขึ้นทุกคดีแม้ว่าจะไม่มีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษก็ตาม และเมื่อได้ดำเนินการสอบสวนจนปรากฏหลักฐานในการสอบสวนว่า คดีมีหลักฐานน่าเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด เจ้าพนักงานต้องฟ้องคดีผู้นั้นต่อศาล และดำเนินคดีจนกว่าจะถึงที่สุดโดยไม่สามารถถอนฟ้องได้

2. หลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) คือ หลักที่เปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้ดุลพินิจที่จะไม่ดำเนินการสอบสวนหรือไม่ฟ้องร้องคดีบางเรื่อง แม้ว่าจะได้รับคำร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือได้ดำเนินการสอบสวนมาแล้ว ปรากฏหลักฐานน่าเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งนี้โดยมีเหตุผลที่ไม่ดำเนินคดี เพราะไม่เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยคำนึงถึงเพศ อายุ สภาพการกระทำความผิด หรือสภาพของผู้กระทำความผิด เป็นต้น

ทั้งนี้การสอบสวนตามหลักการดังกล่าว เป็นหลักทั่วไปในการพิจารณาข้อมูล เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งบางครั้งการพิจารณาโดยอ้างอิงตามตัวบทกฎหมายอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ต้องอาศัยหลักจริยธรรม หรือมนุษยธรรมมาประกอบด้วย อย่างไรก็ตามไม่ว่าการสอบสวนจะอาศัยหลักการใด แต่การสอบสวนถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในคดีอาญา ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ที่กำหนดห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน ซึ่งหมายความว่า การสอบสวนเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของพนักงานสอบสวนในการฟ้องคดีอาญา กล่าวคือการสอบสวนมิได้เป็นตัวชี้วัดว่าพนักงานอัยการจะมีอำนาจฟ้องคดีหรือไม่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังส่งผลรวมถึงการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายใดๆ ต่อไปด้วย โดยการสอบสวนนั้นต้องเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย และการสอบสวนนั้นต้องไม่มีข้อผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่งในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ เช่น เจ้าพนักงานผู้สอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนตามที่กฎหมายกำหนดไว้, เจ้าพนักงานผู้สอบสวนไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายระบุไว้อย่างถูกต้อง เป็นต้นหากเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว พนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจยื่นฟ้องคดีอาญานั้นต่อศาลได้ หรือหากฟ้องคดีอาญาที่สอบสวน โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไป ศาลก็มีหน้าที่ต้องพิพากษายกฟ้องอยู่ดี

เมื่อการสอบสวนเป็นขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่งแล้ว การสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายจะสามารถทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง ซึ่งการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายตามแนวคำพิพากษากฎีกานั้นพอจะสรุปเงื่อนไขของการสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมาย และทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องได้ ต้องมีหลักเกณฑ์ทั้ง 5 องค์ประกอบ หากขาดหลักเกณฑ์ใดหลักเกณฑ์หนึ่ง ศาลจะพิจารณาว่าเป็นการสอบสวนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายทันที ซึ่งหลักเกณฑ์ทั้ง 5 องค์ประกอบมีดังต่อไปนี้⁵²

⁵² ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2 (มาตรา 2-157) (พิมพ์ครั้งที่ 4). น. 104-105.

1. ต้องเป็นการสอบสวนโดยเจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจและหน้าที่สอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6)
2. ต้องเป็นการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่มีเขตอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18, 19 และ 20
3. ต้องสรุปสำนวนและทำความเข้าใจควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ส่งไปยังพนักงานอัยการ โดยพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 และ 141
4. คดีความผิดต่อส่วนตัว ต้องมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง
5. ต้องมีการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134

เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญาต้องกระทำโดยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ การสอบสวนคดีจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย เนื่องจากพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมข้อมูลหลายๆ อย่าง เพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหา การสอบสวนที่ถูกต้องจึงต้องเป็นการสอบสวนเกี่ยวกับความผิดที่ได้กล่าวหาไว้ ตามที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 123 โดยการบันทึกปากคำผู้เสียหาย, พยาน หรือผู้ต้องหาในคดีความผิดต่อส่วนตัว และรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่ทำได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131-134 ก่อนที่จะพิจารณาหลักฐาน และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ไม่ว่าจะโดยวิธีออกหมายเรียก หรือหมายจับ หรือจับกุมตัว⁵³

ทั้งนี้ การสอบสวนที่ต่อกระทำโดยพนักงานสอบสวนนั้น กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ที่ต้องกระทำตามที่กฎหมายกำหนดหลายๆ กรณี ได้แก่⁵⁴

1. หน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริง โดยการออกหมายเรียก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 133 โดยการให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมายเพื่อถามปากคำบุคคลนั้น
2. หน้าที่รวบรวมพยานหลักฐาน เช่น ออกหมายเรียกบุคคลที่ครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน ให้ส่งของให้แก่พนักงานสอบสวนได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

⁵³ เอกสารประกอบรายวิชา LW 443(48) การสืบสวนและการสอบสวน (criminal process) มหาวิทยาลัยรามคำแหง. น. 9-11.

⁵⁴ การสอบสวน. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2557, จาก www.law.cmu.ac.th/law2011/journal/39255.ppt

ความอาญา มาตรา 132 (3) และมีอำนาจยึดสิ่งของนั้นจนกว่าการดำเนินคดีจะถึงที่สุดตามมาตรา 132(4) หรือคืนให้ได้มาซึ่งหลักฐานสิ่งของที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ เอกสารให้ได้มาซึ่งหลักฐาน เช่น ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือสิ่งของใดๆ ที่เกี่ยวกับคดี ที่ทำให้คดีมีน้ำหนักเพิ่มมากขึ้นได้

3. หน้าที่ยับผู้กระทำความผิด โดยมีหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 หรือไม่มีหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78

4. หน้าที่ยับบุคคลที่มีหมายจับหรือไม่มีหมายจับ หรือคืนเพื่อพบตัว

5. หน้าที่ยควบคุมผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหา

6. หน้าที่ยัดให้ผู้เสียหายทำคำร้องทุกข์ตามระเบียบ

7. มีอำนาจปล่อยชั่วคราวผู้ถูกจับ หรือผู้มีหมายให้จับ หรือผู้ต้องหาที่ถูกแจ้งข้อหา

8. หน้าที่ยถามปากคำผู้เสียหาย หรือพยานบุคคล

9. หน้าที่ยัดให้มีการชี้ตัว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133

วรรคห้า

10. หน้าที่ยสอบสวนผู้ต้องหา โดยต้องมีการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหา และแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 โดยต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าได้ทำความผิดนั้นจริงและต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแสดงข้อเท็จจริง และแก้ข้อกล่าวหาได้รวมทั้งต้องแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาตามที่กฎหมายกำหนด เช่น สิทธิในการที่จะมีทนายความ เป็นต้น ให้ทราบด้วย

โดยการสืบสวนคดีในประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปัจจุบันนั้น กำหนดให้ผู้มีอำนาจสอบสวนคือ “พนักงานสอบสวน” โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) กำหนดให้ “พนักงานสอบสวน” หมายความว่าเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

ซึ่งตามกฎหมายปัจจุบันกล่าวได้ว่าพนักงานสอบสวนมี 2 ประเภท⁵⁵ คือ

1. พนักงานสอบสวนทั่วไป

2. พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

โดยพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งหมด และมีหน้าที่หลักในการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการต่างๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้เพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินคดีในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาจากการร้องทุกข์

⁵⁵ คณิต ฒ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 110.

หรือคำกล่าวโทษ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ ก่อนส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณาก่อนส่งฟ้องคดีต่อไปโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดผู้ที่เป็นพนักงานสอบสวนไว้ในมาตรา 18 19 และ 21 ดังนี้

มาตรา 18 บัญญัติว่า “ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงาน ฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในมาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดีเว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้น หรือผู้รักษาการแทน”

มาตรา 19 “ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
- (2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
- (3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่างๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป

(4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่างๆ กัน

(5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง

(6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้

ในกรณีข้างต้นพนักงานสอบสวนต่อไปนี้เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

(ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจ

(ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อนอยู่ในเขตอำนาจ”

มาตรา 20 “ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไทยให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้น ให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนก็ได้

ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือให้ทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนบรรดาอำนาจและหน้าที่ประการอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ในกรณีที่พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐาน

ในกรณีจำเป็น พนักงานสอบสวนต่อไปนี้มีอำนาจสอบสวนในระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน

(1) พนักงานสอบสวนซึ่งผู้ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ

(2) พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่นหรือบุคคลที่ได้รับการความเสียหายได้ร้องฟ้องให้ทำโทษผู้ต้องหา”

ผู้ที่เป็นพนักงานสอบสวนตามที่กฎหมายกำหนดคือข้าราชการตำรวจชั้นผู้ใหญ่ มียศร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่าขึ้นไป ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนในพื้นที่อื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร คือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ (ข้าราชการตำรวจมียศร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป ข้าราชการอื่นระดับ 3 ขึ้นไป) ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาให้ทำการสอบสวนคดีอาญา ภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตน เมื่อความผิดเกิด อ่าง หรือเชื่อว่าเกิดในเขตพื้นที่รับผิดชอบ หรือกรณีความผิดเกิดหลายท้องที่เกี่ยวพันกันหรือกรณีไม่แน่ชัดว่าเกิดในท้องที่ใดหลายท้องที่ ตามที่กล่าวมาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18, 19 และ 21 ดังนี้

กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ความผิดอาญาเกิด อ้าง หรือเชื่อว่าเกิดในเขตอำนาจการสอบสวนของตน หรือกรณีผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับในเขตอำนาจ การสอบสวนของตน

กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 ความผิดเกิดหลายท้องที่ ก็เป็นการไม่แน่ว่าเกิดท้องที่ใดระหว่างหลายท้องที่ ส่วนหนึ่งกระทำท้องที่หนึ่งอีกส่วนหนึ่งอีก ท้องที่หนึ่ง เป็นความผิดต่อเนื่อง ความผิดหลายกรรมกระทำลงในท้องที่ต่าง ๆ กัน หรือเกิดขณะ ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกำลังเดินทาง พนักงานสอบสวนท้องที่ที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้

3.2.2 อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในคดีอาญาเสพติด

เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น หากพนักงานสอบสวนไม่ทำการสอบสวน พนักงานอัยการไม่มี อำนาจสั่งให้สอบสวนและพนักงานอัยการจะสอบสวนเองไม่ได้ ต้องมีการสอบสวนโดยชอบ เสียก่อนพนักงานอัยการจึงจะมีอำนาจฟ้องคดีได้ เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนส่ง สำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ สำนวนการสอบสวนจะตกอยู่ในอำนาจของพนักงาน อัยการในการพิจารณาสั่งคดี ดังนั้น อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเมื่อได้รับสำนวนการ สอบสวนมีดังนี้

1. กลับกรองสำนวนการสอบสวนและพิจารณาพยานหลักฐาน

หากพนักงานอัยการเห็นว่าสำนวนการสอบสวนยังบกพร่อง อัยการจะต้องดำเนินการ ให้ได้พยานหลักฐานให้มีความแน่ชัด และในกรณีที่ผู้ต้องหาได้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์ อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษอันนำไปสู่การขยายผล การปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ เช่น การจับกุมยาเสพติดเป็นไป ตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นอย่างไรหรือไม่ ซึ่งถ้าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอ ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนหรือรวบรวมข้อเท็จจริงและ พยานหลักฐานเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่าผู้กระทำความผิดได้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษอันนำไปสู่การ ขยายผลการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจผู้จับกุมหรือพนักงานสอบสวนอย่างไรหรือไม่⁵⁶ จะเห็นได้ว่าอำนาจในการให้ได้มาซึ่ง พยานหลักฐานเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน ดังนั้นพนักงานอัยการจึงต้องดำเนินการผ่าน

⁵⁶ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยแนวทางการประสานงานคดียา เสพติด พ.ศ. 2553 ข้อ 25.

พนักงานสอบสวน 2 วิธีคือการสั่งให้สอบเพิ่มเติมและการสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสอง (ก)⁵⁷

2. การพิจารณาสั่งคดี

เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้วอำนาจในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนย่อมหมดลงทันที พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งคดีดังนี้

(1) คดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดและพนักงานสอบสวนงดการสอบสวน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ากรณีที่พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนหรือเห็นควรให้งดการสอบสวนนั้นชอบแล้ว โดยเห็นว่าพนักงานสอบสวนสอบสวนจนสิ้นกระเสาะความแล้วแม้สอบสวนไปก็ไม่อาจทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการจะสั่งให้งดการสอบสวน แต่หากพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วย โดยเห็นว่าพนักงานสอบสวนยังสอบสวนมาไม่สิ้นกระเสาะความ หากทำการสอบสวนต่อไปก็มีทางจะทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการจะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำอย่างไร ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 (1)

(2) คดีที่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด

1. กรณีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือยังจับตัวไม่ได้ ไม่ว่าพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนแล้วจะดำเนินการดังนี้

ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ก็ให้ยุติการสอบสวนโดยสั่งไม่ฟ้องและแจ้งคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทราบ

แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรให้สอบสวนต่อไป รวมถึงกรณีสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม ก็สั่งให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องก็สั่งให้จัดการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งผู้ร้ายข้ามแดนมา ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141

2. กรณีรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143

ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นควรให้สั่งไม่ฟ้องและพนักงานอัยการเห็นชอบให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยให้สั่งฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหาเพื่อฟ้อง

⁵⁷ กัลยารัตน์ เอี่ยมอาจหาญ. (2551). การถอนฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์.

1. ปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการดำเนินคดี

การสอบสวนเป็นขั้นตอนสำคัญในการกำหนดข้อหา การวางรูปคดีและการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาซึ่งต้องใช้ความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นอย่างมาก การที่กฎหมายแยกอำนาจการสอบสวนและอำนาจการฟ้องร้องออกจากกันส่งผลให้พนักงานอัยการซึ่งโดยวิชาชีพแล้วเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลและเป็นนำเสนอข้อเท็จจริงในศาลว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ไม่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อหา วางรูปคดี หรือความเห็นเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่ต้นในชั้นเริ่มคดี เมื่อไม่สามารถทราบข้อเท็จจริงได้อย่างถ่องแท้ จึงอาจเกิดความผิดพลาดในการสั่งคดีได้ รวมถึงเมื่อคดีอยู่ในชั้นพิจารณาจะก่อให้เกิดปัญหาในการนำสืบส่งผลให้ศาลยกฟ้องได้

2. ปัญหาเรื่องความล่าช้าและซ้ำซ้อนในการดำเนินคดี

เนื่องจากการสอบสวนและการฟ้องคดีเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการวางรูปคดีและการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาว่าจะดำเนินการกับผู้ต้องหาต่อไปหรือไม่ การรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริง โดยพนักงานอัยการต้องรับภาระการพิสูจน์ซึ่งจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานมาสืบแสดงต่อศาลให้เห็นความผิดของจำเลย การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดียาเสพติดจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะต้องถูกต้อง สมบูรณ์ มีเหตุผลและเชื่อถือได้ แต่ในคดียาเสพติดพนักงานอัยการไม่ใช่ผู้ทำการสอบสวนโดยตรง เพียงแต่พิจารณาจากเอกสารและสำนวนของพนักงานสอบสวน ทำให้ไม่ทราบพฤติการณ์และรายละเอียดแห่งคดีที่แท้จริง ซึ่งมีผลต่อการวางรูปคดี การกำหนดข้อหา ซึ่งการตั้งข้อหาและทำความเข้าใจทางกฎหมายซึ่งโดยวิชาชีพแล้ว พนักงานอัยการเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมากกว่าพนักงานสอบสวน ซึ่งในปัจจุบันพบว่า การตั้งข้อหาและทำความเข้าใจทางกฎหมายของพนักงานสอบสวน ยังมีความผิดพลาดอีกทั้งเป็นงานที่ซ้ำซ้อนกับงานของพนักงานอัยการ จึงมีหลายคดีที่ศาลยกฟ้องโดยไม่เชื่อถือพยานหลักฐานของโจทก์หรือเห็นว่าพยานหลักฐานของโจทก์ยังมีพิรุธน่าสงสัย ไม่อาจรับฟังได้ จึงพิพากษายกฟ้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นคุณแก่จำเลย

3. ปัญหาเรื่องรูปคดีที่อาจถูกบิดเบือนจากความจริง

การที่พนักงานอัยการไม่อาจเข้าร่วมการสอบสวนคดีตั้งแต่แรก เมื่อได้รับสำนวนจากพนักงานสอบสวนทำให้พนักงานอัยการต้องพิจารณาสำนวนที่ผ่านการกลั่นกรองจากพนักงานสอบสวนผู้ทำสำนวนเท่านั้น อาจเป็นโอกาสให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบบิดเบือนรูปคดีได้ และการพิจารณาในชั้นของพนักงานอัยการและชั้นศาลจะถูกจำกัดอยู่ในกรอบของพยานหลักฐานตามที่พนักงานสอบสวนวางไว้เท่านั้น และแม้พนักงานอัยการจะมีอำนาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหในส่วนนี้ได้ อีกทั้งอัยการซึ่งเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญมีความเป็นอิสระ

สามารถใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสั่งคดีได้โดยปราศจากการแทรกแซงซึ่งต่างจากองค์กรของตำรวจที่ทำหน้าที่สอบสวนเป็นองค์กรฝ่ายบริหาร ซึ่งมีสายการบังคับบัญชาและมีการควบคุมภายในโดยผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นซึ่งอาจถูกแทรกแซงจากอิทธิพลในด้านต่างๆ หรือมีการใช้อำนาจโดยมิชอบ

4. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาชญากรรม

การที่พนักงานอัยการเข้าร่วมการสอบสวนได้ตั้งแต่เริ่มคดีทำให้สามารถใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่มีพยานหลักฐานได้อย่างรวดเร็วทำให้ผู้บริสุทธิ์ไม่ต้องได้รับความเดือดร้อนจากระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้การที่พนักงานอัยการมีสิทธิตรวจสอบการสอบสวนของพนักงานสอบสวนได้มากขึ้น ย่อมเป็นหลักประกันว่าบุคคลใดๆ จะไม่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยคดีอาญาโดยไม่สมควรอีกด้วย

บทที่ 4

วิเคราะห์บทบาทของพนักงานอัยการในคดีอาญาเสพติด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ผ่านมาเกี่ยวกับการสอบสวนและการดำเนินคดีในหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยที่มีลักษณะแตกต่างกันไปหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละแบบก็มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไปรวมทั้งวิธีการสืบสวนสอบสวนคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป ถึงแม้แต่ละประเทศจะมีระบบการสอบสวนคดีอาญาเสพติดที่ใกล้เคียงไม่แตกต่างกันมาก แต่หน่วยงานในการบริหารจัดการและกฎหมายที่บังคับใช้ในแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกันไปตามแต่กฎหมายที่บัญญัติไว้ในประเทศนั้นๆ การสอบสวนซึ่งถือเป็นต้นธารในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดแก่ประชาชนกลับไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนมากเท่าที่ควร เนื่องจากความคลาดเคลื่อนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่เกิดขึ้นในหลายคดี การใช้มาตรการบังคับที่ไม่เหมาะสมหรือมากเกินไปกว่าขอบเขตของกฎหมาย การถูกแทรกแซงจากอิทธิพลในด้านต่างๆ เช่น อิทธิพลทางการเงินและอิทธิพลทางการเมือง อีกทั้งปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่มีการกระทำความผิดที่ซับซ้อนและมีความรุนแรงมากขึ้น จึงทำให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีเกิดความบกพร่องและกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพื่อเป็นหลักประกันถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐนี้ด้วย และจากการศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการในต่างประเทศแล้วจะเห็นได้ว่า พนักงานอัยการจะมีบทบาทอย่างมากในการตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดีอาญา ร่วมกับองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งในบทนี้ผู้เขียนจะทำการศึกษาถึงปัญหาต่างๆ รวมตลอดทั้งวิเคราะห์ข้อกฎหมายและบทบาทของพนักงานอัยการไทยในคดีอาญาเสพติดโดยเปรียบเทียบกับบทบาทของพนักงานอัยการในต่างประเทศ

4.1 บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญาเสพติด

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าการสอบสวนเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งในคดีอาญา เพื่อให้ศาลมีคำวินิจฉัยได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ตามหลักในการค้นหาความจริงที่ว่าต้องพิสูจน์ความผิดให้สิ้นสงสัย หากยังไม่สามารถพิสูจน์ความผิดได้ชัดก็จะไม่มีการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งการสอบสวนเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ความผิดในคดีอาญา และพนักงานสอบสวนเป็น

สืบสวน การข่าว ความเป็นมาและพฤติการณ์ของการกระทำผิด ขาดการรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ในการกระทำความผิดครั้งก่อนๆ เพราะการสืบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐาน เป็นเรื่องสำคัญก่อนที่จะมีการจับกุม

3. พนักงานสอบสวนในท้องที่เกิดเหตุที่มีอยู่ในปัจจุบันทำคดีหลายประเภท อาจทำให้ไม่มีความเชี่ยวชาญ ขาดทักษะในการทำคดีอาชญากรรม ขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายอาชญากรรม ขาดความรอบคอบรัดกุมในการสอบสวนและมักไม่ให้ความสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยจะทำเพียงเพื่อให้พอพ้องเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพหรือในคดีที่มีการตั้งข้อหาสมคบ พนักงานสอบสวนมักไม่พยายามหาพยานหลักฐานอื่น เช่น พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ พยานแวดล้อมอื่นมาพิสูจน์ สนับสนุนหรือยืนยันการกระทำความผิดของผู้ต้องหา มักใช้แต่พยานบุคคลหรือประจักษ์พยาน ซึ่งก็คือชุดจับ อาจทำให้พยานหลักฐานนั้นมีน้ำหนักน้อย ไม่เพียงพอหากผู้ต้องหาไม่ประณัดข้อต่อสู้ การใช้มาตรการต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์และค้นหาความจริงในคดีอาชญากรรม มักไม่ถูกนำมาใช้ เช่น การดักฟัง การครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม รวมถึงมาตรการอำพราง ซึ่งแม้จะใช้แต่ก็ไม่ได้มีการขออนุญาตตามขั้นตอนของกฎหมายอย่างถูกต้อง และในคดีอาชญากรรมนั้นในบางคดีต้องมีการแยกสำนวนออกเป็นหลายสำนวน เช่น สำนวนคดีอาญา สำนวนคดีทรัพย์สิน สำนวนคดีบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป ที่มักมีสำนวนเดียวจึงอาจทำให้พนักงานสอบสวนมีเวลาไม่มากพอในการทำสำนวน

4. ในปัจจุบันแม้จะมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2537 และระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยแนวทางการประสานงานคดีอาชญากรรม พ.ศ. 2553 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการประสานงานในคดีอาชญากรรมที่มีความสำคัญหรือมีความยุ่งยากซับซ้อน โดยมีลักษณะการดำเนินงานเป็นเครือข่ายหรือเป็นขบวนการหรือเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ แต่ในทางปฏิบัติแล้วพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ยังขาดการประสานงานในคดี เช่น พนักงานสอบสวนไม่ได้มีการปรึกษารื้อกับพนักงานอัยการตั้งแต่ต้นหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่ได้เข้าร่วมฟังการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งอาจทำให้การวางรูปคดีและการรวบรวมพยานหลักฐานในคดีนั้นขาดความรอบคอบแน่นอนหนาซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อน้ำหนักของพยานหลักฐานและการรับฟังของศาล

5. อาจมีความหวาดระแวงเคลือบแคลงสงสัยและการตั้งข้อครหาเกิดขึ้นในกรณีที่พนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนมีความเห็นไม่ตรงกัน โดยพนักงานอัยการเห็นควรให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่มีความจำเป็นเนื่องจากได้สอบสวนครบถ้วนทุกประเด็นแล้ว

ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน โดยการรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือการดำเนินการอย่างอื่นที่นอกเหนือไปจากการรวบรวมพยานหลักฐานนั้น คือ การใช้มาตรการบังคับ ก่อนที่จะสรุปให้พนักงานอัยการพิจารณาฟ้องคดีอาญา เพราะในประเทศไทยมีการแบ่งแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน ซึ่งเป็นการแบ่งแยกความรับผิดชอบค่อนข้างชัดเจน โดยผู้ที่ทำการสอบสวนคือ พนักงานสอบสวนซึ่งดำเนินการสอบสวนคดีได้โดยอิสระและผู้ที่ทำการพิจารณาว่าจะฟ้องคดีต่อศาลหรือไม่ นั่นคือ พนักงานอัยการ และเมื่อการสอบสวนเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว ตั้งแต่เริ่มดำเนินการสอบสวนและการใช้มาตรการบังคับต่างๆ จนสรุปสำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้น พนักงานอัยการจะเข้าไปดำเนินการใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้สรุปสำนวนการสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการแล้วเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์¹ ทำให้ทราบว่า การสอบสวนในคดีอาญาเสพติดปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคที่สำคัญซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ทักษะหรือมุมมองในการทำคดีอาญาเสพติดระหว่างบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรใน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งยังมีความเห็นที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในส่วนของ การรวบรวมพยานหลักฐานและในการตัดสินใจ เช่น ในคดีอาญาเสพติดที่มีการตั้งข้อหาสมคบในส่วนภูมิภาคยัง ยึดถือว่า ยาเสพติดของกลางเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญในคดี ซึ่งหากในคดีใดไม่สามารถยึดยาเสพ ติดของกลางมาได้ การส่งฟ้องคดีและการตัดสินใจคดี มักมีโอกาที่พนักงานอัยการหรือศาล จะส่งไม่ฟ้องหรือตัดสินยกฟ้อง แตกต่างกับส่วนกลางที่พนักงานอัยการหรือศาล ที่จะพิจารณาถึง พยานหลักฐานอื่นประกอบด้วยแม้ในคดีนั้นจะไม่สามารถยึดยาเสพติดของกลางมาได้ ส่งผลให้ใน ปัจจุบันกลุ่มผู้ต้องหาจึงพยายามตัดสินใจไม่ให้มีการส่งคดีมาให้ส่วนกลางดำเนินคดี และทำให้คดี ยาเสพติดขาดความเป็นเอกภาพ

2. คดีอาญาเสพติดเป็นอาชญากรรมที่มีการวางแผนและคบคิดดำเนินการมาล่วงหน้า แต่การสอบสวนปัจจุบันอยู่บนพื้นฐานของการจับกุม พนักงานสอบสวน มักจะขาดข้อมูลในชั้น

¹ นายชาญชัย โชติเวทธารัง รองอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีอาญาเสพติด สำนักงานอัยการสูงสุด นายธนพล จุฑะเดมิย์ อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญาเสพติด 9 สำนักงานอัยการสูงสุด พันตำรวจเอก ณรงค์ ยิ้มเจริญ รองผู้บังคับการกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 1 กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยา เสพติด พันตำรวจโท ชะริณวิทย์ วันทองพลศิริ พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ กองบังคับการตำรวจ ปราบปรามยาเสพติด 1 กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด นายวินัย มณฑาพงษ์ ที่ปรึกษาด้านการ ปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด นายกอบกุล จันทวโร กรรมการ วิชาบัญญัติคดีตามปัญหาอาญาเสพติดของวุฒิสภาและอนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายยาเสพติด

การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของไทยนั้นเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในระบบกล่าวหา มีองค์การที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การเริ่มต้นของคดีอาญาได้แก่ องค์การตำรวจและองค์การอัยการซึ่งก่อนใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น อัยการเคยมีอำนาจสอบสวนฟ้องร้องตามระบบอัยการสากล เช่นเดียวกับในประเทศต่างๆ กล่าวคือ งานอัยการในขณะเริ่มแรกนั้นได้เป็นไปตามระบบอัยการที่สมบูรณ์ คือมีอำนาจและหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและบังคับคดี² แต่เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 2 (5) ว่า “อัยการ” หมายความว่าเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้ จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้นั้น ตามคำจำกัดความดังกล่าวจึงประสงค์ให้อัยการมีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเท่านั้น ไม่มีหน้าที่สอบสวนคดีอาญาด้วย และในมาตรา 2 (6) บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวน” หมายความว่าเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ และหน้าที่ทำการสอบสวน ตามกฎหมายนี้ได้แก่ เจ้าพนักงานสองฝ่ายคือ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายหนึ่งและเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ปลัดอำเภอ นายอำเภอ ปลัดจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด อธิบดีกรมการปกครอง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการโอนอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญา ไปมาระหว่างฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจหลายครั้งด้วยกัน และในปัจจุบันอำนาจการสอบสวนคงอยู่กับฝ่ายตำรวจยกเว้นคดีอาญาบางประเภทที่ยังกำหนดให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองเป็นพนักงานสอบสวน ซึ่งในเรื่องของการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 120 บัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาโดยมิได้มีการสอบสวนก่อน ในปัจจุบันพนักงานอัยการได้เข้ามามีบทบาทในส่วนของ การตรวจสอบถ่วงดุลได้อยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140, 142, 143 และ 144 ที่บัญญัติให้พนักงานอัยการทำหน้าที่ถ่วงดุลและคานอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เช่น มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ หากเห็นว่าการสอบสวนยังไม่สมบูรณ์หรือขัดแย้ง หรือมีอำนาจเหนือพนักงานสอบสวนในการสั่งให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับ สั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา หรือในคดีฆาตกรรมโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ (วิสามัญฆาตกรรม) หรือตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน เมื่อได้มีการชันสูตรพลิกศพแล้วให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการชันสูตรพลิกศพให้พนักงานอัยการ เพื่อให้อัยการทำคำร้องต่อศาลชั้นต้นแห่งท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ให้ศาลทำการไต่สวนและทำคำสั่งแสดงว่าผู้ตายคือใคร ตายที่ไหน เมื่อใดเหตุและพฤติการณ์การตาย รวมทั้งในคดีพิเศษ ซึ่งเป็นความผิดคดีอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำ

² โกเมน ภัทรภิรมย์, ข เล่มเดิม, น. 486.

ความคิดข้ามชาติและความคิดที่เป็นองค์กรอาชญากรรมและคดีความผิดอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือคดีพิเศษที่ กคพ. มีมติให้พนักงานอัยการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

ซึ่งในคดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดขององค์กรอาชญากรรมยาเสพติดในปัจจุบัน นั้น มีรูปแบบและวิธีการดำเนินการที่ซับซ้อน ตัวนายทุนหรือผู้บงการ โดยส่วนใหญ่จะมีการกระทำที่เกี่ยวข้องเพียงการวางแผน การสั่งการ หรือมอบหมายให้บุคคลอื่นดำเนินการตามแผนที่ตนวางไว้ โดยจะไม่เข้ามาใกล้กับตัวยาเสพติดเลย โดยจะมีการตัดตอน (cutout) การสั่งการ การมอบหมายบุคคลในองค์กรรับผิดชอบในแต่ละช่วงหรือในแต่ละขั้นตอนในการกระทำความผิด โดยบุคคลที่อยู่ใกล้กับตัวยาเสพติดที่สุด โดยส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลในระดับล่างขององค์กร เช่น ผู้ขนส่งลำเลียง หรือผู้ดูแลสถานที่เก็บยาเสพติดซึ่งแทบจะไม่มีทางรู้ว่าใครเป็นนายทุน ผู้บงการหรือเจ้าของยาเสพติดที่แท้จริง ทำให้การค้นหาความจริงในคดีและการแสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิดของฝ่ายเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างยากลำบาก และแม้ว่าการดำเนินการในคดียาเสพติดนั้น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะได้กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการค้นหาความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานไว้หลายประการแล้ว เช่น การจับ การค้น ควบคุมตัว การดักฟัง การใช้มาตรการอำพรางหรือมาตรการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม แต่ในเรื่องของการสอบสวนซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิด กฎหมายกลับมิได้บัญญัติเรื่องอำนาจการสอบสวนไว้โดยเฉพาะจึงต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาบังคับใช้ ซึ่งทำให้ในคดียาเสพติดผู้ที่มีอำนาจสอบสวนคือ พนักงานสอบสวน แต่เพียงผู้เดียว โดยพนักงานอัยการไม่มีอำนาจในการสอบสวน ซึ่งเป็นการดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการของกระบวนการยุติธรรมตามปกติเหมือนเช่นคดีอาญาทั่วไป ทำให้ในปัจจุบันมีปัญหาที่เกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คำสั่ง การกระทำอื่นใดโดยไม่มีอำนาจหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้นหรือไม่สุจริต หรือแม้แต่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมหรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบหรือเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็น โดยเป็นการสร้างภาระให้แก่ประชาชนเกินควร ซึ่งการที่พนักงานอัยการไม่อาจเข้าร่วมการสอบสวนคดีตั้งแต่แรก เมื่อได้รับสำนวนจากพนักงานสอบสวนทำให้พนักงานอัยการต้องพิจารณาสำนวนที่ผ่านการกลั่นกรองจากพนักงานสอบสวนผู้ทำสำนวนเท่านั้น อาจเป็นโอกาสให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบบิดเบือนรูปคดีได้และอาจเกิดปัญหาขึ้นมากมาย เช่น ปัญหาการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในการยึดเย็บข้อหาให้กับผู้ต้องหาหรือการต่อรองการตั้งข้อหาให้กับผู้ต้องหาเพื่อหวัง

ผลประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนจากผู้ต้องหา การสร้างพยานหลักฐานเท็จหรือแม้แต่การที่พนักงานสอบสวนต้องจำยอมเพราะในคดีอาชญากรรมที่สำคัญ ผู้ต้องหาจะมีอำนาจในทางการเงินและการเมือง โดยอาจเป็นผู้มีอิทธิพลหรือรู้จักหรือมีความเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลหรือมีผู้มีอิทธิพลให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ด้วยปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนกระทบต่อการทำหน้าที่สอบสวนของพนักงานสอบสวนให้มีความเป็นภาวะวิสัย ทำให้การคุ้มครองสังคมและดำเนินคดีอาชญากรรมประสิทธิภาพและส่งผลให้การปราบปรามอาชญากรรมไม่บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์สูงสุดตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้

หากเปรียบเทียบกับ การดำเนินคดีอาญาในคดีพิเศษซึ่งเป็นความผิดคดีอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติและความผิดที่เป็นองค์กรอาชญากรรมและคดีความผิดอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวละคร ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ในปัจจุบันกฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการการสอบสวนร่วมหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็เนื่องมาจากคดีพิเศษดังกล่าวมีความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป และมีเหตุผลสนับสนุนหลายประการด้วยกัน เช่นว่าเพื่อให้กระบวนการในการสอบสวนมีความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายและระเบียบ เพื่อให้พนักงานอัยการมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงในคดี เข้าถึงรูปแบบวิธีการในการกระทำความผิดที่ค่อนข้างจะมีความซับซ้อน โดยสามารถให้คำแนะนำในการรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอแก่การพิสูจน์และสามารถสั่งคดีได้ถูกต้อง ซึ่งแสดงว่าการสอบสวนคดีพิเศษเป็นอำนาจเดียวของการสอบสวนฟ้องร้อง โดยบทบาทของพนักงานอัยการที่เข้าไปร่วมสอบสวนจึงไม่ใช่บทบาทในการเข้าไปนั่งฟังหรือเข้าไปรับรู้การดำเนินการของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเฉยๆ แต่พนักงานอัยการต้องร่วมมือในการตรวจสอบและค้นหาความจริงในคดีด้วย แต่ในคดีอาชญากรรมซึ่งมีรูปแบบวิธีการในการกระทำความผิดที่ค่อนข้างจะมีความซับซ้อนมีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติและความผิดที่เป็นองค์กรอาชญากรรมและคดีความผิดอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวละคร ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนไม่ต่างกับคดีพิเศษกลับมีเพียงพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงองค์กรเดียวที่ทำหน้าที่สอบสวน โดยไม่มีพนักงานอัยการ หรือศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตรวจสอบในการสอบสวนคดีแต่อย่างใด

ส่วนในต่างประเทศถือว่ากระบวนการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ โดยความรับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้องต้องเป็นขององค์กรเดียวคือ องค์กรอัยการ อันเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของระบบอัยการที่สมบูรณ์ โดยถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ โดยอำนาจหน้าที่ของอัยการในทางคดีอาญานั้น ถือเป็นอำนาจอิสระ เพราะในการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจของฝ่ายบริหารในการวินิจฉัยว่าคดีควรฟ้องต่อศาลหรือไม่ นั้น ศาลหรือองค์กรอื่น ไม่มีอำนาจเข้ามา

กรอบงานการใช้ดุลพินิจดังกล่าว โดยบทบาทของพนักงานอัยการตามมาตรฐานสากลนั้น อัยการยังถือเป็นองค์กรที่มีบทบาทอย่างมากในการคุ้มครองสิทธิทั้งของผู้ถูกกล่าวหา และผู้เสียหาย ทั้งมีบทบาทในการควบคุมในการสอบสวนคดีอาญา การควบคุมบังคับคดีตามคำพิพากษาลงโทษของศาล บทบาทหน้าที่ในฐานะผู้เกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ของสาธารณชนและมีหน้าที่ทำให้บุคคลทั่วไปเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นในหลักนิติธรรมและประสิทธิภาพของระบบในกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

โดยการสอบสวนในประเทศฝรั่งเศสมีตำรวจฝ่ายคดีเป็นหลักในการทำหน้าที่สอบสวนเป็นตำรวจสอบสวนและอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาสอบสวน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการสอบสวน และใช้มาตรการบังคับร่วมกับตำรวจฝ่ายคดีตั้งแต่เริ่มต้นคดี ทั้งนี้ เพื่อวัตถุประสงค์ในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำ ความผิด พนักงานอัยการของประเทศฝรั่งเศสจึงเป็นผู้ทำหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดี แต่อย่างไรก็ดีบทบาทของพนักงานอัยการก็จะอยู่ในรูปแบบการควบคุมดูแลมากกว่าที่จะดำเนินการสืบสวนสอบสวนโดยตรง แต่ในคดีที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน จะมีผู้พิพากษาสอบสวน (juge d'instruction) ซึ่งจะทำหน้าที่สอบสวน โดยมีหลักสำคัญว่า ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สอบสวนในคดีใดแล้ว จะทำการนั่งพิจารณาในคดีเดียวกันนั้นอีกไม่ได้ ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลทำการตรวจสอบตนเอง

สำหรับประเทศเยอรมันนั้น ถือว่าการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาซึ่งรวมถึงในคดีอาชญากรรม การเริ่มคดี การดำเนินคดีต่อและการวินิจฉัยสั่ง พนักงานอัยการล้วนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งสิ้นคดี โดยเจ้าพนักงานตำรวจเป็นเพียงผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น อีกทั้งในการดำเนินคดีอาญาพนักงานอัยการต้องสอบสวนไม่เฉพาะแต่ข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา หากแต่ต้องสอบสวนข้อเท็จจริงที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย รวมทั้งพฤติกรรมแวดล้อมต่างๆ ที่มีความหมายต่อการที่จะกำหนดโทษก็ชอบที่จะได้รับการสอบสวนด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าพนักงานอัยการของประเทศเยอรมันนอกจากจะมีอำนาจในการสอบสวนตลอดจนกำกับควบคุมดูแลการทำงานของตำรวจแล้ว พนักงานอัยการยังมีบทบาทในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วย โดยมาตรการบังคับทางอาญาไม่ว่าจะเป็นหมายจับหมายค้น ตามหลักสากลเป็นผู้ออก แต่ทั้งนี้การขอออกหมายดังกล่าวต้องผ่านการตรวจสอบและกลั่นกรองจากอัยการก่อนซึ่งมีความแตกต่างอย่างมากกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการไทยที่ไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาและคดีอาชญากรรมและไม่ได้ทำการกลั่นกรองการขอออกหมายอาญาต่างๆ และโดยทั่วไปแล้วในส่วนของพยานหลักฐานในคดีนั้น พนักงานอัยการไทยไม่มีอำนาจในการแสวงหาหรือรวบรวมพยานหลักฐานเองจึงต้องใช้พยานหลักฐานที่พนักงาน

สอบสวนส่งมาให้เท่านั้น ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนในประเทศไทยนั้น มักที่จะมุ่งพิสูจน์แต่ข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเป็นส่วนใหญ่

ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าคดีอาชญากรรมในปัจจุบัน โดยเฉพาะคดีอาชญากรรมร้ายสำคัญนั้น มีการดำเนินงานเป็นเครือข่ายหรือเป็นขบวนการหรือเป็นองค์กรอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดมีการ สมคบและสนับสนุนช่วยเหลือกันในการกระทำความผิด ซึ่งในบางครั้งผู้ต้องหาเป็นเจ้าหน้าที่ของ รัฐ หรือนักการเมืองหรือเป็นผู้มีอิทธิพล โดยรูปแบบและลักษณะของการกระทำความผิดนั้น มี ลักษณะและรูปแบบที่ไม่แตกต่างจากคดีพิเศษ การสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานในคดี ของพนักงานสอบสวนจึงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบากเพราะพนักงานสอบสวนต้องเผชิญต่อการ แทรกแซงแต่เพียงลำพัง ประกอบกับในคดีอาชญากรรมความรู้ความเข้าใจในตัวกฎหมายเกี่ยวกับอา ชญากรรม การวางรูปคดี การกำหนดข้อหา การทำความเข้าใจทางกฎหมาย ซึ่งตามวิชาชีพแล้วพนักงาน อัยการมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพนักงานสอบสวน แต่จากการที่พนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินคดีไม่สามารถมีส่วนร่วมการวางรูปคดี การกำหนดข้อหา หรือให้ความเห็นเกี่ยวกับ การรวบรวมพยานหลักฐานและการใช้มาตรการแสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิด เกี่ยวกับอาชญากรรม เช่น การล่อให้กระทำความผิด (Entrapment or Sting Operation) การดักฟัง (Wiretapping) การครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม (Controlled Delivery) รวมถึงมาตรการ อำพราง (Undercover) ตั้งแต่ต้นในชั้นเริ่มคดีเหมือนในคดีพิเศษ จึงอาจเกิดความผิดพลาดในการตั้ง คดีและอาจจะส่งผลกระทบต่อสำนวนในชั้นพิจารณา ทำให้ศาลยกฟ้องทั้งในชั้นต้นและชั้นอุทธรณ์ซึ่ง เป็นชั้นการพิจารณาของศาลในชั้นสุดท้ายในคดีอาชญากรรมได้ ทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความ ผิดมาลงโทษได้ และย่อมส่งผลให้การดำเนินการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญา กรรมไม่บรรลุผลและประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย อีกทั้งในเรื่องของยาเสพติดยังมี หน่วยงานหลักในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างชัดเจน เช่น สำนักงาน ป.ป.ส. กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคดีอาชญากรรม สำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่ง หน่วยงานทั้งสามเป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องมีการประสานงานและแลกเปลี่ยน ข้อมูลรวมทั้งต้องมีการทำงานอย่างบูรณาการร่วมกัน กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องควรเป็น อำนาจเดียวและให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีเข้ามามีบทบาทในการ สอบสวนคดีอาชญากรรมย่อมทำให้การดำเนินคดีอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมีความเป็นเอกภาพและ ประสิทธิภาพที่ดี รวมทั้งยังสามารถป้องกันการแทรกแซงจากอำนาจอื่นและส่งผลให้การปราบปราม ยาเสพติดบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์สูงสุดของกฎหมายได้

4.2 บทบาทของพนักงานอัยการในการตรวจสอบมาตรการบังคับในคดีอาเสพติด

การที่พนักงานอัยการไทยไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา โดยการสอบสวนคดีอาญานั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหมายความรวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการใช้มาตรการบังคับในทางอาญาต่างๆ ซึ่งมีผลเท่ากับว่าพนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานและไม่สามารถบังคับใช้มาตรการบังคับในทางอาญาต่างๆ ได้ โดยผู้มีอำนาจในการใช้มาตรการบังคับในคดีอาเสพติด คือ พนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานป.ป.ส โดยมาตรการบังคับในคดีอาเสพติดที่สำคัญและมักมีปัญหาเกิดขึ้นในทางปฏิบัติ ได้แก่ การตรวจค้นและการควบคุมตัว

จากการสัมภาษณ์³ ทำให้ทราบว่า การใช้มาตรการบังคับต่างๆ เช่น การค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดีอาเสพติด ปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เนื่องจากคดีอาเสพติดเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อสังคมมาก การดำเนินคดีอาเสพติดจึงมีกฎหมายพิเศษหรือเครื่องมือในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานอย่างมากมาย ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายหรือเครื่องมือต่างๆ นั้น ย่อมเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป ในบางครั้งเจ้าหน้าที่ซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมายมิได้ตระหนักถึงระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด และบางครั้งมีการใช้อำนาจโดยพลการ นอกเหนือขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และระเบียบที่เคร่งครัดจะช่วยให้ความคุ้มครองและให้ความเป็นธรรมแก่เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติตามหน้าที่

2. ความหลากหลายของผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติด โดยเจ้าพนักงานป.ป.ส. ซึ่งถูกแต่งตั้งจากหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมศุลกากร กรมสรรพสามิต กรมการปกครอง และเจ้าหน้าที่ทหาร เป็นต้น ขาดการคัดกรองคุณสมบัติและขาดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่จะเป็นเจ้าพนักงานซึ่งจะมีอำนาจตามกฎหมายอย่างเพียงพอ

3. ในการขอออกหมายค้นหรือหมายจับต่อศาล ในปัจจุบันเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนทำการขอออกหมายต่อศาลโดยตรง ไม่ผ่านการกลั่นกรองและตรวจสอบจากพนักงานอัยการ หรือการควบคุมตัวในคดีอาเสพติด ซึ่งในปัจจุบันยังมีการใช้อำนาจและมีระเบียบและ

³ นายชาญชัย โชติเวทธารัง รองอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีอาเสพติด สำนักงานอัยการสูงสุด นายชนพล จูจาเดมิย์ อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาเสพติด 9 สำนักงานอัยการสูงสุด พันตำรวจเอกณรงค์ ชิมเจริญ รองผู้บังคับการกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 1 กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด พันตำรวจโทอชิระวิชญ์ วันทองพูลศิริ พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ กองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 1 กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด นายวินัย มณฑาพงษ์ ที่ปรึกษาด้านการปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด นายกอบกุลจันทโรภกรมธีกรวิสามัญญคดีคามปัญญาเสพติดของวุฒิสภาและอนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายยาเสพติด

หลักเกณฑ์กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้แต่การปฏิบัติยังไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์เนื่องจากความหลากหลายของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งถูกแต่งตั้งมาจากหลายหน่วยงานและเป็นผู้ใช้อำนาจเกี่ยวกับมาตรการบังคับดังกล่าว โดยเหตุผลของการควบคุมตัวนั้นก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการสอบสวนขยายผลการจับกุม ซึ่งเป็นเรื่องของการปราบปรามเครือข่ายยาเสพติด โดยการกระทำดังกล่าวต้องกระทำด้วยความรวดเร็วและเป็นเรื่องที่ต้องทำในลักษณะปิดลับ แต่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ผู้ทำการจับกุมและเป็นผู้ใช้อำนาจอาจยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้อำนาจนี้ดีพอ เช่น อาจไม่เข้าใจว่าการควบคุมตัวไว้ไม่เกิน 3 วันนี้ก่อนส่งมอบตัวผู้ถูกจับกุมให้พนักงานสอบสวนนี้ทำเพื่ออะไร และไม่ทราบว่าต้องทำอะไรบ้าง ซึ่งการใช้มาตรการนี้เห็นได้ชัดว่าเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หากควรมีการตรวจสอบเพื่อคุ้มครองทั้งผู้ใช้อำนาจควบคุมตัวและผู้ถูกควบคุมตัว ซึ่งการตรวจสอบในปัจจุบันมีเฉพาะแต่ภายในหน่วยงานตามลำดับของการบังคับบัญชา รวมถึงการทำรายงานการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต่อเลขาธิการ ป.ป.ส. ซึ่งเป็นการตรวจสอบที่ยังไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอ อย่างไรก็ดีการให้พนักงานอัยการเข้ามาร่วมตรวจสอบการใช้มาตรการดังกล่าวเป็นเรื่องดี แต่อาจประสบปัญหาในเรื่องของระยะเวลาและขั้นตอนต่างๆ ซึ่งอาจทำให้ไม่ทันต่อการขยายผลจับกุมเครือข่ายยาเสพติด

ในประเทศไทยเรื่องการตรวจค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา กำหนดให้การค้นหรือออกหมายค้น ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลเสมอ เว้นแต่มีพฤติการณ์พิเศษที่สามารถกระทำได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล เช่น เมื่อมีเสียงร้องให้มาช่วยมาจากข้างในที่รื้อฐาน เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รื้อฐาน เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รื้อฐาน เป็นต้น ซึ่งโดยหลักแล้วการค้นดังกล่าวต้องมีคำสั่งหรือหมายศาลก่อนเสมอ เช่นเดียวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานป.ป.ส. ในคดียาเสพติดที่ต้องอาศัยคำสั่งหรือหมายศาลด้วย เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นดังกล่าวมา ซึ่งสำหรับอำนาจค้นของเจ้าพนักงานป.ป.ส. ยังมีปัญหาบางประการว่าจะเป็นการเข้าข้อยกเว้นนี้ด้วยหรือไม่ ประเด็นดังกล่าวได้มีการนำเข้าสู่การพิจารณาของอนุกรรมการ ที่ปรึกษากฎหมายสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและที่ประชุมมีมติว่า

1. การค้นโดยไม่ต้องมีหมายเพื่อยึด หรืออายัดยาเสพติด โดยอาศัยเหตุตามกฎหมาย
2. ประการคือ เหตุอันควรเชื่อว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้าย ถือว่าเข้าข้อยกเว้นแล้วและไม่เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ ย่อมมีอำนาจกระทำได้ซึ่งหากพิจารณาเหตุที่กฎหมายกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเปรียบเทียบกับเหตุที่กฎหมายกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะเห็นได้ว่าทางกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและ

ปราบปรามยาเสพติดมีน้ำหนักในทางคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมากกว่าเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2. สำหรับการค้นโดยไม่ต้องมีหมายด้วยการอาศัยเหตุอย่างเดียว คือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็เป็นการเพียงพอแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากรัฐธรรมนูญมิได้วางมาตรฐานหรือบรรทัดฐานเอาไว้ดังนั้นเหตุเพียงเท่านี้ก็ย่อมมีอำนาจการค้นเช่นกันตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 (1) เกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบัญญัติให้ “เจ้าพนักงานผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจในการเข้าไปเคหสถาน หรือสถานที่เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเน้นซักถามจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม” ซึ่งอำนาจเจ้าพนักงานผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ตาม มาตรา 14 (1) นี้มีข้อยกเว้นบทบัญญัติของมาตรา 33 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถานบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุขการเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่ที่ โหฐานจะกระทำมิได้เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” การเข้าไปค้นตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 จึงไม่ขัดต่อมาตรา 33 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังนั้น เจ้าพนักงานผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ จึงมีอำนาจเข้าไปค้นได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น แต่ทั้งนี้เจ้าพนักงานผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ต้องปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งการเข้าค้นนั้นผู้เข้าค้นต้องมีบัตรประจำตัวเจ้าพนักงานผู้ซึ่งเลขาธิการแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ก่อน และต้องแสดงบัตรก่อนเข้าทำการตรวจค้นด้วย

เมื่อพิจารณาในส่วนของ การออกหมายค้นตามกฎหมายของต่างประเทศแล้วจะเห็นได้ว่า การออกหมายดังกล่าวเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ซึ่งในส่วนของประเทศฝรั่งเศส นั้นเมื่อเกิดการกระทำผิดขึ้น นอกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการมีอำนาจทำการสอบสวนและตรวจสอบในการที่จะใช้มาตรการบังคับต่างๆ แล้วยังมีผู้พิพากษาสอบสวนที่ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการซึ่งอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนนั้น

รวมถึงอำนาจในการออกหมายอาญาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหมายเรียก หมายจับ หรือว่าหมายขัง และใน ส่วนของประเทศเยอรมันนั้น การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงาน อัยการ โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือ ซึ่งมาตรการบังคับในทางอาญาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น หมายจับหรือหมายค้น นั้นตามหลักแล้วศาลเป็นผู้ออก แต่อย่างไรก็ดีต้องผ่านการตรวจสอบ และกลั่นกรองจากพนักงานอัยการก่อน

โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างคดีที่พนักงานสอบสวนได้ยื่นคำร้องขอออกหมายจับต่อศาล ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้ดุลพินิจของศาลในการออกหมายจับเทียบเคียงการออกหมายค้นโดยขาดการ ตรวจสอบสำนวนและพยานหลักฐานในการยื่นคำร้องจากข่าวทางหนังสือพิมพ์⁴ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2547 ณ บ้านบางไทร เลขที่ 25/2 หมู่ที่ 4 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เวลา ประมาณ 01.00 น. ตำรวจชุดคอมมานโดได้บุกเข้าไปในบ้านเกิดเหตุ และได้บุกเข้าจับกุมตาม หมายจับ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจสงสัยว่าบ้านหลังดังกล่าวมีการลักลอบผลิตยาบ้าและเป็นแหล่ง ค้ายาบ้า กองกำลังเกือบ 100 นาย ได้บุกเข้าจับกุม และยิงปืนสงครามไม่ทราบชนิดเข้าไปในบ้าน เสียชีวิตหนึ่งคน ประมาณ 30 นาที จึงมีการหยุดยิงเพื่อตรวจสอบสถานที่ แต่ปรากฏว่าในบ้านมีคนแก่ สองผู้เฒ่ายืนสนั่นอยู่ด้านหน้าผู้เขียน เพื่อหลบวิถิกระสุนและยังมีลูกสะเป่พร้อมหลายชายอายุ ประมาณ 1 ขวบ อยู่ใต้ถุนบ้านจากการตรวจค้นภายในบ้านไม่พบยาบ้าและสิ่งผิดกฎหมายใดๆ จึง ได้นำนักประดาน้ำมาดำน้ำเพื่อค้นหาอุปกรณ์สิ่งของผิดกฎหมายอยู่ใต้น้ำจนถึงเวลา 03.30 น. ก็ไม่พบยาเสพติดหรือสิ่งของผิดกฎหมายแต่อย่างใด โดยจากการเปิดเผยของเจ้าพนักงานตำรวจทำ ให้ทราบได้ว่า ก่อนการตรวจค้น ได้รับข้อมูลจากตู้ ปณ. ร่องทุกข์นายกรัฐมนตรี้และจากสายลับว่า บ้านที่เกิดเหตุหลังดังกล่าวการลักลอบผลิตยาเสพติดและเป็นแหล่งค้ายาเสพติด ซึ่งชุดตรวจค้นได้ ดำเนินการตามกฎหมายทุกขั้นตอน และมีหมายค้นถูกต้อง

จากเหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การพิจารณาพยานหลักฐานในชั้นออกหมายค้นของ ศาลในกรณีดังกล่าวยังถือว่าไม่มีเหตุอันควรในการออกหมายค้น เนื่องจากพยานหลักฐานที่ตำรวจ นำไปอ้างต่อศาลเพื่อขอออกหมายค้นบ้านหลังดังกล่าวขาดการตรวจสอบข้อมูลและแหล่งที่มา เช่น หากระบุว่ามาจากสายลับศาลต้องทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงจากสายลับและเนื่องจากการค้น ดังกล่าวเป็นขอค้นในเวลากลางคืนซึ่งเป็นเวลาในยามวิกาล เพราะฉะนั้นศาลต้องใช้ดุลพินิจในการ รับฟังพยานหลักฐานให้มีความรอบคอบกว่าการค้นในเวลากลางวัน หรือหากเป็นข้อมูลที่ได้มาจาก จากตู้ ปณ. ร่องทุกข์นายกรัฐมนตรี้ ซึ่งถือเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้หากจะรับฟังต้องมีพยาน อื่นประกอบและที่สำคัญหากเป็นพยานบอกเล่าที่มาจากกรรณการร้องเรียนของคนในเครือข่ายยาเสพติด

⁴ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 8 กรกฎาคม 2547. น. 16.

ศาลต้องตรวจสอบข้อมูลจากผู้ร้องเรียน โดยตรง เนื่องจากอาจมีการใส่ความหรือมีการกลั่นแกล้งกัน ได้ ซึ่งเปรียบเสมือนการซัดทอดของผู้ต่อนั้นเอง และการทราบข้อเท็จจริงว่าบ้านหลังดังกล่าวมีผู้อยู่อาศัยกี่คน การเข้าและออกของบุคคลในบ้าน ย่อมจะเป็นประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจกำหนดจำนวนผู้ทำการตรวจค้น และการใช้กำลังตำรวจในการตรวจค้นตามความเหมาะสม

ซึ่งจากตัวอย่างดังกล่าวเป็นเพียงกรณีที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจของศาลในการออกหมายค้นซึ่งหากมีความเสียหายเกิดขึ้นจะไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ เนื่องจากตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ผู้ทำการค้นจะอ้างได้ว่าการออกหมายค้นโดยชอบแล้วการกระทำของเจ้าหน้าที่จึงชอบด้วยกฎหมาย โดยการกระทำดังกล่าวเป็นเพียงแต่กระทำการเกินกว่าเหตุเท่านั้น เพราะฉะนั้นการควบคุมอำนาจของตำรวจหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการขอให้ศาลออกหมายนั้นต้องเริ่มจากการใช้การตรวจสอบจากองค์กรอัยการเพื่อตรวจสอบสำนวนการขอออกหมาย โดยให้พนักงานอัยการเข้าตรวจสอบกลิ่นกรองข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของผู้ต้องหาและพยานหลักฐานแต่ละชนิดที่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. รวบรวมได้ในแต่ละคดีก่อนที่จะนำไปยื่นต่อศาลเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการออกหมายต่อไป

แม้ในปัจจุบัน เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. หรือพนักงานสอบสวน ได้มีการปฏิบัติโดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลภายใต้รัฐธรรมนูญแล้วก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเห็นว่าการใช้อำนาจการตรวจค้นในคดียาเสพติดนั้น ในเรื่องของการขอออกหมายค้นหรือหมายจับ ซึ่งเป็นการใช้มาตรการบังคับนั้นยังขาดการตรวจสอบและกลิ่นกรองที่ดี เพราะการขอออกหมายอาญาดังกล่าวในปัจจุบันกระทำโดยพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เท่านั้น และศาลเป็นผู้พิจารณาออกหมาย ซึ่งกรณีดังกล่าวพนักงานอัยการไม่มีส่วนร่วมตรวจสอบและกลิ่นกรองการขอออกหมายอาญาดังกล่าว ซึ่งแตกต่างกับประเทศเยอรมัน ที่พนักงานอัยการจะทำหน้าที่ตรวจสอบและกลิ่นกรองการออกหมายอาญาก่อน

ในเรื่องการควบคุมตัวผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน โดยเมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้น ตามที่เห็นสมควรให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้โดยมิได้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในกรณีที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นข้าราชการตั้งแต่ระดับห้าหรือเทียบเท่าลงมาเป็นผู้ควบคุมผู้ถูกจับ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปหนึ่งระดับ หากจะควบคุมเกินยี่สิบสี่ชั่วโมง ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยงาน เมื่อมีการควบคุมตามกรณีดังกล่าวให้บันทึกการควบคุมไว้ทำรายงานตามระเบียบด้วย โดยจะเห็นว่ากฎหมายกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด

ต้องครอบคลุมทั้งอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่และบทลงโทษถึงแม้กฎหมายในการปราบปรามยาเสพติดจะกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพหรืออาจลดรอนสิทธิในบางประการแต่ก็เพื่อการปราบปรามยาเสพติดให้หมดไปอย่างจริงจังของยาเสพติดจากการบังคับใช้กฎหมาย

ทั้งนี้ จากปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกิดขึ้น รัฐบาลได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงปัญหาซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการบูรณาการจากส่วนราชการหลายฝ่ายในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดจึงได้ตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 และพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พุทธศักราช 2534 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2550 และกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของประเทศภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทั้งยังให้อำนาจในการดำเนินการในการปราบปรามให้เกิดประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติงานที่มีความรวดเร็วขึ้นเพื่อการปราบปรามจะได้มีประสิทธิภาพและเกิดผลขึ้นจริงแต่ในการปฏิบัติที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาบางอย่างในการปฏิบัติตามกฎหมาย

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการสอบสวนคดียาเสพติดนั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นทำให้มีความเข้าใจว่าการดำเนินคดีในชั้นพนักงานอัยการเป็นการดำเนินคดีต่อจากพนักงานสอบสวน แต่แท้จริงแล้วการสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันและเป็นอำนาจเดียวกัน โดยการสอบสวนฟ้องร้องและเป็นกระบวนการสำคัญในการค้นหาความจริงในคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน และเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดี แต่ในปัจจุบันคดีอาญาทั่วไปรวมถึงในคดีอาญา มีการแบ่งแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน ยกเว้นในคดีพิเศษหรือในคดีอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งเป็นการแบ่งแยกความรับผิดชอบค่อนข้างชัดเจน โดยผู้ที่ทำการสอบสวนคือ พนักงานสอบสวนซึ่งดำเนินการสอบสวนคดีได้โดยอิสระและผู้ที่ทำการพิจารณาว่าจะฟ้องคดีต่อศาลหรือไม่นั้นคือ พนักงานอัยการ และเมื่อการสอบสวนเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว ตั้งแต่เริ่มดำเนินการสอบสวนและการใช้มาตรการบังคับต่างๆ จนสรุปสำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้น พนักงานอัยการจะเข้าไปดำเนินการใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้สรุปสำนวนการสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการแล้วเท่านั้น ซึ่งหากการสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนไม่มีประสิทธิภาพ พนักงานอัยการย่อมมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งหากการสอบสวนมีประสิทธิภาพก็จะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมา

ศาลต้องตรวจสอบข้อมูลจากผู้ร้องเรียน โดยตรง เนื่องจากอาจมีการใส่ความหรือมีการกลั่นแกล้งกันได้ ซึ่งเปรียบเสมือนการซัดทอดของผู้ต่อนั่นเอง และการทราบข้อเท็จจริงว่าบ้านหลังดังกล่าวมีผู้อยู่อาศัยกี่คน การเข้าและออกของบุคคลในบ้าน ย่อมจะเป็นประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจกำหนดจำนวนผู้ทำการตรวจค้น และการใช้กำลังตำรวจในการตรวจค้นตามความเหมาะสม

ซึ่งจากตัวอย่างดังกล่าวเป็นเพียงกรณีที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจของศาลในการออกหมายค้นซึ่งหากมีความเสียหายเกิดขึ้นจะไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบได้ เนื่องจากตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ผู้ทำการค้นจะอ้างได้ว่าการออกหมายค้นโดยชอบแล้วการกระทำของเจ้าหน้าที่จึงชอบด้วยกฎหมาย โดยการกระทำดังกล่าวเป็นเพียงแต่กระทำการเกินกว่าเหตุเท่านั้น เพราะฉะนั้นการควบคุมอำนาจของตำรวจหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการขอให้ศาลออกหมายนั้นต้องเริ่มจากการใช้การตรวจสอบจากองค์กรอัยการเพื่อตรวจสอบสำนวนการขอออกหมาย โดยให้พนักงานอัยการเข้าตรวจสอบกลับกรองข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ในการกระทำความผิดของผู้ต้องหาและพยานหลักฐานแต่ละชนิดที่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. รวบรวมได้ในแต่ละคดีก่อนที่จะนำไปยื่นต่อศาลเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการออกหมายต่อไป

แม้ในปัจจุบัน เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.หรือพนักงานสอบสวน ได้มีการปฏิบัติโดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลภายใต้รัฐธรรมนูญแล้วก็ตาม แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเห็นว่าการใช้การตรวจค้นในคดีอาชญากรรมนั้น ในเรื่องของการขอออกหมายค้นหรือหมายจับ ซึ่งเป็นการใช้มาตรการบังคับนั้นยังขาดการตรวจสอบและกลั่นกรองที่ดี เพราะการขอออกหมายอาญาดังกล่าวในปัจจุบันกระทำโดยพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เท่านั้น และศาลเป็นผู้พิจารณาออกหมาย ซึ่งกรณีดังกล่าวพนักงานอัยการไม่มีส่วนร่วมตรวจสอบและกลั่นกรองการขอออกหมายอาญาดังกล่าว ซึ่งแตกต่างกับประเทศเยอรมัน ที่พนักงานอัยการจะทำหน้าที่ตรวจสอบและกลั่นกรองการออกหมายอาญาก่อน

ในเรื่องการควบคุมตัวผู้ถูกจับตามมาตรา 14 (3) ไว้เพื่อทำการสอบสวนได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน โดยเมื่อครบกำหนดเวลาดังกล่าวหรือก่อนนั้น ตามที่เห็นสมควรให้ส่งตัวผู้ถูกจับไปยังพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อดำเนินการต่อไป ทั้งนี้โดยมิได้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในกรณีที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นข้าราชการตั้งแต่ระดับห้าหรือเทียบเท่าลงมาเป็นผู้ควบคุมผู้ถูกจับ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปหนึ่งระดับ หากจะควบคุมเกินยี่สิบสี่ชั่วโมง ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยงาน เมื่อมีการควบคุมตามกรณีดังกล่าวให้บันทึกการควบคุมไว้ทำรายงานตามระเบียบด้วย โดยจะเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. สามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด

เกี่ยวกับยาเสพติดได้เป็นเวลา 3 วัน หรือ 72 ชั่วโมง ซึ่งมากกว่าที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วเมื่อเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้จับกุมผู้ค้ายาเสพติดมาแล้ว จะทำการควบคุมตัวผู้ถูกจับเพื่อทำการสอบสวนขยายผลการจับกุมและทำเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนผู้ถูกจับเพื่อรวบรวมพยานหลักฐาน เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเมื่อทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วหรือครบกำหนดเวลา 3 วันแล้ว จึงส่งตัวผู้กระทำความผิดไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อควบคุมตัวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป อีก 48 ชั่วโมง ซึ่งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 15 มิให้ถือว่าการควบคุมผู้ถูกจับดังกล่าวเป็นการควบคุมของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งส่งผลให้ผู้ต้องหาดังกล่าวอาจถูกควบคุมตัวรวม 5 วัน หรือ 120 ชั่วโมง

ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ในเรื่องการควบคุมตัวผู้ถูกจับในคดียาเสพติด เป็นมาตรการบังคับหนึ่งที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. นำมาใช้ในการปราบปรามขยายผลติดตามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดรายใหญ่หรือผู้ที่อยู่เบื้องหลังหรือผู้ที่ร่วมสมคบกันกระทำความผิดหรือสนับสนุนช่วยเหลือกันในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จัดเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่เฉียบขาดและใช้ได้เท่าทันต่ออาชญากรรมยาเสพติด ซึ่งเป็นการเสริมศักยภาพในการดำเนินการปราบปรามให้ดียิ่งขึ้น แต่มาตรการบังคับดังกล่าวก็เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ แต่รัฐธรรมนูญก็มีข้อยกเว้นให้สามารถทำได้เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ กรณีดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่กฎหมายให้อำนาจทำได้ การใช้มาตรการบังคับดังกล่าว โดยเฉพาะในส่วนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งกฎหมายให้อำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกจับ ได้เป็นเวลาไม่เกิน 3 วัน นั้น แต่อย่างไรก็ดี การใช้อำนาจดังกล่าวมีการควบคุมและตรวจสอบแต่เฉพาะภายในเท่านั้น โดยเป็นการควบคุมและตรวจสอบตามลำดับขั้นโดยผู้บังคับบัญชาเท่านั้น ทำให้ขาดการตรวจสอบจากภายนอก (Accountability) ประกอบกับการใช้มาตรการดังกล่าว มีความรุนแรงและผลกระทบอย่างมากต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยอาจเป็นช่องทางให้เกิดการแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวจึงมีความเสี่ยงสูงต่อความเชื่อมั่นว่าการใช้มาตรการดังกล่าวของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จะเป็นการใช้โดยจำเป็นและเหมาะสมเพียงใดเนื่องจากผู้ใช้และผู้ตรวจสอบเป็นองค์กรเดียวกัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทของพนักงานอัยการในต่างประเทศแล้วจะเห็นว่าในต่างประเทศนั้น พนักงานอัยการจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมตรวจสอบด้วย เพราะการใช้มาตรการบังคับดังกล่าวอาจเป็นการเกินขอบเขตการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายใต้รัฐธรรมนูญได้

4.3 บทบาทของพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

การดำเนินคดีอาญาจำเป็นต้องก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บุคคลที่อาจกระทบกระเทือนจากการดำเนินคดีอาญาอาจเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลอื่น อย่างไรก็ตาม การก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนี้จะต้องมีขอบเขต⁵ ซึ่งการดำเนินเกี่ยวกับคดีอาญากรรมยาเสพติดในปัจจุบันมีความรุนแรงและมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เจ้าพนักงานมีอำนาจดำเนินการเป็นพิเศษกว่าคดีอาญาทั่วไปทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องและเท่าทันต่อประเภทของอาญากรรมดังกล่าว โดยหลักรัฐธรรมนูญแล้วย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแน่นอน แต่ก็เป็นเรื่องที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจทำได้ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของสังคมในส่วนรวม ด้วยเหตุผลนี้การตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในคดียาเสพติด จึงเป็นสิ่งสำคัญและมีมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความสมดุล (Check & Balance) นอกเหนือจากความชอบธรรมทางกฎหมายแล้ว ยังเป็นการปกป้องเจ้าพนักงานในการปฏิบัติตามหน้าที่ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ทำการจับกุมผู้กระทำความผิด มักมีทัศนคติของการใช้อำนาจในการสืบสวนสอบสวนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานหรือตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษซึ่งเป็นแนวคิดในรูปแบบของ (crime control model) มากกว่าจะมีแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลหรือผู้ต้องหาในคดี (due process) ดังนั้น เพื่อมิให้สิทธิของบุคคลถูกล่วงละเมิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมายในขั้นตอนของการสอบสวนก่อนที่จะมีการฟ้องร้องนั้น พนักงานอัยการจึงควรเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบเพื่อถ่วงดุลอำนาจและถ่วงดุลอำนาจระหว่างหน่วยงานซึ่งจะยังผลให้เกิดความชัดเจนในการใช้กลไกทางกฎหมายจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานสอบสวน และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ให้เกิดความโปร่งใส (transparency) อันนำไปสู่การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ (accountability) อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการยุติธรรมจำเป็นต้องพิจารณาปัญหาที่เกิดในภารกิจหลักทั้งสองด้านของกระบวนการยุติธรรมได้แก่ ภารกิจการควบคุมอาญากรรม (Crime Control) และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมซึ่งต้องใช้วิธีที่ชอบธรรมตามกฎหมาย (Due Process) ภารกิจทั้งสองประการนี้เสมือนเหรียญเดียวกันซึ่งมีสองด้านซึ่งจำเป็นต้องบริหารจัดการให้สมดุลกันโดยหากมุ่งเน้นประสิทธิภาพเพียงภารกิจใดภารกิจหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่ออีกภารกิจหนึ่ง เช่น หากมุ่งเน้นการควบคุมอาญากรรมโดยการให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานของรัฐอย่างมากเพื่อให้สังคมสงบเรียบร้อยก็ย่อมกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงมิได้แต่หากมุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมากเกินไปย่อมส่งผลกระทบต่อการควบคุม

⁵ คณิต ณ นคร. (2555). เล่มเดิม. น. 267.

อาชญากรรมด้วยเช่นกัน ซึ่งในระบบกฎหมายที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะต้องตั้งมั่นอยู่บนหลักนิติรัฐแล้วจำเป็นที่จะต้องมีกลไกในทางการเมืองการปกครองของรัฐที่ดีและมีประสิทธิภาพด้วย กล่าวคือต้องมีการจัดตั้งองค์กรของรัฐต่างๆ ที่ใช้อำนาจของประชาชนในการทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลในเรื่องความโปร่งใสและตรวจสอบได้ของฝ่ายบริหาร

โดยพนักงานอัยการยังมีภารกิจที่สำคัญยิ่งสองประการคือ การรักษาความสงบเรียบร้อย และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมีพื้นฐานมาจากความจริงที่ว่าบุคคลเกิดมาพร้อมกับศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์อันมิอาจถูกกลืนได้และย่อมมีความชอบธรรมในสิทธิที่จะดำรงชีวิตและดำรงอยู่ในสังคมอย่างเสมอภาคและมีศักดิ์ศรี ดังนั้นการปฏิบัติการกิจของอัยการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมต้องกระทำด้วยความตระหนักในคุณค่าของศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์ด้วยความเข้าใจอย่างแจ่มชัดว่าศักดิ์และสิทธิในความเป็นมนุษย์นี้เองเป็นรากฐานแห่งปรัชญาที่กำหนดเนื้อหาและทิศทางอันพึงประสงค์ของกระบวนการยุติธรรม⁶ โดยย่อมรวมถึงการที่พนักงานอัยการจะต้องดูแลถึงความจำเป็นและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของเจ้าพนักงานของรัฐหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าต้องตั้งอยู่บนพื้นฐาน หลักความพอสมควรแก่เหตุ ด้วยกล่าวคือ การใช้อำนาจรัฐต้องเป็นการกระทำที่ไม่เกินความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งเรื่อง หากพนักงานอัยการเข้าร่วมการสอบสวนได้ตั้งแต่เริ่มคดีจะทำให้สามารถใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีที่ไม่มีพยานหลักฐานได้อย่างรวดเร็วทำให้ผู้บริสุทธิ์ไม่ต้องได้รับความเดือดร้อนจากกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้การที่พนักงานอัยการมีสิทธิตรวจสอบการสอบสวนของพนักงานสอบสวนได้มากขึ้น ย่อมเป็นหลักประกันว่าบุคคลใดๆ จะไม่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยคดีอาญาโดยไม่สมควรอีกด้วย

ในส่วน of พนักงานอัยการนอกจากจะเป็นผู้อำนวยความยุติธรรมในคดีอาญาแล้ว อัยการในฐานะที่เป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เชื่อมโยงกระบวนการสอบสวนและการดำเนินคดีในชั้นศาล รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายอาญาแก่ผู้กระทำความผิดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ให้พ้นจากการกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด การดำเนินการบทบาทในเชิงรุกของอัยการเพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชนจากการใช้มาตรการบังคับต่างๆ ของพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. โดยเฉพาะการใช้อำนาจในการจับ คั่น หรือควบคุมตัว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่อัยการควรต้องเป็นองค์กรที่รับผิดชอบในการควบคุมการใช้มาตรการบังคับต่างๆ ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม โดยพนักงานอัยการต้องทำการ

⁶ คณิศ ณ นคร. (2539, ธันวาคม). “อัยการกับภารกิจในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล.”

ตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวว่ากระทำโดยมีความจำเป็นหรือไม่และในการใช้อำนาจดังกล่าว นั้น ได้กระทำโดยถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ในการขอหมายต่อศาลควรอ้างเหตุอันควรสงสัย (Probable Cause) หรือเหตุอันควรสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดมาก่อนหน้าแล้ว ทุกครั้ง ซึ่งบทบาทของพนักงานอัยการไทยในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประชาชนที่ เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันยังมีอยู่น้อย โดยเฉพาะในเรื่องของการตรวจสอบและ ก่อร่างการขอออกหมายอาญา ซึ่งได้แก่ หมายจับหรือหมายค้น เหมือนดังเช่นในประเทศ เยอรมัน ซึ่งการเข้ามามีบทบาทดังกล่าวจะเป็นการตรวจสอบการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนการจับกุม คุมขังหรือจำคุกบุคคลโดยผิดกฎหมาย ซึ่งในปัจจุบันพนักงานอัยการไทย อาศัยช่องทางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 ยื่นคำร้องขอให้ศาลได้สวน หากพบว่ามีการใช้มาตรการบังคับที่มีชอบด้วยกฎหมายซึ่งปรากฏทางสื่อมวลชนให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า บทบาทของพนักงานอัยการในส่วนนี้มีความสำคัญมากเพราะ การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของ บุคคลเพื่อรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของสังคมในส่วนรวมนั้น ต้องกระทำภายใน ขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้และการกระทำนั้นต้องได้สัดส่วนที่เหมาะสมและไม่เกินความ จำเป็น พนักงานอัยการจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นหลักประกันและการอำนวยความสะดวก ให้กับประชาชนโดยทั่วไป

4.4 บทบาทของพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดี

โดยสภาพอำนาจหน้าที่ขององค์กรอัยการและพนักงานอัยการดังกล่าว จำเป็นที่ พนักงานอัยการต้องได้รับความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้เป็นไปอย่างเป็นกลาง เป็นธรรม ปราศจากการแทรกแซงดุลพินิจหรือการดำเนินการจากฝ่ายใดหรืออิทธิพลใดไม่แตกต่าง ไปจากผู้พิพากษาในฝ่ายตุลาการ โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องของทุกประเทศตลอดจนถึงข้อตกลงความ ร่วมมือระหว่างประเทศของสหประชาชาติและสมาคมอัยการระหว่างประเทศซึ่งได้รับการ รับรองโดยที่ประชุมใหญ่สหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความผิดครั้งที่แปด (Eighth united nations congress on the prevention of crime and the treatment of offenders) ณ กรุงฮาวาน่า ประเทศคิวบา วันที่ 27 สิงหาคม ถึงวันที่ 7 กันยายน ค.ศ. 1990 ได้ กำหนดให้รัฐต้องให้ความเป็นอิสระแก่พนักงานอัยการในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวและต้องให้ หลักประกันว่าจะไม่มีการแทรกแซงความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ ได้ เพื่อ เป็นหลักประกันอย่างสูงสุดในความเป็นอิสระของพนักงานอัยการดังกล่าว ซึ่งในต่างประเทศพบว่า ได้มีการกำหนดรับรองความเป็นอิสระของพนักงานอัยการและองค์กรอัยการนี้ไว้ในบทบัญญัติแห่ง

รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของแต่ละประเทศด้วย และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 255 ได้กำหนดสถานะให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีหน่วยธุรการที่มีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณและการดำเนินการอื่นจากฝ่ายบริหารทั้งนี้ โดยมีเจตนารมณ์ที่ปรากฏในชั้นการยกร่างรัฐธรรมนูญว่า องค์กรอัยการมีบทบาทในการอำนวยความยุติธรรม รักษาผลประโยชน์ของรัฐและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชน นอกจากนี้ยังมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญในฐานะเป็นองค์กรตรวจสอบฝ่ายบริหารหลายประการ จึงเห็นควรให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล งบประมาณและการดำเนินการอย่างอื่น ในขณะเดียวกัน ได้บัญญัติรองรับความเป็นอิสระของการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 ยังได้บัญญัติอีกว่า พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เช่นเดียวกับความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาและตุลาการตามบทบัญญัติมาตรา 197 วรรคสอง

โดยสำหรับความเป็นอิสระของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการเป็นข้าราชการในระบบการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น (bureaucratic system) เช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือนฝ่ายอื่น แต่การดำเนินคดีของพนักงานอัยการใช้อำนาจตุลาการด้วย จึงมีความเป็นอิสระในการใช้อำนาจหน้าที่ ซึ่งความเป็นอิสระของพนักงานอัยการ คือ ความเป็นอิสระในฐานะหน่วยงาน กล่าวคือ พนักงานอัยการไม่ผูกมัดกับหน่วยงานอื่นและโดยเฉพาะอย่างยิ่งปลอดจากฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายบริหาร⁷

ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอัยการจะต้องเป็นอิสระจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมด้วยกันหรือจากทางการเมือง รัฐบาลต้องไม่สามารถใช้อำนาจบังคับบัญชาและควบคุมองค์กรอัยการได้ ดังเช่น ศาลและองค์กรอิสระอื่นๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเป็นอิสระจากการแทรกแซงคดีจากทางการเมืองและอิทธิพลต่างๆ อันเป็นหลักประกันให้แก่สังคมในการที่จะชำระไว้ซึ่งความยุติธรรม โดยจะต้องไม่มีความหวั่นเกรงจากการใช้อิทธิพลหรืออำนาจใดๆ

คำว่า “ดุลพินิจ” ของเจ้าพนักงานของรัฐ คือการใช้สามัญสำนึกภายใต้พหุติกาณณ์ที่เป็นข้อยกเว้นบางอย่างโดยเป็นการกระทำที่ไม่ดำเนินการไปตามพิธีการที่เป็นทางการอันนำมาสู่ภาวะให้เจ้าหน้าที่หรืออาจหมายถึงการใช้จิตใจที่ยุติธรรมของเจ้าหน้าที่ที่จะใช้ในการดำเนินกระบวนการ

⁷ ธาณี วรภัทร์. (2555). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร*. น. 53.

ทางอาญาในการจะค้นหาผู้กระทำความผิด โดยเป็นการเลือกที่จะบังคับการตามกฎหมาย เมื่อมีการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยวัตถุประสงค์ของการใช้ดุลพินิจ เจ้าพนักงานของรัฐมีความมุ่งหมายเพื่อที่จะบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) หรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือความเสมอภาคและเป็นธรรมต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดุลพินิจของเจ้าพนักงานจะเป็นผลในการตัดสินใจในการปฏิบัติการต่อเหตุการณ์ที่ต้องเผชิญอยู่ และกฎหมายให้อำนาจไว้ในการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำนั้นๆ

ในประเทศไทย องค์กรอัยการและพนักงานอัยการมีบทบาทอันสำคัญยิ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal justice process) พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายเป็นผู้อำนวยการความยุติธรรม (The administrator of justice) ในฐานะทนายแผ่นดิน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาในคดีอาญา รวมถึงจนถึงการดำเนินคดีในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาและในศาลต่างๆ เช่น ศาลปกครอง ตามที่กฎหมายบัญญัติและเนื่องจากพนักงานอัยการเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่กึ่งกลางระหว่างพนักงานสอบสวนและศาล โดยเหตุนี้ จึงมีผู้เปรียบเทียบว่าพนักงานอัยการเปรียบเสมือนผู้คุมจุดยุทธศาสตร์ (Hold a strategic position) ในทางคดีเพราะคดีทั้งหมดจะต้องผ่านมาจากพนักงานอัยการนอกจากนี้ พนักงานอัยการยังมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน การร่วมมือระหว่างประเทศในคดีอาญา⁸ โดยพนักงานอัยการในฐานะเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาสั่งคดีฟ้องหรือไม่ฟ้องต่อศาลและต้องรับผิดชอบไปว่าคดีในชั้นศาล ในกรณีที่สั่งฟ้องคดีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานอัยการต้องเข้าไปมีส่วนร่วมรู้เห็นในการสอบสวนคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งแต่ต้น เพื่อที่จะได้รู้เห็นและรับทราบถึงความถูกต้องของพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งคดีและการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ทั้งเพื่อให้การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเป็นไปโดยถูกต้องชอบตามครรลองคลองธรรม

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 143 ได้กำหนดให้พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการสั่งคดี โดยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนภายหลังจนได้รับความเห็นและสำนวนที่พนักงานสอบสวนส่งมา เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง งดการสอบสวน สอบสวนเพิ่มเติมหรือให้พนักงานสอบสวนส่งพยานคนใดมาให้ทำการซักถามเพิ่มเติม ตลอดจนมีอำนาจในการสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือ ปล่อยตัวชั่วคราวหรือควบคุมตัวไว้ หรือขอให้ศาลขังแล้วแต่กรณี ซึ่งการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการชี้ขาดข้อเท็จจริงเบื้องต้นภายหลังการสอบสวนแล้วเสร็จจะต้องเป็นไปอย่างรอบคอบโดยจะต้องกระทำ

⁸ William G. Dcerner. (1992). Introduction to Law Enforcement. p. 245.

การด้วยความระมัดระวังและต้องพิจารณาข้อเท็จจริงประกอบกับข้อกฎหมายอย่างละเอียดรอบคอบ จนสิ้นกระแสความ จากการที่กฎหมายกำหนดดังกล่าวทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมของพนักงาน อัยการจะมีขึ้นก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำสำนวนจนเสร็จสิ้นแล้วซึ่งแตกต่างกับของ ต่างประเทศที่พนักงานอัยการมีบทบาทและเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มคดีทำให้แนวทางปฏิบัติที่ ผ่านพบว่าการใช้ดุลพินิจสังคดีเกิดข้อผิดพลาด และพนักงานอัยการมักจะสั่งฟ้องคดีของพนักงาน อัยการ แม้ว่าในคดีดังกล่าวนั้นพยานหลักฐานจะไม่เพียงพอแก่การพิสูจน์ก็ตาม มากกว่าที่จะ พิจารณาสั่งไม่ฟ้องหรือพิจารณาเงื่อนไขในการระงับคดี หรือในคดีที่แม้จะเป็นการกระทำความผิด ตามกฎหมายและหากมีพยานหลักฐานที่เพียงพอ แต่หากมีเหตุผลอันสมควรที่จะไม่ฟ้องผู้ต้องหา หรือหากดำเนินคดีต่อไปก็มิได้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ พนักงานอัยการก็ชอบที่จะสั่งไม่ฟ้อง ผู้ต้องหานั้น โดยการวินิจฉัยคดีดังกล่าวยังคงเป็นเพียงแนวความคิดทางทฤษฎีมากกว่าจะนำไปใช้ ในทางปฏิบัติอย่างเป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์⁹ ทำให้ทราบว่า การใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีอาชญากรรมของ พนักงานอัยการ ปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญและสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1. พนักงานอัยการจะพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับสำนวนของพนักงานสอบสวนที่มีการรวบรวมพยานหลักฐานมาอย่างครบถ้วนหรือไม่ ซึ่งรวมถึงสำนวนการสืบสวน ด้วย การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน และการสอบสวนที่ไม่มีคุณภาพ ย่อมมีผลกระทบต่อ การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ โดยตรง โดยเฉพาะในคดีอาชญากรรมบางคดีที่มีการตั้งข้อหาสมคบ หรือสนับสนุนช่วยเหลือ ซึ่งการดำเนินคดีอาชญากรรมในข้อหานี้ ยากต่อการแสวงหาและรวบรวม พยานหลักฐาน เนื่องจากผู้กระทำความผิดตามข้อหานี้มักไม่ได้ถูกจับพร้อมกับยาเสพติดของกลาง แต่ตามพฤติการณ์ของคดีหรือจากการชี้ชัดทอของผู้ต้องหาบ่งชี้ว่าบุคคลเหล่านี้มีการตกลงว่าจะกระทำความผิดร่วมกัน โดยการตกลงกันไม่ใช่เพียงแค่คุยกัน ชวนกัน การตกลงกันจะโดย กิริยาวาจา ท่าทาง จะโดยอะไรก็แล้วแต่ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีพยานหลักฐานประกอบที่แสดงการ ตกลงกันจริงๆ อีกทั้งต้องได้รับการอนุมัติในการจับกุมหรือการแจ้งข้อหาจากเลขาธิการ ป.ป.ส. ก่อนซึ่งทำให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความล่าช้า

⁹ นายชาญชัย โชติเวทธารัง รองอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีอาชญากรรม สำนักงานอัยการสูงสุด นายชนพล จุฑาเคมีย์ อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาชญากรรม 9 สำนักงานอัยการสูงสุด พันตำรวจเอกณรงค์ ยิ้มเจริญ รอง ผู้บังคับการกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 1 กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด พันตำรวจโทอชิระวิชญ์ วันทองพลศิริ พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ กองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 1 กองบัญชาการตำรวจ ปราบปรามยาเสพติด นายวินัย มณฑาพงษ์ ที่ปรึกษาด้านการปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด นายกอบกุลจันทโร ธรรมธกรวิสามันต์ติดตามปัญหาอาชญากรรมของวุฒิสภาและอนุกรรมการปฏิรูปกฎหมาย อาชญากรรม

2. ในกรณีที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการล่าช้า ระยะเวลาในการตรวจสำนวนของพนักงานอัยการจึงมีอยู่อย่างจำกัดและย่อมส่งผลถึงความรอบคอบในการพิจารณาสั่งคดี โดยในกรณีดังกล่าวหากพนักงานสอบสวนตั้งใจทำสำนวนนั้นให้มีพยานหลักฐานเพียงเล็กน้อย และส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ โดยเหลือระยะเวลาเพียงเล็กน้อยในการฟ้อง ซึ่งกรณีดังกล่าวอาจทำให้พนักงานอัยการอาจตกเป็นเครื่องมือของตำรวจที่ไม่สุจริตได้ หากพนักงานอัยการฟ้องคดี อย่างไรก็ตามหากมีการแก้ไขให้พนักงานอัยการสามารถขอขยายระยะเวลาในการฟ้องต่อศาลออกไปได้อีกเมื่อครบระยะเวลาการฝากขังของพนักงานสอบสวนแล้ว โดยให้ศาลทำการไต่สวนเพื่อทราบถึงเหตุจำเป็นดังกล่าวและในระหว่างนี้ศาลอาจพิจารณาให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาได้ ย่อมจะช่วยแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้

3. การแทรกแซงในคดีอาชญากรรมทำได้ยากเนื่องจากคดีอาชญากรรมมีความสำคัญและเป็นนโยบายที่รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารให้ความสำคัญในลำดับต้นๆ โดยเฉพาะในคดีอาชญากรรมร้ายสำคัญในชั้นของพนักงานอัยการมีการทำงานในรูปแบบของคณะทำงาน การแทรกแซงในคดีอาชญากรรมจึงทำได้ยาก แต่อาจมีในกรณีที่ความผิดเกิดขึ้นในส่วนภูมิภาคซึ่งยังคงมีเรื่องของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติหากมีการกระทำผิดจริงและมีการขอคำแนะนำ พนักงานอัยการมักจะแนะนำให้ผู้ต้องหาไว้สภาพและแนะนำให้ผู้ต้องหาให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 100/2 ต่อชุดจับกุม ทั้งนี้ เพื่อที่ศาลจะได้พิจารณาใช้เป็นเหตุประกอบในการลงโทษต่อไป

แต่อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์¹⁰ ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านมีความเห็นซึ่งสามารถสรุปได้ว่า หากมีพนักงานอัยการซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญในคดีอาชญากรรมเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนคดีอาชญากรรมในคดีอาชญากรรมร้ายสำคัญหรือคดีอาชญากรรมที่มีการดำเนินการในรูปแบบของเครือข่าย การกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติตั้งแต่แรก โดยเฉพาะในการให้คำแนะนำปรึกษาการวางรูปคดี การตั้งข้อหา การรวบรวมพยานหลักฐานในคดี ซึ่งมีความยุ่งยากและมีความซับซ้อน โดยต้องใช้กฎหมายหลายฉบับในการดำเนินการกับผู้กระทำความผิด การได้ข้อคิดเห็นหรือข้อแนะนำที่สำคัญจากพนักงานอัยการย่อมจะทำให้การสอบสวนคดีอาชญากรรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่พนักงานอัยการมีหน้าที่สำคัญในการให้ความเห็นว่าการนำคดีหรือข้อเท็จจริงใดขึ้นสู่ศาลหรือไม่ โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวน

¹⁰ แหล่งเดิม.

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนและมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดแล้วนั้น การทำหน้าที่ของพนักงานอัยการในการกลั่นกรองและอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหายและผู้ต้องหาในคดีอาญาดังกล่าวนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาและความน่าเชื่อถือของประชาชน ซึ่งจะต้องทำด้วยความเป็นกลางไม่เอนเอียงไปข้างใด และไม่ถูกแทรกแซงโดยองค์กรใดหรือบุคคลใด การกำหนดให้องค์กรอัยการเป็นอิสระเช่นเดียวกับศาล เพื่อให้การทำงานของอัยการเกิดความ เป็นกลางและมีความเป็นอิสระในการสั่งคดี ไม่ถูกแทรกแซง การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้องคดีหรือสั่งไม่ฟ้องคดีในประเทศไทย พนักงานอัยการมีอิสระในการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ได้อย่างเต็มที่เพราะอัยการถือเป็นองค์กรอิสระ ซึ่งความเป็นอิสระนี้คือ ความเป็นอิสระในทางการเมืองกล่าวคือการทำหน้าที่ของพนักงานอัยการย่อมไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจทางการเมืองและเป็นไปตามหลักสากล แต่อย่างไรก็ดี การที่พนักงานอัยการไม่ได้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในคดีตั้งแต่เริ่มแรกนั้น ทำให้การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการขาดความสมบูรณ์ เปรียบเหมือนการมองปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ไม่ครบถ้วนขาดตอน โดยพนักงานอัยการอาจไม่ได้รับรู้ถึงพยานหลักฐานที่สำคัญในคดีบางอย่างหากพนักงานสอบสวนเห็นว่าไม่สำคัญและตัดออก จากสำนวนคดี ซึ่งการที่พนักงานอัยการไม่สามารถรับรู้ได้ถึงข้อเท็จจริง พฤติการณ์แห่งคดีและพยานหลักฐานซึ่งมีอยู่จริงในคดีนั้น โดยสามารถรับรู้ได้เพียงแค่ว่าพนักงานสอบสวนรวบรวม มาเท่านั้น ย่อมส่งผลถึงการใช้อดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น เพื่อให้การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้องคดีหรือสั่งไม่ฟ้องคดี มีความละเอียดรอบคอบ และเป็นไปอย่างสมบูรณ์ พนักงานอัยการต้องเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในคดีตั้งแต่แรกเหมือนดังเช่นในประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมัน มีความน่าเชื่อถือ

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ปัญหาอาชญากรรมในประเทศไทยเป็นภัยคุกคามสำคัญที่ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อมวลมนุษยชาติทั่วโลกมาเป็นเวลาช้านาน และอาจกล่าวได้ว่าปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาที่ทุกประเทศกำหนดให้เป็นวาระเร่งด่วนที่ต้องมีการแก้ไขอย่างจริงจัง เพราะนอกจากจะต้องสูญเสียทรัพยากรในด้านต่างๆ เป็นจำนวนมากในการแก้ไขปัญหาแล้ว อาชญากรรมยังเป็นต้นตอที่จะนำไปสู่ปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมาด้วย เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาโสเภณี ช่องโจร และการพนัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยปัญหาในด้านของการปราบปรามอาชญากรรม สามารถจำแนกลักษณะของปัญหาออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ปัญหาการผลิตอาชญากรรม ปัญหาการค้ายาเสพติด และปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งประเทศไทยมีปัญหาทางด้านยาเสพติดในทุกลักษณะ และในแต่ละปีก็มีจำนวนผู้ต้องหาคดียาเสพติดที่ถูกจับกุมมากขึ้นทุกปี ทั้งผู้ครอบครองยาเสพติด ผู้เสพยาเสพติด และผู้จำหน่ายยาเสพติด ทั้งรายใหญ่และรายย่อย อีกทั้งคดียาเสพติดเป็นคดีประเภทที่ปราศจากผู้เสียหาย (Victimless Crime) เนื่องจากไม่มีผู้เสียหายที่จะมากล่าวทุกข์ร้อนโทษต่อเจ้าหน้าที่ เพราะผู้กระทำและผู้เสียหายคือคนเดียวกัน ผู้ค้าและผู้เสพมีความสมัครใจร่วมกันประกอบอาชญากรรม จึงทำให้ปัญหาอาชญากรรมมีเป็นจำนวนมากและแก้ไขได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งขบวนการค้ายาเสพติดในลักษณะที่เป็นองค์กรอาชญากรรมที่มีการดำเนินการที่ซับซ้อนยากต่อการเข้าถึงในการปราบปราม อันเนื่องมาจากผลประโยชน์มหาศาลจึงมีผู้ที่จะเข้ามาสู่ขบวนการค้ายาเสพติดเป็นจำนวนมากโดยประเทศไทยก็ประสบปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเช่นกัน และเมื่อปัญหาอาชญากรรมเป็นภัยที่คุกคามและบ่อนทำลายประเทศเป็นอย่างมาก ฝ่ายบริหารทุกยุคทุกสมัยจึงให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมดังกล่าวโดยกำหนดนโยบายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ได้ผลโดยเร็วที่สุด แต่อย่างไรก็ดีการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปราบปรามอาชญากรรมซึ่งต้องกระทำอย่างจริงจังต่อเนื่องเป็นรูปธรรมเพื่อการปราบปรามอาชญากรรมให้หมดไปจากประเทศไทย ต้องกระทำภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ ระบุหลักสำคัญว่าการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ต้องอยู่ในอำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้และ ต้องไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพ ซึ่งกฎหมายที่รัฐได้กำหนดขึ้นมาบังคับใช้

ต้องครอบคลุมทั้งอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่และบทลงโทษถึงแม้กฎหมายในการปราบปรามยาเสพติดจะกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพหรืออาจลดรอนสิทธิในบางประการแต่ก็เพื่อการปราบปรามยาเสพติดให้หมดไปอย่างจริงจังของยาเสพติดจากการบังคับใช้กฎหมาย

ทั้งนี้ จากปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกิดขึ้น รัฐบาลได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงปัญหาซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการบูรณาการจากส่วนราชการหลายฝ่ายในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดจึงได้ตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พุทธศักราช 2519 และพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พุทธศักราช 2534 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พุทธศักราช 2550 และกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของประเทศภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทั้งยังให้อำนาจในการดำเนินการในการปราบปรามให้เกิดประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติงานที่มีความรวดเร็วขึ้นเพื่อการปราบปรามจะได้มีประสิทธิภาพและเกิดผลขึ้นจริงแต่ในการปฏิบัติที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาบางอย่างในการปฏิบัติตามกฎหมาย

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการสอบสวนคดียาเสพติดนั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้นทำให้มีความเข้าใจว่าการดำเนินคดีในชั้นพนักงานอัยการเป็นการดำเนินคดีต่อจากพนักงานสอบสวน แต่แท้จริงแล้วการสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันและเป็นอำนาจเดียวกัน โดยการสอบสวนฟ้องร้องและเป็นกระบวนการสำคัญในการค้นหาความจริงในคดียาเสพติดชั้นเจ้าพนักงาน และเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดี แต่ในปัจจุบันคดีอาญาทั่วไปรวมถึงในคดียาเสพติด มีการแบ่งแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน ยกเว้นในคดีพิเศษหรือในคดีอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งเป็นการแบ่งแยกความรับผิดชอบค่อนข้างชัดเจน โดยผู้ที่ทำการสอบสวนคือ พนักงานสอบสวนซึ่งดำเนินการสอบสวนคดีได้โดยอิสระและผู้ที่ทำการพิจารณาว่าจะฟ้องคดีต่อศาลหรือไม่นั้นคือ พนักงานอัยการ และเมื่อการสอบสวนเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว ตั้งแต่เริ่มดำเนินการสอบสวนและการใช้มาตรการบังคับต่างๆ จนสรุปสำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้น พนักงานอัยการจะเข้าไปดำเนินการใดๆ ได้ก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้สรุปสำนวนการสอบสวนส่งมายังพนักงานอัยการแล้วเท่านั้น ซึ่งหากการสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนไม่มีประสิทธิภาพ พนักงานอัยการย่อมมีพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งหากการสอบสวนมีประสิทธิภาพก็จะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมา

ลงโทษตามกฎหมายได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าการที่ผู้กระทำผิดจะถูกดำเนินคดีหรือหลุดพ้นนั้นอยู่ที่การสอบสวนเป็นหลัก ดังนั้นการดำเนินการต่างๆ ต้องมีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานเป็นอย่างดี โดยต้องมีการสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างรัดกุม ไม่ว่าจะเป็นผู้กล่าวหาพยาน หรือผู้ต้องหา เพื่อความสมบูรณ์ของคดี แต่การแบ่งแยกดังกล่าวทำให้การสอบสวนฟ้องร้องซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการค้นหาความจริงในคดีอาชญากรรมชั้นเจ้าพนักงาน ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ขาดความเป็นเอกภาพ ขาดการตรวจสอบการใช้อำนาจและมาตรการบังคับต่างๆ ขาดความเป็นภาวะวิสัยเพราะอาจถูกแทรกแซงจากอำนาจอื่นได้ และด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นทำให้ระบบอัยการของประเทศไทยยังไม่สามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างเต็มที่ และไม่สามารถทำให้การดำเนินคดีอาชญากรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือศรัทธาต่อหลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งแตกต่างกับการดำเนินคดีอาชญากรรมในต่างประเทศที่พนักงานอัยการ เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการดำเนินคดีโดยมีอำนาจในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ตั้งแต่เริ่มคดีและมีอำนาจในการตรวจสอบมาตรการบังคับต่างๆ ทำให้พนักงานอัยการสามารถควบคุมการสอบสวน และมีส่วนร่วมในการวางรูปคดี หรือแนวทางในการดำเนินคดีและแนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐานได้ ทำให้การสั่งคดีของพนักงานอัยการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การนำเสนอข้อเท็จจริงในคดีต่อศาลในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพและเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นเพื่อให้ระบบการสอบสวน และการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทย ได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักสากล จึงควรที่จะปรับปรุงกฎหมาย ระบบการสอบสวนคดีอาชญากรรม และเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้นต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาและอุปสรรคตามที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้เขียนเห็นว่าปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติด และส่งผลกระทบต่อการใช้กฎหมายของพนักงานอัยการ นั้นอยู่ที่อำนาจหน้าที่ จึงต้องมีการพัฒนาบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไข ดังนี้

1. ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาชญากรรม พ.ศ. 2550 ดังนี้

มาตรา 11/1 เมื่อมีการจับกุมในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย สมคบสนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิด หรือจับได้แต่เฉพาะของกลางซึ่งเป็น

(1) ยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ประเภท 1 ตั้งแต่ 20 กรัม ประเภท 2 ตั้งแต่ 100 กรัม ประเภท 4 หรือประเภท 5 ตั้งแต่ 100 กิโลกรัมขึ้นไป

(2) วัตถุออกฤทธิ์ตามพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ประเภท 1 หรือประเภท 2 ซึ่งมีน้ำหนักตั้งแต่ 15 กรัม หรือ 200 เม็ดขึ้นไป ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนรายงานเลขอาชญากรรม ป.ป.ส. และพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบโดยเร็วและต้องไม่เกิน 3 วัน นับแต่วันจับกุม คดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดทุกคดี ให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนรายงานเลขอาชญากรรม ป.ป.ส. และพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบเป็นประจำทุกเดือน

มาตรา 11/2 ในคดียาเสพติดร้ายสำคัญ คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นของกลางและมีปริมาณมาก คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดฐานสมคบ สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีการดำเนินงานเป็นเครือข่ายหรือเป็นขบวนการหรือเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและเป็นเป้าหมายของเจ้าหน้าที่ปราบปรามว่าเป็นรายสำคัญ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเจ้าของที่ของรัฐ หรือนักการเมืองหรือเป็นผู้มีอิทธิพลหรือเป็นคดีที่ประชาชนให้ความสนใจเป็นพิเศษ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอื่นๆ ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นว่าเป็นรายสำคัญ ให้พนักงานอัยการจากสำนักงานคดียาเสพติดซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบคดีเข้าสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด เพื่อให้คำแนะนำในการวางแผนงานเกี่ยวกับการสอบสวนและตรวจสอบพยานหลักฐาน ตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบสวน

การใช้มาตรการบังคับในคดียาเสพติดตามวรรคหนึ่งนั้น ถ้าจะขอยกคั่น หรือหมายจับให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบคดีและพนักงานสอบสวนกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเห็นชอบร่วมกันก่อนดำเนินการตามกฎหมาย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2541). *การควบคุมคุณภาพนิเวศวิทยา ตามร่างรัฐธรรมนูญ สสร มาตรา 46 กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวิสา ฉัตรไพฑูริย์. (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2512). *การสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย*. ในชีวิตและผลงาน โกเมน ภัทรภิรมย์. กรุงเทพฯ: สมบัติการพิมพ์.
- _____. (2526). *อัยการฝรั่งเศส. ในระบบอัยการสากล*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- คณิต ณ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- _____. (2556). *อดีตประธาน คอป.และ อสส. ในคดีก่อการร้าย*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- คณิง ภาไชย. (2548). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ชัยเกษม นิตศิริ. (ม.ป.ป.). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2540). *รายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง สิทธิของผู้ต้องหา จำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา (รายงานวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2549). *รายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปใช้ในประมวลกฎหมายอาญา (รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2 (มาตรา 2-157) (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: พลสยามการพิมพ์.
- ธานี วรรณ. (2555). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.

- ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). *ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม*. คู่มือสร้างเสริมความก้าวหน้าของ
ตำรวจ พนักงานสอบสวน นักกฎหมาย นักศึกษาและสิ่งทีประชาชนควรรู้. กรุงเทพฯ:
บพิธการพิมพ์.
- เมธา วาดีเจริญ. *บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา “ทฤษฎีกับปฏิบัติทำได้
แต่ไม่ค่อยจะตรงกัน”* กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.
- วาริญา ภาวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. (2547). *ปรัชญาชั้นแนะนำ : กระแสคิดที่ทรงอิทธิพลต่อโลก
หนังสือชุดนักคิดสะท้อนโลกทัศน์ 1*. กรุงเทพฯ: ชีวภาวิวัฒน์.
- เศรษฐบุตร สิทธิธรรมวินิจ. *การศึกษาวิจัยเพื่อสนับสนุนมาตรการลดปริมาณคดีศึกษาเฉพาะกรณี
ความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา (รายงานผลการวิจัย)*.
- อุทัย อาทิวา. (2549, ธันวาคม). *ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.
บทบัญญัติ*, 62(4).

บทความ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. “การนำหลักความผิดฐานสมคบมาใช้ในประเทศไทย.” *บทบัญญัติ*, เล่มที่ 50
ตอน 2. น. 120-121.
- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2512). *งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม*. อัยการนิเทศ, 31.
- คณิต ณ นคร. (2526). “อัยการเยอรมัน” *อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา: รวบรวมบทความเกี่ยวกับการ
การสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ
กรมอัยการ.
- คณิต ณ นคร. (2539, ธันวาคม). *อัยการกับภารกิจในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล.
บทบัญญัติ*, เล่ม 52 ตอน 4.
- คณิต ณ นคร. (2540). *การสอบสวนผู้ต้องหา*. ใน *รวบรวมบทความด้านวิชาการ*. กรุงเทพฯ:
พิมพ์อักษร.
- อมร จันทรสมบูรณ์ ก (2533). *อำนาจสืบสวนสอบสวนฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
ของไทย*. ใน *รวบรวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ*. กรุงเทพฯ:
ชุติมาการพิมพ์.
- อรุณี กระจ่างแสง. (2533, กันยายน). “บทบาทอัยการในการสอบสวนคดีอาญา ศึกษาเปรียบเทียบ
เยอรมัน สหรัฐอเมริกา และประเทศไทย.” *วารสารนิติศาสตร์*, 20(3). น. 62.

วิทยานิพนธ์

- กัลยารัตน์ เอี่ยมอาจหาญ. (2551). การถอนฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีพนักงานอัยการเป็น โจทก์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนันท์รัฐ ชนกิจนิรันดร์. (2555). การควบคุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มยุรา วิมลโลหการ. (2553). การแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติดโดยการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรินทร์ ภาณุรัตน์. (2544). บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรจิต แสงสุก. (2529). มาตรการกักขังบุคคลคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรัท ศุลยธารัง. (2553). บทบาทอัยการในการป้องกันความผิดพลาดจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นเจ้าพนักงาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศิวาวรรณ พนม. (2544). อำนาจในการสอบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงานตามกฎหมายป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศร ไชยคุปต์. (2542). คุณพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรุณี กระจ่างแสง. (2532). อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2524). ผู้เสียหายในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2557, จาก

http://nctc.oncb.go.th/new/index.php?option=com_content&view=article&id=1132:2

555-02-22-03-m-s&catid=183:2555-02-21-07-m-s&Itemid=237

การสอบสวน. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2557, จาก

www.law.cmu.ac.th/law2011/journal/39255.ppt

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ. 2546

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการเป็นกองบังคับการหรือส่วนราชการอย่างอื่นในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556

ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยแนวทางการประสานงานคดียาเสพติด พ.ศ. 2553

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547

ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร

เอกสารอื่นๆ

คณิต ฅ นคร. (2556, 23 เมษายน). คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านกระบวนการยุติธรรมในคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (คปก.) จัดเวทีสาธารณะ เรื่อง

การปฏิรูปการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น
กรุงเทพฯ.

คู่มือประสานงานและการรวบรวมพยานหลักฐานคดีอาชญากรรม. สำนักกฎหมาย สำนักงาน ป.ป.ส.

กระทรวงยุติธรรม. น. 9.

ชาติชาย สุทธิกลม. (2549). การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาชญากรรม : ปัญหาอุปสรรคและแนวทาง
แก้ไข. หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 9 วิทยาลัยการ
ยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

พรทิพย์ ล. วีรพรรค. (2551). การสอบสวนร่วมกันระหว่างการสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงาน
อัยการตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547. การศึกษาอิสระ
มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ยุทธพงษ์ พงษ์สวัสดิ์. (2513). คำบรรยายวิชาการสืบสวนสอบสวน. น. 44.

โรงเรียนสอบสวนเวลากลางคืน. (2497). คำบรรยาย : การสอบสวนคดีอาญา. น. 27

สถาบันกฎหมายอาญา. (2540). สารานุกรมและกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ. กรุงเทพฯ:
เซเวนพรีนติ้ง กรุ๊ป.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2549, มิถุนายน). โครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการ
กำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ประมวลกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ:

สำนักงานคดีอาชญากรรม สำนักงานอัยการสูงสุด. (2555). คู่มือมาตรฐานการดำเนินคดีอาชญากรรม
ว่าด้วยการตรวจสำนวนและสั่งคดีอาชญากรรม. น. 1.

เอกสารประกอบรายวิชา LW 443(48) การสืบสวนและการสอบสวน (criminal process)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

George F.Cple. (1979). The American system of Criminal Justice. Luxbury Press.

John H. Langbein. (1977). Comparative Criminal Procedure. West.

William G. Dcerner. (1992). Introduction to Law Enforcement.

ELECTRONIC SOURCES

Kirchengast, T. *Private Prosecution and the Victim of Crime*. Retrieved 2008, April. from Macquarie Law Working Paper Series.

Private Prosecution. Retrieved October 11, 2013 from

http://en.wikipedia.org/wiki/Private_prosecution.

Rechtsanwalt Dr. Klaus Malek. *What you should know about German Narcotics Law*.

LAWS

Code de procédure pénale

The France Penal Code

The German Code of Criminal Procedure

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชาญชัย โชติเวชธารัง

ตำแหน่ง รองอธิบดีอัยการ สำนักงานคดีอาชญากรรม สำนักงานอัยการสูงสุด

เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2557 เวลาประมาณ 12.30 น.

สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานอัยการสูงสุด

ประเด็นสอบถามในการสัมภาษณ์

1. การสอบสวนในคดีอาชญากรรม ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

จุดมุ่งหมายสำคัญของการสอบสวนคือ การคุ้มครองสิทธิสองฝ่ายคือฝ่ายผู้เสียหายกับฝ่ายผู้ต้องหา โดยการคุ้มครองสิทธิคือการทำให้ภายในระยะเวลารวดเร็วตามที่กฎหมายกำหนดและถูกต้องเป็นธรรม เพื่อให้ประชาชนเกิดความศรัทธา โดยการสอบสวนในประเทศไทยแม้จะแบ่งการสอบสวนออกเป็นหลายส่วน และปัจจุบันศาลมีแนวโน้มในการพิจารณาแบบไต่สวนมากขึ้น ซึ่งก็ได้ข้อเท็จจริงมากขึ้น ระบบการสอบสวนก็เช่นกัน ซึ่งมีประเด็นที่เป็นอุปสรรคหลายอย่าง เช่น การพิจารณาโดยความรอบคอบของอัยการ เมื่อตำรวจทำสำนวนมาและส่งอัยการ โดยอัยการไม่ได้เข้าไปร่วมนั้น ในบางกรณีการรวบรวมพยานหลักฐานอาจไม่ครบถ้วนทำให้เกิดความล่าช้า ทำให้อัยการต้องสั่งสอบเพิ่มเติม การสอบเพิ่มเติมหรือการเรียกพยานมาซักถามก็ดี ซึ่งทาง ป.ป.ส.เองก็พยายามแก้ไขในเรื่องนี้โดยเห็นได้จากการกำหนดให้มีการประสานคดี ซึ่งคดีใดที่มีการประสานคดีอย่างถูกต้อง ทำให้ไม่มีความล่าช้าอัยการสามารถตรวจสอบสำนวนคดีได้อย่างละเอียดถูกต้อง เพราะในคดีที่ไม่มีการประสานคดีและพนักงานสอบสวนมาส่งคดีให้อัยการล่าช้าใกล้หมดระยะเวลาฝากขังนั้น หากอัยการมองว่ายังขาดพยานหลักฐานสำคัญหรือต้องการให้พนักงานสอบสวนทำการสอบเพิ่มเติมก็ไม่สามารถทำได้ และอาจเป็นการล่าช้าหรืออาจถูกตั้งข้อครหาจากภายนอกได้หากมีการสั่งสอบเพิ่มเติมแม้พนักงานสอบสวนและอัยการจะสุจริตก็ตาม ซึ่งในเรื่องระยะเวลาการส่งสำนวนของพนักงานสอบสวนให้อัยการนั้น แม้จะมีข้อตกลงระหว่างพนักงานสอบสวนและอัยการในเรื่องการส่งสำนวนอย่างน้อยก่อนครบระยะเวลาฝากขังหนึ่งฝากและอย่างช้าที่สุดไม่เกินสามวันก่อนครบระยะเวลาฝากขังสุดท้าย โดยถ้าพนักงานสอบสวนไม่ทำตามให้อัยการแจ้งผู้บังคับบัญชาเพื่อที่จะได้ทำการกำชับการปฏิบัติต่อพนักงานสอบสวนต่อไป ปัจจุบันมีหลายเรื่องที่อัยการเข้าไปร่วมสอบสวน ตามที่มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 130 ตอน 78 ก หน้า 23 ประกาศของสำนักงานอัยการสูงสุดที่ตั้งสำนักงานสอบสวนขึ้นเพื่อทำการสอบสวนตามที่มีกฎหมายกำหนดให้อัยการเข้าสอบสวน เช่น คดีพิเศษ คดีอาชญากรรมข้ามชาติ คดีความผิดนอกราชอาณาจักร เป็นต้น ซึ่งในคดีที่อัยการเข้าร่วมนั้นประสิทธิภาพในการสอบสวนคดีมีมากขึ้น โดยเฉพาะการวางรูปคดี การรวบรวมพยานหลักฐาน วิธีการขึ้นตอน ซึ่งการแยกการสอบสวนฟ้องร้องที่แบ่งแยกนั้นหลาย

คนมองว่าเป็นการคานอำนาจ แต่อีกมุมหนึ่งเป็นเรื่องของการร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงมาดำเนินการ เพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษและให้สังคมมีความปลอดภัย

2. การใช้มาตรการบังคับ เช่น การค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดีอาชญากรรม ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไรหรือไม่ และควรให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบด้วยจะดีหรือไม่

การที่ตำรวจเสนอหลักฐานต่อศาลเพื่อขอออกหมาย ควรมียัยการร่วมในการค้นกรอง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและการตรวจสอบและความรอบคอบ และในเรื่องของการควบคุมตัวไว้ไม่เกินสามวันนั้น หากมีการตรวจสอบก็ย่อมจะเป็นการกันข้อครหาต่างๆ และเพื่อความปลอดภัยของผู้จับกุมเองด้วย ซึ่งหากมียัยการเข้าไปร่วมด้วยจะทำให้คดีมีประสิทธิภาพและเป็นหลักประกันที่ดี ซึ่งจะได้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการสอบสวนด้วย

3. การใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีอาชญากรรมของพนักงานอัยการ ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

การแทรกแซงในคดีอาชญากรรมทำได้ยาก เนื่องจากคดีอาชญากรรมเป็นคดีนโยบายของรัฐที่สำคัญ โดยเฉพาะในคดีร้ายสำคัญอัยการจะมีการตั้งคณะทำงาน ทำให้เป็นการกันการแทรกแซงจากอำนาจอื่นได้ ซึ่งในการใช้ดุลพินิจการสั่งฟ้องในคดีอาชญากรรมอัยการนั้น จะคำนึงถึงประโยชน์และความปลอดภัยของสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งในคดีที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้อัยการล่าช้าโดยที่อัยการไม่มีเวลาในการตรวจสอบสำนวนอย่างละเอียดรอบคอบซึ่งแม้พยานหลักฐานไม่ชัดเจนแต่พฤติการณ์ของคดีทราบได้ว่าผู้ต้องหาเป็นนักค้ารายสำคัญก็จะทำการสั่งฟ้องไปก่อน เพราะหากปล่อยตัวไปผู้ต้องหาอาจไปทำกระทำผิดมากกว่าเดิมซึ่งอาจเกิดผลร้ายต่อสังคมมากกว่าซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

4. หากพนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนในคดีอาชญากรรมด้วยจะเพิ่มประสิทธิภาพให้การสอบสวนดีขึ้นหรือไม่

คดีอาชญากรรมมีความยุ่งยากซับซ้อนมีการดำเนินการเป็นขบวนการ มีการกระทำผิดเกี่ยวข้องกันในหลายประเทศยากแก่การติดตาม ยากต่อการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานที่จะดำเนินการกับผู้กระทำผิดซึ่งอยู่เบื้องหลัง โดยทุกกระบวนการต้องมีการตั้งเป็นคณะทำงานต่างกับคดีอาญาทั่วไป และการสอบสวนคดีอาชญากรรมในหลายคดีต้องมีการแยกสำนวนออกเป็นหลายสำนวน เช่น สำนวนคดีอาญา สำนวนคดีทรัพย์สิน สำนวนบำบัดฟื้นฟู การให้อัยการเข้ามามี

บทบาทในการสอบสวนด้วยโดยเฉพาะการวางรูปคดีย่อมทำให้คดีมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น โดยควรเน้นให้มีการประสานคดีกันระหว่างพนักงานสอบสวนและอัยการ โดยการประสานคดีกันย่อมเป็นการร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งปัจจุบันทางอัยการมีการพัฒนาและให้ความรู้แก่อัยการที่บรรจุเข้ามาใหม่ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในคดีอาชญากรรมเฉพาะทางเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการทำคดีอาชญากรรมเมื่ออัยการผู้นั้นไปรับตำแหน่งประจำในจังหวัดต่างๆ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้การดำเนินคดีอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายธนพล จูทะเดมิย์

ตำแหน่ง อัยการผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาชญากรรม 9 สำนักงานอัยการสูงสุด เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2557 เวลาประมาณ 13.00 น.

สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานอัยการสูงสุด

ประเด็นสอบถามในการสัมภาษณ์

1. การสอบสวนในคดีอาชญากรรม ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

ในกรณีความผิดเกิดขึ้นในราชอาณาจักร การสอบสวนคดีอาชญากรรมแบ่งออกเป็นสองส่วนก็คือส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งในกรณีที่มีการจับผู้กระทำความผิดรายสำคัญผู้จับกุมจะส่งคดีให้กับพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด เป็นผู้ดำเนินการสอบสวนเพราะมีความถนัดและถูกฝึกฝนได้รับการอบรมมาด้านนี้อย่างต่อเนื่องโดยตรง ทำให้ทราบถึงแนวทางการสอบสวนคดีอาชญากรรม ปัญหาและอุปสรรคในการสอบสวนคดีอาชญากรรม โดยระหว่างพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดและอัยการมีการอบรมและสัมมนาอย่างมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในกรณีที่ไม่ใช่กรณีของการจับกุมยาเสพติดรายสำคัญกรณีเช่นนี้ผู้ทำการจับกุมมักจะส่งคดีให้กับพนักงานสอบสวนในท้องที่เกิดเหตุเป็นผู้ทำการสอบสวน ซึ่งมุมมองของพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดและพนักงานสอบสวนท้องที่เกิดเหตุจะมีความแตกต่างกัน โดยพนักงานสอบสวนในท้องที่เกิดเหตุมักขาดความรู้และความเชี่ยวชาญในการทำคดีอาชญากรรมเนื่องจากขาดทักษะ ขาดการอบรมฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเหมือนกับพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด และแม้แต่อัยการหรือผู้พิพากษาในส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคก็มีความแตกต่างกันในทัศนคติหรือมุมมองของการสั่งคดีหรือตัดสินคดี ไม่มีความเข้าใจในการดำเนินคดีข้อหาสมคบ ซึ่งอาจเป็นเพราะอัยการและผู้พิพากษาในส่วนภูมิภาคไม่มีความเข้าใจในภาพรวมของรูปแบบและกระบวนการค้ายาเสพติด อีกทั้งเนื้อหาและข้อเท็จจริงของคดีที่นำสู่ศาลมีความต่างกัน ซึ่งกรณีดังกล่าวทำให้ขาดความเป็น

เอกภาพในการตัดสินใจ โดยในปัจจุบันนักค้ายาเสพติดหรือผู้ต้องหาว่ากระทำผิดมักจะทำการวิ่งเต้นไม่ให้ผู้จับกุมนำคดีส่งพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด เพราะผู้ต้องหาคิดว่าถ้าคดีส่งให้กับพนักงานสอบสวนในท้องที่เกิดเหตุตนมีอาจในการชนะคดีสูง แต่ถ้าคดีถูกส่งมาที่ส่วนกลางจะมีอัยการซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการทำคดียาเสพติดซึ่งก็คือ อัยการจากสำนักงานคดียาเสพติด เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งอัยการเหล่านี้จะถูกหล่อหลอมให้ทราบว่ามุมมองในการสอบสวนคดียาเสพติดนั้น ไม่ใช่จะมีแต่เฉพาะในคดีหลักยังมีคดีต่อเนื่องและกฎหมายอื่นอีกเช่น พระราชบัญญัติมาตรการฯ ซึ่งจะเข้ามาควบคุมกับความผิดหลักตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ จึงทำให้การที่จะนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าสู่การพิจารณาเพื่อให้ศาลได้พิจารณาลงโทษให้ถูกต้องกลับไปมีมุมมองที่จะใช้แต่ประจักษ์พยานเท่านั้น ซึ่งโดยลักษณะและสภาพของการกระทำผิดนั้นเป็นไปได้ยากเนื่องจากคดียาเสพติดเป็นอาชญากรรมในลักษณะสากลและมีเครือข่ายที่ใหญ่มาก ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่มีอยู่ในปัจจุบันกลุ่มนายทุนหรือนักค้ายาเสพติดซึ่งเป็นเจ้าของยาจะสั่งการให้ผู้รับงานไปทำการหาเครือข่ายและจัดหาทีมงานในการขนส่งและลำเลียงยาเสพติดซึ่งศัพท์ในกลุ่มค้าจะเรียกว่านักบิน และหาทีมงานในเรื่องของการจัดการทางการเงินไปรับจ้างทำการเปิดบัญชี และทีมงานรณนำทาง ซึ่งในคดีเดียวจะเห็นได้ว่ามีแบ่งออกเป็นสี่กลุ่มใหญ่ แต่เวลาที่ผู้จับกุมทำการจับกุมได้นั้นจะจับได้แต่เพียงผู้ที่ทำหน้าที่ในการลำเลียงขนส่งยาเสพติดซึ่งหากไม่ได้มีการขยายผลก็จะไม่สามารถจับกลุ่มนายทุนหรือนักค้ายาเสพติดซึ่งเป็นเจ้าของยา ผู้รับงาน หรือผู้รับจ้างเปิดบัญชี ไม่ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเพราะฉะนั้นจะไปดำเนินคดีกับบุคคลเหล่านี้ไม่ได้ก็จะทำให้บุคคลเหล่านี้หลุดรอดการดำเนินคดีไปได้ ซึ่งเป็นแนวคิดแบบเดิมๆ ที่บุคคลในกระบวนการยุติธรรมยึดถือว่าตัวยาเป็นพยานหลักฐานในคดียาเสพติด ในปัจจุบันจึงมีกฎหมายออกมาเพื่อให้สามารถดำเนินการกลับกลุ่มนายทุนหรือนักค้ายาเสพติดซึ่งเป็นเจ้าของยา ผู้รับงาน หรือผู้รับจ้างเปิดบัญชี โดยใช้หลักในเรื่องของการดำเนินการสมคบมาดำเนินการกับกลุ่มบุคคลเหล่านี้ ซึ่งการดำเนินการข้อหาสมคบตามพระราชบัญญัติมาตรการนี้ยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่เนื่องจากการขออนุมัติจับกุมหรือแจ้งข้อกล่าวหา ในความผิดข้อหาสมคบนี้ต้องได้รับการอนุมัติจากเลขาธิการ ป.ป.ส. แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งใช้ระยะเวลาานพอสมควร โดยในกรณีนี้หากมีการแก้ไขให้อัยการคดีอัยการยาเสพติดเป็นผู้อนุมัติจับกุมหรือแจ้งข้อกล่าวหาได้ก็จะทำให้การดำเนินคดีข้อหาสมคบรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และในกรณีที่มีการดำเนินคดียาเสพติดรายสำคัญมีระเบียบกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องทำการประสานคดีกับอัยการซึ่งแต่เดิมในทางปฏิบัติแทบจะไม่มีเลยแต่ในช่วงหลังพนักงานสอบสวนเริ่มที่จะมีการประสานคดีกับอัยการมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดีการ

สอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนในบางครั้งยังขาดหรือตกหล่น อัยการต้องสั่งสอบสวนเพิ่มเติมซึ่งตัวพนักงานสอบสวนเองก็มักคืออยู่ในมือหลายคดี ทำให้การสรุปสำนวนให้อัยการล่าช้า ซึ่งในกรณีนี้หากได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยในส่วนของอัยการให้อัยการมีอำนาจในการขอขยายระยะเวลาฝากขังต่อศาลไปอีกสองฝากซึ่งในระหว่างนี้ศาลอาจให้ประกันตัวผู้ต้องหาก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติของคดีรายสำคัญแล้วนั้นในคำฟ้องอัยการจะคัดค้านการประกันตัวผู้ต้องหาอยู่แล้ว แต่การจะให้ประกันหรือไม่อยู่ที่ดุลพินิจของศาล และในการแก้ไขปัญหาเรื่องการสอบสวนคดีอาชญาเสพติดอีกทางหนึ่งคือให้มีการแต่งตั้งพนักงานสอบสวนในรูปแบบของคณะทำงานก็จะช่วยให้การสอบสวนคดีอาชญาเสพติดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การใช้มาตรการบังคับ เช่น การค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดีอาชญาเสพติด ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไรหรือไม่ และควรให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบด้วยจะดีหรือไม่

การค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดีอาชญาเสพติด เนื่องจากถ้าใช้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอาจไม่ทั่วถึงและทันทั่วถึง จึงมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ให้อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในเรื่องการค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดีอาชญาเสพติด โดยในเรื่องดังกล่าวซึ่งเป็นที่วิจารย์กันมากในหมู่นักกฎหมายนั้น ในปัจจุบันได้มีการยุติในบางส่วนเนื่องจากได้มีความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ดีความว่าในเรื่องการค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดีอาชญาเสพติดซึ่งกระทำโดยเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. และมีบัตร ป.ป.ส. ทำตามระเบียบและกฎกระทรวงที่กำหนดไว้แม้ไม่มีหมายก็ถือเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายแต่ปัญหาคือ การแจ้งให้ทุกคนได้ทราบหรือไม่ และผู้ที่ใช้อำนาจนี้ได้ต้องเป็นผู้ที่มีบัตรเท่านั้นซึ่งในปัจจุบันยังมีเจ้าพนักงานป.ป.ส. น้อยเมื่อเทียบกับสภาพปัญหาในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติงาน ซึ่งหากให้มีการมอบอำนาจได้ก็อาจจะแก้ไขปัญหานี้ได้

การขอออกหมายต่างๆ ในต่างประเทศจะต้องผ่านอัยการก่อนแต่ในประเทศเราดำรวจยื่นขอออกหมายโดยตรงต่อศาล ขาดการกลั่นกรองในเบื้องต้นจากอัยการ โดยลักษณะของอัยการเหมือนเป็นที่เลี้ยงของเจ้าหน้าที่ตำรวจดังนั้นหากมีการประสานคดีกันและมีการตรวจสอบจะทำให้การดำเนินคดีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีอาญาเสพติดของพนักงานอัยการ ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

ในปัจจุบันพบว่าการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของอัยการในคดีอาญาเสพติดยังมีปัญหาอยู่เนื่องจาก อัยการยังมีความกลัวว่าคดีที่พนักงานสอบสวนสรุปส่งสำนวนมาให้อัยการนั้น อัยการต้องฟ้องทุกคดี ซึ่งการใช้ดุลพินิจในส่วนนี้หากกระทำอยู่บนพื้นฐานของความสุจริตแล้วนั้น หากอัยการพบว่าพยานหลักฐานไปไม่ถึงหรือไม่พอที่จะฟ้องก็ไม่ควรที่จะฟ้อง ซึ่งหากสั่งไม่ฟ้องก็ยังมีการถ่วงดุลตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่แล้ว เพราะในคดีอาญาเสพติดยังสามารถหาทางออกอื่นได้โดยอาจสั่งฟ้องในข้อหาความผิดพอกเงินหรือการดำเนินการในทางมาตรการทางภาษี

ในการดำเนินคดีอาญาเสพติดของอัยการนั้นในส่วนกลางยังไม่พบว่ามีกรณีการแทรกแซงจากอำนาจอื่น ซึ่งในคดีร้ายสำคัญนั้นทางอัยการจะมีการตั้งเป็นคณะทำงาน โดยการสั่งไม่ฟ้องในคดีอาญาเสพติดดังกล่าวนั้นในทางปฏิบัติต้องเป็นมติเอกฉันท์ไม่ไร้เสียงข้างมาก เนื่องจากการฟ้องคดีของอัยการนั้นเพียงมีมูลและหลักฐานมีเพียงพอที่ต้องฟ้องให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยว่ามีการกระทำผิดจริงหรือไม่ แต่ในส่วนของภูมิภาคนั้นไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน อัยการหรือศาล ก็อาจมีการถูกแทรกแซงได้ ซึ่งหากเกิดกรณีนี้แบบนี้อัยการจะให้คำแนะนำในเรื่องของการให้รับสารภาพและแนะนำให้ผู้ต้องหาให้การเป็นประโยชน์ต่อผู้จับกุมตามพระราชบัญญัติอาญาเสพติดให้โทษฯ มาตรา 100/2 แทน

4. หากพนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนในคดีอาญาเสพติดด้วยจะเพิ่มประสิทธิภาพให้การสอบสวนดีขึ้นหรือไม่

ระบบการสอบสวนฟ้องร้องที่มีการแยกกันค่อนข้างชัดเจนนั้น อาจจะเหมาะสมในยุคสมัยหนึ่งแต่ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมที่เต็มไปด้วยการแพร่ระบาดของปัญหาอาญาเสพติด การแยกกันดังกล่าวทำให้ไม่เกิดการรัดกุมไม่คล่องตัว ปัจจุบันอัยการเองมีการตั้งสำนักสอบสวนแล้วด้วย ดังนั้นการให้อัยการเข้าไปร่วมในการสอบสวนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่อัยการต้องเข้าไปร่วมตั้งแต่เริ่มแรก โดยการประสานคดี ซึ่งหมายถึงตั้งแต่การวางรูปคดีก่อนจับกุม โดยพิจารณาเป็นรายคดี โดยอาจเน้นเฉพาะคดีร้ายสำคัญ โดยอัยการเข้าไปแนะนำว่าเมื่อจับแล้วควรทำอย่างไร ควรสอบใครบ้าง เช่น เมื่อสอบแล้วผู้ต้องหาให้การรับสารภาพควรให้เขียนคำรับสารภาพด้วยลายมือตัวเอง รวมถึงให้มีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวไว้ด้วย แต่ในปัจจุบันปัญหาอยู่ที่จับมาก่อนแล้วค่อยสอบทีหลัง ดังนั้นหากอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนในคดีอาญาเสพติด โดยเฉพาะการวางรูปคดีก่อนจับกุมก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้การสอบสวนดียิ่งขึ้น

ผู้ให้สัมภาษณ์ พันตำรวจเอกณรงค์ ยิ้มเจริญ

ตำแหน่ง รองผู้บังคับการกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 1 กองบัญชาการตำรวจ
ปราบปรามยาเสพติด

เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2557 เวลาประมาณ 9.30 น.

สถานที่สัมภาษณ์ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด

ประเด็นสอบถามในการสัมภาษณ์

1. การสอบสวนในคดียาเสพติด ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

การสอบสวนคดียาเสพติดคือหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งจะเหมือนกับคดีอาญาทั่วไปโดยเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในคดียาเสพติดจะมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติดด้วย ซึ่งปัญหาและอุปสรรคคือในคดียาเสพติดมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับซึ่งในบางที่เป็นข้อบัญญัติที่ซ้ำกันซึ่งสร้างความหนักใจให้กับพนักงานสอบสวน

รูปแบบการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดกฎหมายบัญญัติไว้อาศัยตัวยาหรือวัตถุออกฤทธิ์เป็นหลักในการแจ้งข้อกล่าวหาโดยคำนึงถึงปริมาณ ซึ่งต้องมีการรอผลตรวจพิสูจน์ซึ่งในบางครั้งใช้ระยะเวลาหลายวัน เพื่อให้ครบถ้วนตามองค์ประกอบของกฎหมาย จึงทำให้กรณีดังกล่าวมีความสับสนในการแจ้งข้อกล่าวหาเช่นกัน

การสอบสวนถือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก ในส่วนของพนักงานสอบสวนตามที่ ขอบเขตของอำนาจการสอบสวนคือคดีที่เกิด อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดในเขตพื้นที่รับผิดชอบ บางคดีซึ่งเป็นคดีรายสำคัญพื้นที่หรือท้องที่เกิดเหตุอาจจะมากกว่าสองท้องที่ขึ้นไปหรืออาจจะเกี่ยวเนื่องหลายท้องที่ซึ่งตรงนี้มี ความจำเป็นที่พนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดซึ่งมีอำนาจสอบสวนได้ทั่วประเทศสามารถเข้าไปช่วยท้องที่ในการสอบสวนและแก้ปัญหาดังนี้ได้ ส่วนคุณภาพหรือประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนในท้องที่ก็สามารถทำได้โดยคิดว่ามีประสิทธิภาพเท่าเทียมกัน แต่การมีกองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติดนั้นเนื่องจากในกรณีเกิดเหตุในหลายท้องที่อาจมีปัญหาเกี่ยวกับอัยการหรือศาลในเรื่องของการรับสำนวนหรือรับฟ้อง

คดีที่พนักงานสอบสวนทำไปถึงอัยการแล้วไม่ฟ้องมีบ้างแต่น้อยมากโดยให้เหตุผลว่าในเรื่องของพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดไม่ใช่เจ้าของหรือมีเจตนาในการครอบครองโดยตรงหรือในบางครั้งสิ่งที่ผู้จับกุมเข้าใจว่าเป็นยาเสพติดนั้นเมื่อมีการตรวจพิสูจน์แล้วปรากฏว่าไม่ใช่ยาเสพติดก็

มี ซึ่งเป็นไปตามพยานหลักฐาน ซึ่งตามกฎหมายแล้วหากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องก็จะเสนอเรื่องไปที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2. การใช้มาตรการบังคับ เช่น การค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดีอาชญากรรม ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไรหรือไม่ และควรให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบด้วยจะดีหรือไม่

มาตรการในการค้น การจับ การควบคุม ซึ่งในคดีอาชญากรรมนั้นนอกจากจะมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วยังมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดฯ ที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ไว้เป็นกรณีพิเศษในเรื่องของการตรวจค้น จับกุม และการควบคุม ซึ่งมีกรณีพิเศษเช่นเมื่อมีการจับกุมตัวผู้ต้องหาได้และมีความจำเป็นในเรื่องของการสืบสวนขยายผล โดยสามารถที่จะเอาตัวไว้ดำเนินการอีกสามวัน โดยไม่ต้องส่งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีปัญหาบ้างเพราะการเอาตัวไว้ นั้น แม้จะมีระเบียบซึ่งทางสำนักงาน ป.ป.ส. วางแนวทางปฏิบัติไว้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติไม่ค่อยเหมือนกันเหตุผลเนื่องจากกฎหมายให้อำนาจแก่ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตามกฎหมาย ซึ่งมีความหลากหลายมีทั้งตำรวจ เจ้าหน้าที่ป.ป.ส. ทหาร ศุลกากรและเจ้าพนักงานอื่น โดยในส่วนของตำรวจเองก็ยังมีความเข้าใจว่าอำนาจในการควบคุมตัวสามวันให้สำหรับการสืบสวนขยายผลหรือการสอบสวน ซึ่งเจ้าหน้าที่อื่นก็เช่นกันยังไม่มีความเข้าใจดีพอว่าการเอาตัวไว้สามวันนี้เป็นการเอาตัวเพื่อสอบสวนหรือเอาตัวไว้เฉยๆ ซึ่งการควบคุมสามวันนี้ไม่ถือเป็นการควบคุมตามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเมื่อส่งพนักงานสอบสวนแล้วถึงจะเริ่มนับการควบคุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งจะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปที่เมื่อจับได้แล้วต้องส่งทันทีแล้วจึงนำตัวไปขออนุญาตศาลฝากขังในกรณีที่มีความจำเป็นต้องทำการสอบสวนเพิ่มเติม ซึ่งศาลมองเรื่องในการควบคุมว่าไม่ถูกต้องโดยมองว่าเป็นเรื่องของการกระหัดสิทธิ ซึ่งการควบคุมตัวสามวันนี้ ชุดจับทำการขออนุญาตควบคุมโดยขออนุญาตผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นแต่ไม่มีการตรวจสอบภายนอกจากองค์กรในกระบวนการยุติธรรมเช่น ศาลหรืออัยการ

การเข้ามามีส่วนร่วมของอัยการตั้งแต่เริ่มต้นนั้นแท้จริงแล้วมีระเบียบเกี่ยวกับการประสานงานในคดีอาชญากรรมระหว่างพนักงานสอบสวน อัยการและ ป.ป.ส. ซึ่งมีรายละเอียดกำหนดทุกขั้นตอนตั้งแต่ขั้นจับกุม สอบสวน ซึ่งในเรื่องของการสอบสวนพนักงานสอบสวนถือปฏิบัติตามระเบียบนี้อยู่แล้วโดยพนักงานสอบสวนจะประมวลคดีและประสานกับอัยการ โดยอัยการก็จะแจ้งรายชื่อผู้ที่ทำการประสานงานให้พนักงานสอบสวนทราบแต่ในทางปฏิบัติจริงๆ แล้วการเข้ามามีส่วนร่วมของอัยการจะเข้ามาเมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวน

เสร็จแล้ว มีน้อยมากที่อัยการจะเข้ามาให้คำแนะนำในคดีตั้งแต่แรกเพราะอัยการอาจเชื่อมือพนักงานสอบสวนหรืออาจมีการขอสำเนาการสอบสวนมาพิจารณา

3. การใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีอาญาเสพติดของพนักงานอัยการ ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

ไม่มีปัญหา เนื่องจากพนักงานสอบสวนและอัยการมักมีความเห็นสอดคล้องกัน

4. หากพนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนในคดีอาญาเสพติดด้วยจะเพิ่มประสิทธิภาพให้การสอบสวนดีขึ้นหรือไม่

เห็นด้วย ประการที่หนึ่ง การวางรูปคดีจะได้ไปในแนวทางเดียวกันเพราะในที่สุดแล้วสำนวนคดีก็ต้องผ่านพนักงานอัยการอยู่ดี การเข้าคู่ตั้งแต่ต้น เช่น การให้คำแนะนำในข้อกฎหมาย การรวบรวมพยานหลักฐาน การวางรูปคดีจะได้เป็นแนวเดียวกันสอดคล้องกันและไม่เกิดความขัดแย้งกันโดยมาในรูปของการให้คำแนะนำ ไม่ใช่การมาเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน และต้องไม่ตัดสิทธิในการเสนอความเห็นของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเป็นพนักงานสอบสวนเฉพาะทางคุณภาพอาจจะดีกว่าพนักงานสอบสวนในท้องที่ในเรื่องของการขยายผลซึ่งมองไปไม่ถึงหรือไม่มีเครื่องมือแต่ในลักษณะเดียวกันถ้ามององค์กรอัยการ ซึ่งพนักงานสอบสวนจะส่งคดีให้กับอัยการกองยาเสพติดซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการทำคดีอาญาเสพติด พนักงานสอบสวนท้องที่ส่งคดีให้กับอัยการจังหวัดซึ่งความชำนาญในคดีอาญาเสพติดของอัยการจังหวัดย่อมไม่เท่ากับอัยการกองยาเสพติดซึ่งคงไม่ต่างกัน

กฎหมายยาเสพติดมีหลายฉบับซึ่งเป็นกฎหมายพิเศษและมีความซ้อนกันอยู่ โดยกฎหมายพิเศษเหล่านี้ล้วนเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่เจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติงานให้ได้ความสะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงในเรื่องของการรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งในบางครั้งทัศนคติของศาลในการตัดสินคดีไม่ได้คำนึงถึงความพิเศษตรงนี้แต่กลับใช้หลักทั่วไปมาตัดสินคดีซึ่งส่งผลให้มีการยกฟ้องในหลายครั้ง จึงควรมีการทบทวนทำความเข้าใจต่อบุคคลที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมให้มีความมุ่มมอที่เหมือนกันว่า คดีอาญาเสพติดมีการดำเนินคดียากและคดีอาญาเสพติดเป็นคดีที่เป็นภัยต่อสังคมมาก โดยปลายทางของกระบวนการยุติธรรมควรมองให้เหมือนกัน

การแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันเป็นเรื่องดีโดยมองว่าเป็นเรื่องของการคำนอำนาจกัน ซึ่งถ้าหากมีการใช้อิทธิพลเข้ามาแทรกแซงในคดีในชั้นสอบสวนก็ยังมีชั้นฟ้องร้องที่เข้ามาตรวจสอบได้ ซึ่งในคดีอาญาเสพติดเองอาจมีการถูกแทรกแซงได้ในคดีที่พนักงานสอบสวนท้องที่

เป็นผู้รับผิดชอบ แต่อย่างไรก็ดีในส่วนของอัยการจังหวัดเองก็อาจมีการถูกแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ได้เช่นกัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ พันตำรวจโทชริระวิชญ์ วันทองพลศิริ

ตำแหน่ง พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ กองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 1 กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด

เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2557 เวลาประมาณ 10.30 น.

สถานที่สัมภาษณ์ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด

ประเด็นสอบถามในการสัมภาษณ์

1. การสอบสวนในคดียาเสพติด ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

คดีเล็กน้อยคงไม่มีปัญหา แต่ในส่วนของคดีร้ายสำคัญจะมีปัญหาในเรื่องการดำเนินการกับเครือข่ายยาเสพติดมักมีปัญหาในการติดต่อประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระหว่างประเทศซึ่งใช้ระยะเวลาเวลานานล่าช้า มีขั้นตอนเยอะ เช่น คดีซื้อขายสมคบหรือคดีความผิดนอกราชอาณาจักร ซึ่งรวมถึงปัญหาด้านงบประมาณที่มีไม่เพียงพอด้วย

โดยระเบียบหรือข้อกำหนดที่เกี่ยวกับยาเสพติดที่มีอยู่ในปัจจุบัน สนับสนุนและเอื้อประโยชน์ให้กับเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานคืออยู่แล้ว

2. การใช้มาตรการบังคับ เช่น การค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดียาเสพติด ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไรหรือไม่ และควรให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบด้วยจะดีหรือไม่

กฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่ผู้จับควบคุมตัวได้ไม่เกินสามวันเป็นเรื่องที่ดี เพราะเวลาการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนมีน้อยเพียง สี่สิบแปดชั่วโมง การสอบถามข้อมูลจากผู้ต้องหา ย่อมได้ข้อเท็จจริงเพราะผู้ต้องหายังไม่ทันตั้งหลัก ซึ่งสามารถนำมาสนับสนุนข้อมูลของพนักงานสอบสวนและยังเป็นแนวทางการสอบสวนของพนักงานสอบสวนได้เป็นอย่างดี แต่ข้อมูลส่วนนี้ผู้จับกุมต้องทำการบันทึกให้ละเอียดและส่งมอบให้พนักงานสอบสวน

การควบคุมตัวไว้ไม่เกินสามวันของผู้จับกุมซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้น กฎหมายให้อำนาจไว้ในเรื่องของการควบคุมเพื่อดำเนินการเป็นเรื่องที่สมควรแล้วโดยไม่จำเป็นต้องมีการตรวจสอบอะไรเพราะการควบคุมตัวก็มีการบันทึกการใช้อำนาจนั้นไว้ในบันทึกจับกุมอยู่แล้ว

การสืบสวนและการสอบสวนมีความเกี่ยวข้องต่อเนื่องกัน โดยในส่วนของ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดเคยมีนโยบายในการทำงานร่วมกัน เริ่มตั้งแต่การสืบสวน ชุมจับกุมจะเข้ามาประสานงานกับพนักงานสอบสวนซึ่งพนักงานสอบสวนจะออกไปดำเนินการกับ ชุมจับกุมในเรื่องของการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน แต่ในทางปฏิบัติแล้วนั้นไม่สามารถ ทำได้ทุกคดีเนื่องจากพนักงานสอบสวนก็มีภาระงานที่ต้องปฏิบัติอยู่แล้ว ซึ่งในการดำเนินคดียาเสพติดนั้นหากพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. อัยการ ทำงานร่วมกันก็จะช่วยให้การสอบสวน คดียาเสพติดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดียาเสพติดของพนักงานอัยการ ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรค อย่างไรหรือไม่

ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเนื่องจากคดียาเสพติด เป็นการจับผู้กระทำผิดซึ่งหน้า ผู้กระทำผิด จำนวนต่อหลักฐาน แต่จะมีปัญหาในกรณีข้อหาสมคบ โดยเฉพาะกับการดำเนินการกับเครือข่ายยาเสพติด ที่แสวงหาพยานหลักฐานได้ยาก ซึ่งอัยการอาจมองว่าไม่เพียงพอแต่น้อยที่อัยการจะสั่ง ไม่ฟ้องเพราะในการทำคดีนี้พนักงานสอบสวนจะทำการประสานคดีกับอัยการ กล่าวคือให้อัยการ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ

4. หากพนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนในคดียาเสพติดด้วยจะเพิ่มประสิทธิภาพให้ การสอบสวนดีขึ้นหรือไม่

ในคดียาเสพติดรายสำคัญควรมีการประสานคดีกันระหว่างพนักงานสอบสวนและ อัยการ โดยในระหว่างการฝากขังผู้ต้องหาและได้มีการสอบปากคำผู้ต้องหาแล้วในเบื้องต้น พนักงานสอบสวนจะนำคดีไปปรึกษาหารืออัยการ โดยเอาหลักฐานและรายละเอียดที่มีเบื้องต้นให้ อัยการดูและขอคำแนะนำว่าต้องใช้สิ่งไหนเพิ่มเติมและก่อนที่จะสรุปสำนวนก็จะมีการปรึกษาถึง เรื่องการตั้งข้อกล่าวหาว่าครบถ้วนสมบูรณ์หรือไม่โดยพนักงานสอบสวนจะไปปรึกษากับอัยการที่ ดูแลรับผิดชอบสำนวนนั้น

การทำสำนวนของพนักงานสอบสวนท้องที่ไม่ได้ทำโดยละเอียดมากโดยเฉพาะในการ แจ้งข้อกล่าวหาที่อาจไม่ครบถ้วนหรือการขยายผลเนื่องจากต้องทำคดีอื่นด้วยแตกต่างจากพนักงาน สอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดที่ทำคดียาเสพติดอย่างเดียว และพนักงาน สอบสวนท้องที่ที่สามารถทำคดียาเสพติดได้ทุกคดีแตกต่างจากในอดีตที่มีการกำหนดประเภทของ คดียาเสพติดที่เป็นคดีรายสำคัญ ของกลางมีปริมาณมาก หรือมีการดำเนินการแบบเครือข่ายข้ามชาติ ให้ส่งคดีดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดดำเนินการ

และหากกล่าวถึงการแทรกแซงของผู้มีอำนาจหรือตัวพนักงานสอบสวนที่อยู่ในพื้นที่มานาน อาจมี ปัญหาของการถูกแทรกแซง

การสอบสวนฟ้องร้อง มองได้สองส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการถ่วงดุลย์หรือคานอำนาจ กันระหว่างพนักงานสอบสวนและอัยการ ส่วนที่สองโดยเฉพาะในคดีอาเสพติดไม่ควรมีการแยก ส่วนโดยให้มีการสอบสวนและฟ้องร้องไปเลยในทีเดียว ซึ่งในปัจจุบันอัยการเองมีอำนาจสอบสวน อยู่แล้วในคดีความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร โดยในคดีอาเสพติดที่เกิดนอกราชอาณาจักร อัยการจะมาร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวน ซึ่งในคดีอาเสพติดที่เป็นเครือข่ายหากอัยการเข้ามา คูด้วยก็จะได้ว่าสมควรจะดำเนินคดีกับผู้ต้องหารายใดได้บ้าง พยานหลักฐานที่มีเพียงพอหรือไม่ เพราะอัยการเป็นผู้นำคดีขึ้นสู่ศาล โดยเฉพาะการตั้งข้อหาซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายวินัย มณฑาทพงษ์

ตำแหน่ง ที่ปรึกษาด้านการปราบปรามยาเสพติด สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยา เสพติด

เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2557 เวลาประมาณ 13.30 น.

สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

ประเด็นสอบถามในการสัมภาษณ์

1. การสอบสวนในคดีอาเสพติด ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

ในส่วนของ ป.ป.ส. อำนาจการสอบสวนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็น เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่ได้มีอำนาจในการสอบสวน โดยตรง แต่ในพระราชบัญญัติป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ตามมาตรา 14 นั้นมีเรื่องของการสอบสวนผู้ต้องหา ซึ่งเป็ นการสอบสวนบุคคลไม่ใช่การสอบสวนการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อำนาจการ สอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีอาเสพติดซึ่งเป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนตามที่กำหนดใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การสอบสวนคือการรวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยาน หลักฐานที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพื่อที่จะรักษาความสงบ เรียบร้อยและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งการกระทำความคิดเกี่ยวกับยาเสพติด วัตถุประสงค์ของ การสอบสวนเพื่อที่จะให้บรรลุผลของคดีอาเสพติดคือ คดีที่จะหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด ในคดีนั้นมีมากแค่ไหน ซึ่งสิ่งที่ต้องการมากกว่าคดีที่มีการจับกุมก็คือการที่ทาง ป.ป.ส.หวังผลจาก การสอบสวนจะช่วยให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและทำให้ปัญหายาเสพ ติดที่แพร่ระบาดอยู่ลดปริมาณลง โดยเฉพาะการสอบสวนของพนักงานสอบสวนกองบัญชาการ

ตำรวจปราบปรามยาเสพติดซึ่งมีการขยายผลของการกระทำความผิดเพื่อที่จะหาเครือข่ายหรือนายทุนที่อยู่เบื้องหลังหรือผู้ที่ร่วมกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในคดีนั้นด้วย ซึ่งถ้าสามารถรวบรวมพยานหลักฐานขยายผลได้ก็จะเข้าสู่กระบวนการที่จะนำเอากฎหมายอื่นมาช่วยในเรื่องของการสอบสวนและการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด เช่น อาจดำเนินการตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 สมคบ ช่วยเหลือสนับสนุนการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพราะบุคคลที่กระทำผิดไม่ได้หมายถึงเฉพาะแต่บุคคลที่ถูกจับเพียงอย่างเดียวแต่ยังหมายถึงบุคคลอื่นที่เป็นตัวการร่วม บุคคลที่สมคบ ช่วยเหลือสนับสนุนการกระทำผิด ซึ่งบุคคลเหล่านี้คือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด ซึ่งพยานหลักฐานในชั้นจับกุมไปไม่ถึงหรือมีไม่เพียงพอ ซึ่งหากพนักงานสอบสวนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เพียงพอก็จะทำให้การปราบปรามยาเสพติดบรรลุผล

ซึ่งบทบาทของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ที่เกี่ยวข้องในการสอบสวนคดียาเสพติด หลักของการดำเนินคดียาเสพติด คือคดีที่มีการสืบสวนมาก่อนการจับกุมจะช่วยให้การสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานง่ายขึ้น ซึ่งตำรวจกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดและ ป.ป.ส. เองมักทำการสืบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานก่อนมีการจับกุม โดยใช้กฎหมายและเครื่องมือต่างๆ มาใช้เช่น การดักฟัง ทำให้สามารถขยายไปถึงเครือข่ายของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรืออยู่เบื้องหลังการกระทำผิดซึ่งตรงนี้จะประ โยชน์ต่อการสอบสวนของพนักงานสอบสวน รวมทั้งบทบาทในการเข้าร่วมฟังการสอบสวนของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขานุการ ป.ป.ส. โดยระเบียบแล้วจะมีการแจ้งจากพนักงานสอบสวนให้ทราบว่ามีการสอบสวน แต่ในทางปฏิบัติแทบจะไม่มีเข้าร่วมฟังการสอบสวนของเจ้าพนักงานป.ป.ส. เลย ยกเว้นแต่ในคดีร้ายสำคัญจริงๆ ที่มีการประสานว่ามีประเด็นสำคัญ ซึ่งสาเหตุสำคัญที่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไม่ได้เข้าร่วมการสอบสวน คือ คดียาเสพติดมีปริมาณและทั่วประเทศแต่โครงสร้างของสำนักงาน ป.ป.ส. เอง มีเจ้าพนักงานป.ป.ส. ซึ่งมีตำแหน่งนิติกรอยู่แต่เฉพาะในส่วนกลางและมีจำนวนน้อยประกอบกับมีภารกิจอื่นอยู่แล้ว

2. การใช้มาตรการบังคับ เช่น การค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดียาเสพติด ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไรหรือไม่ และควรให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบด้วยจะดีหรือไม่

วัตถุประสงค์ในการใช้อำนาจควบคุมตัวเพื่อสอบสวนบุคคลนั้นหรือสอบสวนในความผิดที่เกิดขึ้นในคดีนั้นหรือเพื่อขยายผลเพื่อจะทำการจับกุมบุคคลที่อยู่ในเครือข่ายซึ่งต้องทำในลักษณะของการเร่งด่วนรีบดำเนินการหลังจากที่มีการจับกุมตัวโดยกฎหมายกำหนดไว้ไม่เกินสาม

วัน ซึ่งในทางปฏิบัติจะพยายามให้มีการควบคุมตัวเท่าที่จำเป็น การที่จะให้บุคคลอื่นเข้ามารับรู้การใช้มาตรการในเรื่องนี้โดยเฉพาะพนักงานอัยการย่อมเป็นเรื่องดีแต่ปัญหาอาจเกิดขึ้นได้ในเรื่องของการประสานงานหรือความพร้อมของแต่ละหน่วยงานซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่สะดวกขาดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานและอาจทำให้การขยายผลซึ่งอาจต้องดำเนินการควบคู่กับการใช้มาตรการอำพรางหรือการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุมซึ่งต้องกระทำโดยเร่งด่วนและปิดลับไม่ได้ผล การให้พนักงานอัยการจากสำนักงานคดียาเสพติดซึ่งมีความเข้าใจในคดียาเสพติดย่อมเป็นเรื่องดีแต่ถ้าเป็นพนักงานอัยการอื่นอาจเกิดปัญหา ซึ่งในขั้นตอนนี้จึงยังไม่เห็นด้วยนักที่จะให้หน่วยงานอื่นเข้ามามีบทบาทร่วมในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจดังกล่าวต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ และผู้ที่ใช้อำนาจนั้นมีการระบุชื่อชัดเจนซึ่งเป็นการยอมรับและจำกัดและผูกพันในการที่ตนจะไปจำกัดสิทธิของผู้อื่น

3. การใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดียาเสพติดของพนักงานอัยการ ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

พนักงานอัยการส่วนใหญ่ในคดียาเสพติดจะสั่งฟ้อง แต่ในเรื่องของการขยายผลการจับกุมในข้อหาสมคบ สนับสนุนช่วยเหลือ การขยายผลการจับกุมจากมาตรา 100/2 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ หรือการสืบสวนโดยการใช้อำพรางหรือการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม ซึ่งในคดีที่มีพยานหลักฐานตรงนี้ถ้าพนักงานอัยการซึ่งยังไม่ค่อยมีความเข้าใจในเรื่องนี้ก็อาจส่งผลกระทบต่อพยานหลักฐานที่เสนอและรวบรวมเข้าไปในคดีและพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีไปตามกฎหมายทั่วไป โดยเรื่องของกฎหมายพิเศษและกฎหมายทั่วไปต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันซึ่งในเรื่องของการรวบรวมพยานหลักฐานเริ่มตั้งแต่พนักงานสอบสวนที่อาจทำการรวบรวมได้ไม่ครบถ้วน ซึ่งกฎหมายยาเสพติดเป็นกฎหมายพิเศษและมีเครื่องมือให้เจ้าหน้าที่ใช้ในการดำเนินการเป็นอย่างมากแต่เจ้าหน้าที่หรือพนักงานสอบสวนกับไม่ได้รับรู้ถึงเครื่องมือนี้

4. หากพนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนในคดียาเสพติดด้วยจะเพิ่มประสิทธิภาพให้การสอบสวนดีขึ้นหรือไม่

ประสิทธิภาพในการดำเนินคดียาเสพติดซึ่งในเรื่องของการวางรูปคดี พนักงานอัยการเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในทางกฎหมายอยู่แล้ว โดยเฉพาะพนักงานอัยการจากสำนักงานคดียาเสพติดซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีที่เป็นคดีสำคัญ คดีที่เป็นเครือข่ายแล้วมีการใช้กฎหมายหลายฉบับในการดำเนินคดีนั้น ถ้าได้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

จากพนักงานอัยการก็จะทำให้คดีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และในส่วนของคดียาเสพติดเองคงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำไปเป็นคดีพิเศษ เพราะในการสอบสวนคดียาเสพติดรายสำคัญจะมีพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดที่ได้รับการอบรมฝึกฝนและมีความรู้และความชำนาญในการดำเนินคดี ซึ่งพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดมีความสามารถในการใช้เครื่องมือต่างๆ ในการรวบรวมพยานหลักฐาน และสามารถที่จะทำการสอบสวนได้แต่ในคดีที่ปัญหาหรือมีความยุ่งยากซับซ้อนก็อาจจะใช้การขอคำแนะนำหรือปรึกษาจากพนักงานอัยการ

เนื่องจากคดียาเสพติดเป็นเรื่องของนโยบายระดับประเทศ หากมองในภาพรวมแล้วการแทรกแซงย่อมเป็นไปได้ยากและหากมีคงน้อย แต่ในกรณีที่พยานหลักฐานไม่ชัดเจนอาจดูมองว่ามีการแทรกแซง ซึ่งในคดีความผิดที่เกิดขึ้นในส่วนภูมิภาคก็อาจจะมีในเรื่องของผู้มีอิทธิพลในพื้นที่อยู่บ้าง

การสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมองว่าเป็นลักษณะของการช่วยกันกลั่นกรองช่วยกันมีความเห็นในการพิจารณาในแต่ละเรื่องจนถึงสู่กระบวนการของศาล ซึ่งเป็นรูปแบบที่น่าจะเหมาะสมซึ่งคงไม่ต้องที่จะไปเหมือนกับต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ดีกลุ่มบุคคลในกระบวนการยุติธรรมต้องมีความไว้วางใจกันและต้องมีความสัมพันธ์และร่วมมือกันซึ่งในการดำเนินคดียาเสพติดนั้นตั้งแต่ชั้นสืบสวนซึ่งทุกคนต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันทั้งในเรื่องของเครื่องมือ วิธีการ กระบวนการ รูปแบบขององค์กรการค้ายาเสพติด ซึ่งทุกคนต้องรู้เหมือนกันและไปในทิศทางเดียวกัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายกอบกุล จันทวโร

ตำแหน่ง กรรมการวิสามัญติดตามปัญหายาเสพติดของวุฒิสภาและอนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายยาเสพติด

เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2557 เวลาประมาณ 9.30 น.

สถานที่สัมภาษณ์ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

ประเด็นสอบถามในการสัมภาษณ์

1. การสอบสวนในคดียาเสพติด ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

คดียาเสพติดเป็นอาชญากรรมที่มีการวางแผนมีการคบคิดและดำเนินการมาล่วงหน้าแต่การสอบสวนในปัจจุบันมักจะอยู่บนพื้นฐานของการจับกุมขาดข้อมูลในชั้นสืบสวนหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางด้านการข่าวที่จะเป็นข้อมูลในเบื้องต้นมาก่อนเพราะพฤติการณ์และความเป็นมาการ

วางแผนการดำเนินงานของผู้กระทำความผิดมันจะต้องมีมาก่อน โดยหลักการแล้วคดีอาชญากรรมจะต้องมีการสืบสวนมีการรวบรวมข้อเท็จจริงพยานหลักฐานมาก่อนเพื่อให้ได้หลักฐานเบื้องต้นพอสมควรก่อนที่จะมีการจับกุมแต่ถ้าคดีส่วนใหญ่แล้วมักจะมาเริ่มต้นการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนเมื่อมีการจับกุมนำตัวผู้กระทำความผิดมาส่งพนักงานสอบสวน ส่วนในชั้นสืบสวนสำนวนในการรวบรวมข้อมูลทางด้านการข่าวเรื่องข้อเท็จจริงต่างๆ ไม่ได้ถูกนำมา ซึ่ง ป.ป.ส. อาจจะทำแค่คดีส่วนใหญ่อยู่ในมือของตำรวจก็ไม่ได้มีการพูดถึงสิ่งเหล่านี้ ทำให้การสอบสวนไม่สามารถกล่าวไปถึงความเป็นมาและพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นปัญหาอย่างแรกคือประวัติและพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดซึ่งบางคนเคยทำผิดไม่รู้มาตั้งกี่ครั้งแต่ที่ปรากฏก็ยังคงเป็นความผิดครั้งแรก ทำให้อัยการและศาลขาดข้อมูลในส่วนนี้ ซึ่งปัญหาในข้อแรกก็คือขาดการรวบรวมประวัติความเป็นมาพฤติการณ์และการสืบสวนการกระทำความผิดมาใช้ประกอบในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ส่วนปัญหาต่อมาก็คือในการสอบสวนคดีอาชญากรรมไม่ได้มีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะพนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนทุกคดี การทำงานของพนักงานสอบสวนมักทำสำนวนเพียงเพื่อให้สามารถตั้งข้อกล่าวหาและครอบงำประกอบของความผิดตามกฎหมายเท่านั้น ส่วนจึงขาดความละเอียดรอบคอบไม่มีคุณภาพ ซึ่งพนักงานสอบสวนขาดการหาข้อเท็จจริงอื่นๆ มาเพื่อใช้ประกอบไว้ในสำนวนการสอบสวน เพราะพนักงานสอบสวนมักมองว่าทำสำนวนเพียงเท่านี้ศาลก็พิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ พนักงานสอบสวนยังไม่สนใจที่จะรวบรวมพยานหลักฐานให้มีความแน่นหนา และไม่พยายามหาหลักฐานอื่นเช่น พยานหลักฐานในทางนิติวิทยาศาสตร์ พยานแวดล้อม มาพิสูจน์หรือยืนยันการกระทำความผิดมักจะรวบรวมแต่พยานบุคคลหรือประจักษ์พยานซึ่งก็คือชุดจับกุม ซึ่งอาจทำให้มีน้ำหนักไม่พอหากผู้กระทำความผิดมีประเด็นข้อต่อสู้ ขาดการใช้เครื่องมือ เช่น การดักฟังและถึงแม้จะใช้แต่ก็ไม่ได้มีการขออนุญาตให้ถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมาย รวมทั้งพยานเอกสารที่แสดงถึงถิ่นที่อยู่และการเดินทางมาประกอบ ปัญหาประการต่อมาคือการสอบสวนคดีอาชญากรรมในคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนพนักงานสอบสวนขาดการหารือและขอคำแนะนำปรึกษากับอัยการในการวางแผนในการรวบรวมพยานหลักฐาน ทั้งที่มีระเบียบและแนวทางปฏิบัติกำหนดไว้ ปัญหาประการต่อมาคือเรื่องระยะเวลาโดยพนักงานสอบสวนใช้ระยะเวลาในการสอบสวนนานเกินไปและมักจะสรุปส่งสำนวนไปให้อัยการตอนใกล้หมดเวลาที่จะทำการฟ้องทำให้อัยการไม่สามารถที่จะมีเวลาตรวจหรือแก้ไขสำนวนได้อย่างเต็มที่ อัยการจะสั่งสอบเพิ่มเติมก็ไม่ได้เนื่องจากจะหมดเวลา รวมถึงประสิทธิภาพของพนักงานสอบสวนที่ควรจะให้มีการอบรมเป็นการเฉพาะ โดยต้องมีการพัฒนาศักยภาพพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีอาชญากรรม โดยต้องมีพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบการสอบสวนคดีอาชญากรรมเป็นการเฉพาะโดยตรงและอาจจัดให้มีตำแหน่งนี้เป็นการเฉพาะประจำอยู่ในทุกสถานี

ตำรวจ เพราะพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดมีไม่เพียงพอ โดยพนักงานสอบสวนที่มีอยู่ในปัจจุบันขาดผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการทำคดียาเสพติดเนื่องจากคดียาเสพติดนั้นมีความแตกต่างไปจากคดีอาญาทั่วไป การมีพนักงานสอบสวนที่มีความเชี่ยวชาญประจำอยู่ทุกสถานีย่อมจะช่วยให้ปรึกษาและให้คำแนะนำต่อผู้จับกุมและพนักงานสอบสวนคนอื่นในการทำคดียาเสพติดได้

2. การใช้มาตรการบังคับ เช่น การค้น การจับ หรือการควบคุมตัวในคดียาเสพติด ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่อย่างไรหรือไม่ และควรให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบด้วยจะดีหรือไม่

การค้น การจับ การควบคุมตัวซึ่งเป็นการใช้มาตรการบังคับในคดียาเสพติดนั้นจะมีกฎหมาย หลักเกณฑ์ระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนอยู่แล้วโดยสิ่งที่เป็นปัญหาก็คือการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หลักเกณฑ์และระเบียบที่กำหนดไว้ เช่น การค้น มีทั้งกรณีที่มีหมายหรือกรณีที่ไม่ค้น โดยไม่มีหมาย ซึ่งในทางปฏิบัติมักทำไม่ถูกต้อง ซึ่งการค้นที่ไม่มีหมายนั้นต้องเข้าองค์ประกอบว่ามีเหตุจำเป็นหรือไม่ รวมทั้งทำการค้น โดยไม่แสดงตนหรือผู้ค้นทำการค้น โดยไม่มีอำนาจ อีกทั้งเมื่อมีการค้นก็ไม่ได้ทำบันทึก และการค้นนั้นในบางครั้งขาดหลักฐานหรือเหตุผลเพียงพอที่จะทำการค้น ความหลากหลายของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจ และหากมองในมุมมองของประชาชนทั่วไปมองว่าการใช้อำนาจในบางครั้งของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เป็นการกระทำโดยพลการและเป็นการใช้อำนาจเกินความจำเป็น จึงควรมีการคัดกรองคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. และทำการอบรมอย่างจริงจัง ทำให้การใช้มาตรการบังคับดังกล่าวในปัจจุบันไม่มีความเข้มงวดและไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยการตรวจสอบการใช้อำนาจที่ให้มีการทำรายงานนั้นควรมีสองระดับคือผู้ใช้อำนาจเองทำการรายงานและผู้บังคับบัญชารายงาน ซึ่งถ้าหากเจ้าพนักงานป.ป.ส. ได้ปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้ก็จะเป็นการคุ้มครองตัวเจ้าพนักงานป.ป.ส.เองและเป็นการคุ้มครองผู้ที่ถูกบังคับใช้อำนาจด้วย อย่างไรก็ตามหากให้อัยการเข้ามาตรวจสอบคงเป็นเรื่องดีแต่ถ้าพิจารณาแล้วคงยากในทางปฏิบัติที่จะให้อัยการมาทำการตรวจสอบ แต่ในเรื่องการขอหมายค้นหมายจับ ซึ่งเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพควรมีการกลั่นกรองจากอัยการก่อนเพราะอัยการเป็นผู้นำคดีขึ้นสู่ศาลและศาลย่อมมีความเชื่อมั่นในการออกหมายเพราะการขอออกหมายดังกล่าวได้ผ่านการกลั่นกรองจากอัยการแล้ว และเมื่อมีการกลั่นกรองจากอัยการย่อมเป็นการตรวจสอบการทำงานของผู้ที่ทำการจับกุมและผู้ที่จะเข้าไปทำการตรวจค้นได้ โดยอาจให้อัยการเข้ามามีบทบาทในคดีรายสำคัญ

3. การใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการ ปัจจุบันมีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรหรือไม่

สำนวนที่อัยการจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องขึ้นอยู่กับสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนว่าทำมาครบถ้วนหรือไม่ ซึ่งหากการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานมีความครบถ้วนและมีคุณภาพที่ดี การใช้ดุลพินิจของอัยการก็จะเป็นไปได้อย่างถูกต้อง ข้อเท็จจริงต่างๆ ในชั้นของการสืบสวนคดีที่ต้องมีการรวบรวมเข้าไปในสำนวนและในปัจจุบันการขาดการประสานงานในคดี เพราะอัยการกับตำรวจเป็นคนละหน่วยงานไม่ได้ขึ้นตรงต่อกันเพียงแค่ใช้กฎหมายเป็นตัวเชื่อมโยงและที่สำคัญคือระยะเวลาในการฟ้องคดีที่อัยการไม่มีอำนาจในการขอขยายระยะเวลาได้เมื่อเห็นว่าสำนวนการไม่สมบูรณ์ เพื่อที่จะให้พนักงานสอบสวนไปทำการสอบสวนเพิ่มหรือไปทำสิ่งใดเพิ่มเพื่อให้สำนวนมีความสมบูรณ์ โดยอัยการมีอำนาจควบคุมในการสอบสวนนี้ด้วย และต้องมีกฎหมายรองรับและมีเหตุผลที่ชัดเจนเพียงพอที่จะต้องให้มีการจัดทำสำนวนการสอบสวนหรือปรับปรุงสำนวนการสอบสวน เพราะในทุกวันนี้อัยการเองอาจตกเป็นเครื่องมือของตำรวจซึ่งมีเจตนาทุจริตเนื่องจากในกฎหมายไม่ได้ระบุระยะเวลาที่แน่นอนในการส่งสำนวนของพนักงานสอบสวนให้อัยการ ซึ่งทางแก้ อาจใช้วิธีการประสานงานในคดีโดยในคดีอาญาเองแม้จะมีระเบียบเกี่ยวกับการประสานงานในคดีอาญาเสร็จอยู่แล้วแต่ในทางปฏิบัติกลับไม่ได้มีการปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้ และหากมีการพัฒนาและสร้างอัยการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในคดีอาญาให้ มีประจำอยู่ในทุกจังหวัดก็จะทำให้การพิจารณาสั่งฟ้องคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. หากพนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนในคดีอาญาแล้วจะเพิ่มประสิทธิภาพให้การสอบสวนดีขึ้นหรือไม่

มีความเห็นว่าอัยการควรเข้ามามีบทบาท โดยบทบาทแรกคือเฉพาะในการให้คำปรึกษา แนะนำแก่พนักงานสอบสวน บทบาทต่อมาคือการเข้ามามีบทบาทในการสอบสวนร่วมตามกฎหมาย ซึ่งคดีอาญาบางคดีซึ่งเป็นคดีร้ายสำคัญหรือมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยเป็นคดีที่มีการกระทำผิดในหลายประเทศ มีความซับซ้อน ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างประเทศ เรื่องของการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและกฎหมายอื่นประกอบด้วย เพราะหน้าที่ในการประสานงานและความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นหน้าที่ของอัยการ โดยตรงอยู่แล้ว โดยพนักงานสอบสวนและอัยการเองที่จะเข้าทำการสอบสวนควรเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการทำคดีอาญา เพราะถ้าเป็นพนักงานสอบสวนทั่วไปหรืออัยการทั่วไปที่ขาดความเชี่ยวชาญอาจทำให้การสอบสวนคดีไม่มีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์

การสอบสวนฟ้องร้องในปัจจุบันที่มีการแยกกันนั้น มีข้อดีตรงที่ทำให้มีการแบ่งอำนาจกันอย่างชัดเจนแต่การแบ่งดังกล่าวขาดการเชื่อมโยงที่ดีพอ ทำให้อำนาจในแต่ละอย่างมีความแข็งซึ่งในความเป็นจริงแล้วการสอบสวนฟ้องร้องเป็นเรื่องเดียวกันแต่อยู่คนละขั้นตอนเท่านั้น ซึ่งการแยกอำนาจดังกล่าวโดยกฎหมายได้กำหนดว่าแต่ละกระบวนการควรมีการเชื่อมโยงกันอย่างไร ทำให้การใช้อำนาจจึงมีความเด็ดขาดและขึ้นอยู่กับตัวบุคคลผู้ใช้อำนาจ เช่น ตำรวจในปัจจุบันที่มีอำนาจมากทั้งจับกุม สอบสวน ซึ่งอาจมากเกินไป โดยหน้าที่ของตำรวจน่าจะเป็นเพียงการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อให้อัยการทำความเห็นทางกฎหมาย ซึ่งปัจจุบันตำรวจแทบจะทำหน้าที่แทนอัยการทั้งหมด โดยบทบาทสำคัญในคดีควรจะอยู่ที่อัยการซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความศรัทธาและน่าเชื่อถือของประชาชน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นายปรเมษฐ์ โพนทอง
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2546 สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน	นักสืบสวนสอบสวนปฏิบัติการ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

